

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
ORTADOĞU ARAŞTIRMALAR ENSTİTÜSÜ
SİYASİ TARİH VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI

İSRAİL'İN SİYASAL SİSTEM YAPISI
VE
SİYASAL PARTİLERİ

HAZIRLAYAN
GÜLŞAH EKER

İSTANBUL 2005

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
ORTADOĞU ARAŞTIRMALAR ENSTİTÜSÜ
SİYASİ TARİH VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI

İSRAİL'İN SİYASAL SİSTEM YAPISI
VE
SİYASAL PARTİLERİ

HAZIRLAYAN
GÜLŞAH EKER

DANIŞMAN
YRD. DOÇ. DR. ESRA HATİPOĞLU

İSTANBUL 2005

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT.....	ii
GİRİŞ	iii
BÖLÜM I.....	1
1. İSRAİL SİYASİ TARİHİNE GENEL BAKIŞ.....	1
1.1. İSRAİL'E GÖÇ HAREKETLERİ VE BALFOUR DEKLARASYONU (1880–1917).....	3
1.2. BALFOUR DEKLARASYONUNUN HAZIRLANIŞI	3
1.3. İNGİLİZ MANDA YÖNETİMİ (1939'A KADAR)	5
1.4. MODERN İSRAİLİN KURULMASI	8
1.4.1. Birleşmiş Milletler ve Taksim	10
BÖLÜM II	12
2. İSRAİL'İN SİYASAL SİSTEM YAPISI.....	12
2. 1. İSRAİL'İN POLİTİK SİSTEMİ.....	12
2.1.1. Cumhurbaşkanı ve Başbakan.....	12
2.1.2. Knesset.....	13
2.1.3. Kabine.....	13
2.1.4. İsrail Silahlı Kuvvetleri – Ordu	14
2.2. SİYASAL SİSTEMDEKİ ÜÇ FARKLI DEVLET GÖRÜŞÜ.....	15
2.2.1. Dini görüş	15
2.2.2. Sosyalist Görüş	15
2.2.3. Ulusal Liberal Görüş.....	16
2.2.4. Üç Devlet Görüşü Arasındaki İlişki.....	16
2.3. İSRAİL'İN SİYASAL SİSTEMİNE VE PARTİLERİNE	17
GENEL BAKIŞ.....	17
2.4. SEÇİM SİSTEMİNİN KÖKENİ.....	24
2.4.2. Seçimlere Katılma Şartları.....	26
BÖLÜM III.....	28
3. SİYASİ PARTİLER VE SİYASİ LİDERLER.....	28
3.1. İŞÇİ PARTİSİ MAPAI	28
3.2. LİKUD	32
3.3. ULUSAL DİNCİ PARTİ (MAFDAL).....	35
3.4. AGUDDAT ISRAEL (İSRAİLLİLER BİRLİĞİ)	36

3.5. ACHDUT HA'AVODA	36
3.6. MAPAM.....	37
3.7. ŞA'AS (SHAS).....	38
3.9. MOLEDET	38
3.10. HADAŞ	39
3.11. BİR TORAH DEVLETİNE DOĞRU: DİNCİ PARTİLER	39
3.12. İSRAİL PARTİLERİNİN İSTİKRARI.....	47
BÖLÜM: IV.....	49
4. İSRAİL'DE RADİKAL SAĞ.....	49
4.1. 1977–1984 DÖNEMİ: LİKUD HÜKÜMETLERİNDE MAFDAL	54
4.2. 1977 SEÇİMLERİ.....	56
4.3.1981 SEÇİMLERİ VE MAFDAL'IN ÇÖKÜŞÜ.....	58
4.4. 1992 SEÇİMLERİ VE İŞÇİ PARTİSİ İKTİDARI	59
4.5. 1996 SEÇİMLERİ VE NETANYAHU HÜKÜMETİ.....	63
4.6. 1999 SEÇİMLERİ VE EHUD BARAK HÜKÜMETİ	65
BÖLÜM : V	68
5. SEFARADİ-AŞKENAZİ ÇATIŞMASI	68
5.1. PARLAMENTO DIŞI HAREKETLER	72
5.1.1.Gush Emunim	72
SONUÇ	75
KAYNAKLAR	78
EKLER	81

ÖZET

İsrail devleti ortadoğuda sadece 20.770 km² bir alana ve yaklaşık altımilyonluk nüfusa sahip bir ulus devlet değildir. İsrail devletini uzun tarihi geçmişe sahip olan Yahudi kimliği oluşturmuştur.

Tezin İlk Bölümünde Modern İsrail siyasi tarihini ele alınmıştır. Yahudi Devletinin kurulmasının arkasında uzun bir siyasi tarih geçmişi ve siyasi kültürü bulunmaktadır. Yahudi kimliğinin temelini, Tevrat'ın öngördüğü seçilmiş Yahudi toplumu oluşturmuştur.

Tezin İkinci bölümünde İsrail'in siyasi sistem yapısı ele alınmıştır. İsrail'in politik sistemi içinde Cumhurbaşkanı, Başbakan, Knesset, Kabine ordunun rolü ve üç farklı devlet görüşü anlatılmıştır.

İsrail politik sistemi ve partilerin oluşumu modern İsrail tarihinde Siyonizm hareketi ile başlamıştır. Siyonizme bağlı olarak oluşan farklı siyasi görüşler siyasi partileri oluşturmuştur.

Çalışmamın üçüncü bölümünde siyasi partileri ve parti liderlerinin siyasi düşüncelerini, İsrail'in politik yapısını nasıl etkilediklerini ayrıca iktidara geldiği dönemlerdeki etkileri, meclisteki siyasi görünümünü ele alınmıştır. İsrail'de siyasi partiler, Siyonist Hareketin sonucunda ortaya çıkan farklı siyasi düşünce yapısının oluşturduğu partilerdir. Özellikle bu partiler içinde dinci partilerin yapısı ve rolü incelenmiştir.

Dördüncü Bölümde; İsrail Radikal Sağ Partilerin dönemselsel olarak siyasi sistemdeki ve Yahudi toplumu üzerindeki etkileri ve sonuçlarını ele alınmıştır.

Son bölümde ise; İsrail siyasi partilerinin oy oranları üzerinde önemli etkiye sahip Sefaradiler ve Aşkenaziler ele alınmıştır. Parlamento dışında faaliyet gösterip siyasi sistemi ve seçim sonuçlarını etkileyen Gush Emunim parlamento dışı hareketi ele alınmıştır.

ABSTRACT

The State of Israel is not only a nation-state having a surface area of 20,770 sq. m., and a population of approximately six million in the Middle East. The State of Israel was constituted by the Jewish identity which has a long historical background.

In the First Part of the Thesis the Modern Israel political history is discussed. There is a long background of political history and political culture behind the foundation of the Jewish State. The basis of the Jewish identity was formed by the chosen Jewish society provided by the Old Torah.

In the Second Part of the Thesis, the political system structure of Israel is discussed. Within the setting of the Israel's political system, the President of the Republic, the Prime Minister, the Knesset, the Cabinet, the role of the armed forces, and three different views of state are described.

The Israeli political system, and the formation of the parties in the modern history of Israel started with the Zionist movement. Various political views emerged in connection with Zionism have developed the political parties.

In the Third Part of my Paper, the political parties and the political ideas of the party leaders, how they influence the political structure of Israel, as well as their effects by the eras during which they came to power, and their political outlook in the parliament are discussed. Among such parties, the structure and role of the theocratic ones are reviewed in particular.

In the Forth Part, the effects of the Israeli Radical Rightist Parties on the political system and the Jewish society, and the results thereof are discussed from a periodic point of view.

And finally, in the Last Part, the Sephardi and the Ashkenazi are discussed, who have a considerable influence on the vote ratios of the Israeli political parties. The extra-parliament Gush Emunim movement affecting the political system and the results of election is also discussed.

GİRİŞ

Tez konusu olarak, İsrail'in siyasi sistem yapısı ve siyasi partiler konusunu seçme nedenim, Ortadoğudaki politikaların uluslararası politikalara önemli ölçüde yön vermesi ve etkilemesidir. İsrail'deki siyasi yapı ve parti politikaları Ortadoğudaki barışın ve savaşın neden ve sonuçlarının çözümlenmesinde belirleyici olmuştur. Buyüzden Ortadoğudaki savaşı anlamak için öncelikle İsrail'in siyasi politikasını anlamak gerekmektedir. Ortadoğu'daki siyasi ilişkileri anlamak için İsrail'in siyasi yapısının incelenmesi gerekmektedir.

İsrail devleti Ben Gurion tarafından İngiliz manda yönetimi sona erdiği 14 Mayıs 1948 de ilan edilmiştir. Ben Gurion başbakan ve savunma bakanı, Haim Weizmann cumhurbaşkanı olmuştur.

İsrail üç bölümden oluşan bir parlamenter demokrasi ile yönetilir. Cumhurbaşkanı devlet başkanıdır ve bu makam devletin birliğini simgeler. Knesset tarafından her 5 yılda bir seçilen İsrail cumhurbaşkanı, İngiltere Kraliçesi'nin devlet teşkilatı içinde yer aldığı konuma benzer bir şekilde görevleri olan ve bu görevleri politik olmaktan çok simgesel özellik taşıyan bir mevkidedir. Knesset, İngiltere'deki parlamento'da olduğu gibi, iktidarda olan hükümet tarafından kontrol edilir, yani başbakan tarafından kontrol edilir. Eğer başbakan Knesset'teki oyların çoğunluğuna sahipse, bu kontrol daha güçlü olur. Kabinenin hem politika üretme hemde idari görevi vardır.

Siyonizm içindeki farklı hareketler İsrail'in kurulmasından sonra siyasi partilere dönüşmüştür. İsrail sistemi, İngiliz anayasasının bir dalı olarak nitelendirilmektedir

İsrail devletinin seçim sistemi anlamlı bir oy barajı olmayan tam nispi seçim sistemi hâkimdir. Bu seçim sisteminin doğal sonucu çok sayıda siyasi partilerin ortaya çıkması ve yasama organında temsil edilmesidir. Hiçbir parti tek başına hükümeti kurabilecek bir çoğunluğu sağlayamadığından, İsrail'de bugüne kadar kurulan tüm hükümetler, koalisyon hükümetleridir.

Knesset içinde bir partinin temsil hakkı tüm seçmenlerin %1'nin oyu ile gerçekleşmektedir. Nispi seçim sistemi, her seçimden önce yeni partilerin oluşumunu teşvik eder ve bunların çoğu hiç koltuk kazanamazken bir kaç bir ya da iki koltuk kapabilir. Ama bu başarılı partiler bile sadece bir ya da iki seçimde ayakta kalabilir ve politik manzarada önemli yarışçılar olarak hesaba katılabilecek sürekliliğe sahip sadece on parti vardır.

Karışıklıklarına alışkın olunan ve çok çabuk gerilebilen İsrail siyasetçileri her şeyden önce istikrarlı bir politika izlemektedirler. Parti isimleri şaşkırtıcı bir hızla değişebilirken partilerin kendileri devam eder.

Partiler bloklara ayrılmışlardır: işçi bloğu, dinci blok, ulusal-liberal blok.

Dini görüş; zaman içinde dinci Yahudilerin büyük çoğunluğu Siyonizm'i kabul etti ve devlet kurulduğunda dört tane dinci parti vardı. Bunların ikisi Siyonizm'le işbirliğine karşı çıktıkları için ayrılmıştı. Yine de bu dört parti ile ilgili en önemli özellik ortak bir görüşü paylaşmalarıydı. Dini hukuku güden Yahudi Topluluğu, İsrail Torahı hukukunu güden İsrail Devleti.

Sosyalist Görüş; Filistin'nin öncüleri olan ve Yishuv'un politik liderliğini kabul edenler arasında hakim perspektif olan bu ikinci görüş, Yahudi Filistin'de insanların ideal toplum olarak yaşayacağına inanır. Bu görüşün baş temsilcisi haline gelen Ben-Gurion'dır.

Ulusal Liberal Görüş; çoğunlukla dönemin daha gelişmiş endüstriyel ve liberal Batı demokrasileri örneği üzerine bir devlet oluşturmayı umuyorlardı. Diğer taraftan dinci ya da sosyalist görüşlerle hareket edenler ve devletin mültecilikten fazlası olması gerektiğine inananlar, millet oluşturma sürecinin kaçınılmaz bir şekilde son hedefle yani Torah'ın hükümdarlığını kurmakla ya da Yahudi işçi üzerine oluşturulmuş bir toplum şekillendirmeye çok yakın bağlantılı olduğunu inandılar

1977 seçimlerine kadar İşçi Partisi ve ortaklarının hâkimiyetleri vardır. 1977 seçimleri İsrail siyasi hayatında en önemli dönüm noktalarından biridir. İşçi Partisinin önemli oy kaybı ve merkez-sağ Likud Partisi'nin seçimleri kazanmasıyla sonuçlanan 1977 seçimleri, siyasi hayatta iki kutuplu rekabetsel yarışmacı bir parti yapısı ortaya çıkardı.

1984 seçimleri, İsrail siyasi sisteminde, günümüze kadar devam eden çok partili koalisyonların başlama tarihidir. Koalisyonlar en az beş siyasi partinin katılımından oluşmaktadır. Bu partilerinin çoğunluğunu, gelenekçi dinci partiler ve ideolojik temelleri olan partiler oluşturur. Az bir kısmı ise, kişisel olarak partilerden ayrılan Kişilerin kurduğu partilerdir.

1984 seçimlerinde, her iki büyük partide çoğunluğu sağlayamadı..Eylül 1984 de İsrail’de ilk defa İşçi partisi ile Likud Partisi ,Milli birlik hükümeti kurdu.Bu koalisyonda ,dünyada ilk defa olarak dönüşümlü başkanlık sistemi uygulanmıştır. İsrail’de 1992 yılında yapılan ve 1996 yılında yürürlüğe giren anayasa reformu dünyada ilk defa başbakanın doğrudan halkoyu ile seçilmesi sistemini getirmiştir.

Likud 1977 seçimlerinden sonra koalisyon hükümeti kurmada büyük parti olarak İşçi ittifakı'nın yerini almıştır. Böylelikle MafDaL, devletin kurulmasından bu yana ilk kez bir merkez-sağ hükümeti kuran Likud'a katılacaktı. 1977 seçimleri ve sonrası, dış politika konusunda İsrail kamuoyunun sağa doğru kayışı görülmektedir. Parti isimleri şaşkıncu bir hızla değişebilirken partilerin kendileri devam etmektedir. Hükümdar parti, modern çağdaki diğer her demokratik yapıdan daha uzun süre gücü elinde tutarak 28 yıldır devam etmektedir.

İsrail’in tutarlılığının başlıca sebebinin ülke varlığına karşı olan sürekli tehdittir. Bu, ayrılıkları sert limitlerle kısıtlamış ve nüfusu birleştirmiştir. Daha da önemli bir faktör, İsrail’in seçeneklerini azaltan uluslar arası baskıların ağırlığıdır.

İsrail’in ideolojik ayrılıklarının kendisi sağlamlığı oluşturmada esaslı bir rol oynamıştır. Devletle ilgili üç bakış açısı, bir millet olarak İsrail’in halkına karşı ödevlerini belirlemede tekeldi. Arap tehdidi halkın bütünleşmesini arttırmıştır. “Hiç seçenek yok” sloganı bu geniş halk uyumunu yansıtmaktaydı. Bir devletin varolma hakkı normalde sorgu konusu değildir ama Arapların bu hakkı reddetmeleri halkın uyumunu güçlü bir kemik haline getirmiştir. Uluslar arası bakılar ideolojik ayrılıkları azaltmıştır. Örneğin Mapam, gerilemesini uluslar arası baskılara borçludur.

İsrail siyasetindeki meydan okumaların hepsi bir ideoloji temeline dayanmıyordu. Yine de İsrailileri menfaatler, kişilikler yada belirli konular üzerine kurulu partilere oy vermeye ikna etmek için harcanan çabanın en şaşkıncu yanı, bir

Yahudi Devleti'nin anlam ve amaçlarını tanımlayan partilerinkine nazaran ne kadar küçük bir başarı elde ettiğidir. Bu partilerin çoğu Knesset'te hiç koltuk kazanamamış veya az da olsa seçim başarısı kazanmışlardır. İdeolojik partilerin başarıları kadar, bu başarısızlıklar da İsrail siyasetinin yapısını anlamamıza yardımcı olmaktadır.

Doğu Avrupa ülkelerinden gelen ve yoğunlukla işçi partisi tarafından temsil edilen Aşkenaz Yahudileri ile Sefarad Yahudileri arasında uzun yıllar boyunca yaşanan derin çatışma İsrail toplumunu halen önemli ölçüde etkilemektedir.

1970 ortalarından itibaren Sefaradiler demografik olarak baskın hala gelmiştir. Bundan yararlanan, İşçi Partisi'ne karşı kurulan sağcı ve dinci partilerdir. Sefaradi oyları bu partilerin çoğunu barındıran Menahem Begin başkanlığındaki Likud blokunu oyları ile iktidara taşımıştır. 1981'deki seçimlerde Aşkenazi-Sefaradi etnik çatışması doruğuna ulaşmıştır.

1974 Mart'ında kurulan Gush Emunim (İnançlılar Bloku) İsrail politikasını derinden etkilemiştir. Aşırı sağcı, aşırı milliyetçi, dini ve siyasi bir harekettir.

İsrail toplumundaki en açık ve güçlü fundamentalist eğimler Gush Emunimde odaklanmaktadır. 1967 yılından önce dinci partilerin ve özellikle Ulusal Dinci Parti'nin siyasal anlamda zayıflığı, doğrudan doğruya ordudaki savaşı birliklerde dindar askerlerin görece azlığıyla ilgiliydi. 1967 yılından sonra durum değişmeye başlamıştır. 1975 yılında Gush Emunim ortaya çıktığında, hareketin gerek sıradan liderleri ve gerekse hahamları Ulusal Dinci Parti'nin genç takipçilerini, ordunun bünyesine katma ve subay yapmak için, askeri görev almanın dini bir vazife olduğu yönünde eğitmeye ve yönlendirmeye başlamışlardır.

Çalışmamın hazırlanışında bana gösterdiği yardımlardan dolayı tez danışmanım Yrd. Doç. Dr Esra Hatipoğlu'na teşekkür ederim.

BÖLÜM I

1. İSRAİL SİYASİ TARİHİNE GENEL BAKIŞ

Siyonizm, Yahudi ulusunun vatan bilincini ifade eden politik hareket olarak XIX. yy ortaya çıkmıştır. Sion sözü, İsrail'in yazılı tarihinde ilk kez, babil esareti başladığında kullanılmıştır. Babil ırmaklarının, orada oturduk ve Sion 'u andıkça ağladık.¹19.yüzyılın ikinci yarısında ortaya çıkan Siyonizm, ana çizgileri itibariyle laik bir harekettir ve yandaşları için asıl birleştirici unsuru, 'sürgündeki yaşama karşı paylaşılan ortak tikslenme'duygusudur.²

Milliyetçilik 19.yy sonunda modern Yahudi tarihinin önemli dönüşümünü sağladı.19.yy son on yılında siyasal bireyleri milliyetçi bir siyasal ideoloji etrafında bir araya getirmiştir. Fransız devriminin sağladığı eşitlikçi ilkeler Yahudi'lerin gettolara sıkışmış bir cemaat olma statüsünden siyasal haklara sahip bireyler olma statüsüne geçiş sürecini başlatmıştır.

Örgütlenmiş politik Siyonizm'in kurucusu Viyana'da eğitim görmüş Macaristanlı bir Yahudi olan Theodor Herzl'dir. Herzl'i, Yahudi sorununun tek çözümünü Yahudi devleti kurulması olarak görmüştür. Herzl, Yahudi kurtuluş hareketinin siyasal amaç ve faaliyetlerine 1897 yılında topladığı Birinci Siyonist Kongresinde başlamıştır. 1895 yazında son aşamada bağımsız bir ulusal Yahudi devleti yaratma düşüncesiyle birlikte İngiliz desteğinde Yahudilerce Arjantin ve Filistin kolonisinin kurulması görüşünü savunan ve Der Judenstaat (Yahudi Devleti) başlığını taşıyan bir kitapçık kaleme almıştır.³

Politik Siyonizm daima ideolojik bir hareketten ziyade rasyonel bir hareket olmuştur. XIXyy kadar Siyonizm siyasal anlam ifade etmemiştir. Herzl açılış

¹ Sion Kudüs'te tapınağın bulunduğu yere yakın bir tepenin adıdır.Bu ad zamanla önce Kudüs'ü sonra bütün İsrail'i ifade eden bir terim olarak kullanılmıştır.

² Ben Halpern , "To Revamp a Party System", Jerusalem Quarterl, 8 (Yaz 1978), s.127-144

³ Theodor Herzl, The Jewish State ,an attempt at a modern solution of the jewish question translated by Sylvie D'Avigıdar (New York :scopus publishing co;1943)

konusmasında toplantılarının amacını şöyle özetlemiştir. “Biz Yahudi ulusunu barındıracak olan evin temelini atmak için buradayız.”⁴

Filistin’de örgütlü geniş çaplı bir Yahudi kolonizasyonunun tesisini; Filistin’i kolonileştirme konusunda uluslar arası olarak tanınmış meşru bir hakkın kazanılmasını ve bütün Yahudileri Siyonizm davasında birleştirmek için daimi bir örgütün kurulmasını içeriyordu.⁵

Siyonizm’in hedefi, Yahudiler için Filistin’de kamu hukukuyla güvence altına alınmış bir vatan yaratmaktır.⁶

İsrail devleti kurulmadan önce politik Siyonizm’in önünde üç mesele vardı. Bunlar fiili bir devletin tesisini mümkün kılmak için Filistin’e yeterli oranda Yahudi’nin bilfiil girişi, Yahudi olmayan ulusların desteğini sağlama problemi ve Siyonist davaya Yahudilerin çoğunluğunu kazanma meselesidir.

1897 senesinde politik Siyonizm hedefi ve politikaları tesis edilmiştir. Bu politikaların uygulama alanına konması amacıyla hedefe ulaşma yollarını araştırmak için bir idari yapı oluşturulmuştur.

Dünya Siyonist Organizasyonu (DSO) bu amacı gerçekleştirilmek için kuruldu ve diğer kongreler için zemin oluşturdu. DSO genel kurul, merkezi yürütme kurulu ve her yıl ya da iki yılda bir toplanan kongre kurulundan oluşuyordu. Bunun yanında DSO dünya çapında üye organizasyonlar kurdu, Filistin’e yerleşimi özendirilmeye çalıştırdı. Londra’da banka hesapları açarak Filistin’de toprak satın almaları için Yahudilere ortak milli fon oluşturdu. Birinci Siyonist kongresi sadece Siyonizm’in temellerini attığı için değil aynı zamanda yeni milli akımın sembolü haline geldiği için de çok büyük önem taşır.⁷ Dünya çapında üye organizasyonlar kurdu.

⁴ A.g.e;c.I ,s.40

⁵ The ESCO Foundation for Paletsine, Inc, Palestine, a study of Jewish, Arab and British Policies(New Haven; Yale University Press, 1947)c.Is.39

⁶ Jacob C. Hurewitz, diplomacy in the near and middle east, a documentary record c.I,1535–1914 s.209

⁷ Aynı eser s.M26 Ayrıntılar için: Yovam Hazony The Jewish State: The struggle for Israels Soil, Basic Book,2000,s.81–117

1.1. İSRAİL'E GÖÇ HAREKETLERİ VE BALFOUR DEKLARASYONU (1880–1917)

Rusyalı bir Yahudi kimyager olan Chaim Weizmann 1904'te İngiltere'ye gitti ve Siyonist hareketin yeni lideri oldu. 1906 yılında Arthur Balfour ile yapılan bir görüşmede, İngiliz politikacılarla bağlantı kurmaya ilişkin bir program başlatıldı.⁸

Weizmann daha 1907'de Siyonizm'in Yahudi olmayanlar tarafından tanınmasının önemini farkında olduğunu göstermiştir. "Politik Siyonizm, Yahudi meselesini uluslar arası bir sorun haline getirmeyi ifade eder. Uluslara gidip hedefimize ulaşmak için sizin yardımınıza ihtiyacımız var." demek anlamına gelir.⁹

Yahudi sorunu ile Filistin'de kurulacak İngiliz protektorası arasında ilk bağlantı, 1915 yılının başında İngiliz hükümetinin Yahudi bir üyesi olan Sir Herbert Samuel'in Kabine'ye Filistin'de bir protektora kurulması fikrini atan ve "İngiliz hâkimiyeti altında Yahudi örgütlerine toprak satın alma, koloniler kurma vb. kolaylıkların tanınmasını savunan bir memorandum sunmasıyla kurulmuştur.¹⁰

Yeni hükümet tarafından War Cabinet'in (savaştan sorumlu iç kabine) başkan yardımcılığına atanan Sykes, Weizmann ve Lord Rothschild gibi sionist liderlerle görüşmelere başlamıştır. Sykes'in ilk hedefi, Georges-Picot aracılığıyla Fransızları, uluslar arası denetime bırakılan Filistin'i İngiliz nüfuz bölgesine katma konusunda ikna etmek olmuştur. 4 Haziran 1917'de Fransız hükümeti bir nota ile, Filistin'de "Müttefiklerin himayesi altında Yahudi milletinin yeniden doğmaya" hakkı olduğunu açıklamıştır.¹¹ Fransızlarla İngilizlerin altına birlikte imza atacakları bir anlaşmanın yakın zamanda gerçekleşmeyeceği için, İngilizler tarafından yapılacak Balfour Deklarasyonu ile tamamlanmıştır.

1.2. BALFOUR DEKLARASYONUNUN HAZIRLANIŞI

1917 Şubatında Mark Sykes, Siyonist'lerle resmi görüşmeleri başlatmakla görevlendirilmiştir. Filistin Yahudilerinin tam anlamıyla ulusal bir statüye kavuşacakları ve diasporadaki Yahudilerin bu ulusal statüye ortak kimseler olarak görülecekleri

⁸ Sykes, a.g.e s. 165

⁹ Weisgal a.g.e s 92

¹⁰ Mart 1915, Stein Leonard, The Balfour Declaration, Londra, 1961, s. 109-110

¹¹ Stein, a.g.e., s. 368-374

ümidini ifade etmişlerdir. Siyonistlerin temel isteklerini özetleyerek görüşmeyi noktalamışlardır.¹²

1) Filistin konusunda Yahudi'lerin uluslararası olarak tanınmış bir hakka sahip olması, Filistin'deki Yahudi topluluğu için hukuki bir milliyetin tesisi.

2)Toprak almak hakkı ile birlikte Filistin'de imtiyazlı bir Yahudi şirketinin kurulması

3)Filistin'in bir tek yönetim altında birleşmesi

4)Filistin'deki kutsal yerlerde diplomatik dokunulmazlığın tesisi

Balfour, Siyonizm'i desteklemek için İngiliz yönetiminin resmi beyanatının somut hali olmuştur. İngiliz yönetimi Siyonist önerilerinin bir taslağını almaya hazır olduğunu bildirmiştir. 18 Şubat 1917'de Balfouru sunmuşlardır.¹³

İngiliz Yahudileri, Balfour Deklarasyonunun son halinin aşağıdaki gibi olması için direnmişlerdir;

1)Yahudiler için Filistin'de bir Ulusal Vatan'ın temini konusunda İngiliz desteği

2)Bu amacın tahakkuku için İngilizlerle işbirliği

3)Filistin'deki Yahudi olmayan toplulukların haklarına ya da başka herhangi bir ülkedeki Yahudilerin sahip olduğu haklara veya statüye zarar verecek herhangi bir şeyin yapılmaması şartı.¹⁴

Siyonistler Filistin'de bir ulusal vatan kurmak ve Yahudilerin meşru bir hakka sahip olması için Yahudi olmayan ulusların desteğini talep eden Herzl'in programındaki maddeyi yerine getirmede başarılı olmuşlardır.

Balfour Deklarasyonu, sadece Süveyş Kanalı'na yönelik bir tampon bölge oluşturmak veya dünya Yahudilerinin desteğini müttefiklere kazandırmak için İngilizlerin yaptığı planın bir sonucu olmamıştır. Siyonistler İngiliz desteğini sağlamışlardır. Balfour Deklarasyonu planlı Siyonist planın bir sonucu olmuştur. 1918

¹² Arnold J.Toynbee,a study of history (london:Oxford university 1954 c.VIII,s.308

¹³ Metin için bkz.Hurewitz,a.g.e c,II S.26

¹⁴ Siyonizm'in ifade ettiği ulusal statünün ikiyüzlülüğüne ilişkin Yahudilerin bu endişesi, o günden buyana, Yahudi çevrelerinde önemli bir mesele olagelmıştır.

yılıının sonlarında Siyonist çabalar Balfour Deklarasyonunun Fransa, İtalya, ABD ve Japonya tarafından resmen tanınmasını hızlandırmada başarılı olmuştur.¹⁵

1.3. İNGİLİZ MANDA YÖNETİMİ (1939'A KADAR)

Balfour Deklarasyonu ile birlikte Siyonist'ler bir Filistin mücadelesine kapılmışlardır. İngiliz yönetimi Siyonist öneriler konusunda ikna edilmiş ve 25 Nisan 1920'de San Remo 'da toplanmış bulunan Yüksek Konsey Filistin mandasını İngiltere'ye vermiştir. Weizmann 1907 baharında İngiliz yönetiminin Siyonizm'e verdiği desteği ilan ettiği sırada İngiliz Siyonist Federasyonu'na dedi ki, "Siyonizm'in hedefi aşama aşama gerçekleşecektir ve ilk aşama ise Filistin'in İngiliz hâkimiyetine girmesi olmak zorundadır."¹⁶

Siyonist öneriler Filistin mandasının bir Yahudi devletinin yaratılmasına dönüşmesini istemiştir. Filistin'deki Yahudi devleti kurulmasını mümkün kılacak oranda yeterli Yahudi'nin bulunacağı zamana kadar ülke yönetimini elinde tutmaya devam etmiştir.

Aralık 1920'de Balfour' un onay için son olarak ittifak konseyine sunduğu manda taslağı, tam olarak Siyonist'lerin istediği gibi olmadıysa da yayımlanan son belge bir Siyonist zafer olarak gösterilmiştir.¹⁷ Siyonizm'e Arapların karşı koyuşu ilk olarak Sina Yarımadası'na Yahudilerin yerleşmesi planına Mısır'lıların muhalefeti ile kendini göstermiştir.

İkincisi 1912 yılında Osmanlı meclisinde bulunan Arap mebusların Yahudilerin Filistin'de büyük bir toprak parçası edinmelerini protesto edişleri olmuştur.¹⁸

İngiliz hükümeti ve bazı devletler, askeri idarenin sona ermesini ve ülkede bir manda yönetiminin kurulmasını istemişlerdir. Çeşitli temaslar ve kararlar sonrasında San Remo'da toplanan müttefikler, 1920 yılında İsrail ülkesinin yönetim sorumluluğunun İngiltere'ye verilmesi kararını almışlardır. Askeri idare bu şekilde sona ermiş ve hem Yahudi hem Siyonist olan Herbert Samuel yüksek komiser atanmıştır.

Herbert Samuel bir yandan göçü kolaylaştırmayı öte yandan da Arapları yatıştırmaya çalışmıştır. İbranicıyı İngilizce ve Arapçaya paralel olarak ülkenin resmi

¹⁵ Andrews a.g.e s.341-342

¹⁶ The ESCO Foundation a.g.e ,c.Is.98-99

¹⁷ Metin için Bkz. Hurewitz a.g.e c.II s.106-111

¹⁸ Antonius a.g.e s.259

dili ilan etmiş ve resmi İbranice belgelerde ülkenin adının Eretz Yisrael(İsrail ülkesi) olarak belirtilmesini kabul etmiştir.

Diğer tarftan Beyt Şean vadisinde geniş ve verimli topraklar dağıtılmıştır.(Bu topraklarla ne yapacaklarını bilmediklerinden, yüksek fiyatla Yahudilere satmışlardır. İsrail'e üçüncü göç dalgası 1919 yılında başlamış ve 1923 yılına kadar sürmüştür. İngiliz yönetimi Siyonizm yanlısı tarafgirliğine karşı yükselen itirazları yatıştırmak için 1 Temmuz 1922 de Churchill Bildirisi yayınlanmıştır.¹⁹ Churchill'in Bildirisi Balfour deklarasyonunun değiştirilemeyeceğini ve Yahudilerin İsrail ülkesinde buna hakları olduğu için bulduklarını teyit etmiştir. 22 Temmuz 1922 de Milletler Cemiyeti İsrail ülkesi üzerindeki İngiliz mandasını onaylamıştır. 1929 olayları Yahudi liderlerinin Haganayı güçlendirmeye sevk etmiştir. Binlerce kişi bu kuvvete dâhil olmuş. Gizli yollardan silah temin edilmiştir. İsrail ülkesinde toplumsal kurumlar işçi hareketinin kontrolünde oluşmuştur. Bu belge Balfour Deklarasyonunu sınırlayan bir çeşit yorum şeklinde olmuştur. Deklarasyon bütün İsrail ülkesinin Yahudilere açılacağından söz etmemiştir.

İngiliz hükümeti tamamiyle Yahudi bir Filistin yaratmak amacıyla olmamıştır. Filistin'deki Yahudi temsilcilerine özel bir konum tahsis edilmeyeceği gibi, ülkenin genel yönetiminde de pay sahibi olmayacakları anlatılmıştır. Eski Ürdün Filistin'den ayrılmıştır. Beyaz Bildiri, mandaya karşı İngiliz parlamentosundaki muhalefeti bertaraf etmiş ve 24 Temmuz 1922 de manda bu parlamento tarafından onaylanmıştır.²⁰

Churchill Beyaz Bildiri'si, mandanın ittifak tarafından onaylanmasını kolaylaştırmıştır. Siyonist'lerin Filistin'i kolonileştirme hakkına sahip olmalarını sağladı ve genel olarak Filistin'deki gerçek bir Siyonist başlangıcına götürülen yolu açmıştır. İngiltere desteği devam etmiş ve Herzl'in programının bir başka ana maddesi olan Yahudi göçünün önündeki engeller kaldırılmıştır.

Anti-semitik akımların en zayıf olduğu İngiltere yeni ilkelerle birlikte yeni imkânlarda sunmuştur. Yahudi liderler güç merkezinin Amerika'ya doğru kayışına destek olmuş hem de bu oluşumdan istifade etmeye çalışmışlardır. Güç merkezinin Atlantik eksenine kayışı Yahudi toplumuna Siyonist kongrenin belirlediği nihai hedefi gerçekleştirmek için uygun zemin sağlamıştır.

¹⁹ Metin için b.k.z hurewitz,a.g.e c II s.103-106

²⁰ Metin için bkz hurewitz,a.g.e .c.IIs.106-111

Weizmann, dikkatini ABD üzerinde yoğunlaştırmıştır. Marshall ve Warburg vasıtasıyla Amerikalı Yahudiler faaliyetlerine yardımcı olmak ve mali yükü üstlenmek üzere Siyonist harekete dâhil olmuştur.

Bu 1925'teki Kongre, Yahudi bürosundaki Siyonist olmayan temsilcilerinin %40'ını Amerikalı olması yolunda karar almıştır. 1927 yılında Weizmann ve Marshall Filistin mandasının şartlarına ve Siyonist kongrelerin aldığı kararlara uygun olarak Yahudi bürosunun yaygınlaştırılması konusunda resmen anlaşmaya varmışlardır.²¹

Herzl tarafından başlatılan ve onun ölümünden sonraki on yıl içinde artan İngiltere'ye yönelik Siyonist ilgi I.Dünya Savaşı'nın patlak vermesinden kısa bir süre sonra büyük yoğunluk kazanmıştır.

I. Dünya Savaşı neticesinde Osmanlı devletinin dağılması sonucu Ortadoğu'da ortaya çıkan hâkimiyet boşluğu İngiltere ve Fransa manda yönetimi ile doldurulmuştur. Bu Ortadoğu'nun asırlardır İslam kimliği etrafında şekillenen jeopolitik ve jeokültürel kimliğini değiştirmeye yönelik bir süreç olmuştur. Atlantik ekseninin Avrupa merkezli uluslararası sisteme karşı ortaya çıkardığı Wilson prensipleri kabul edilmiştir.

Hitler'in Almanya'da iktidara gelmesi sonucu büyük katliamlar Filistin Yahudi göçünün alabildiğine artmasına neden olmuştur.1933 Yahudi göç rakamı 30.327 ye ulaşmıştır.²²

Sürekli artan Yahudi nüfusu ve Yahudilerce toprak satın alınması Araplarda rahatsızlığa neden olmuş ve bunun sonucunda 1936 Nisan'ında Arap ayaklanmalarına ortaya çıkmıştır. Bunlar Yahudiler'e karşı değil doğrudan İngiliz manda idaresine karşı yapılmıştır. 17 Mayıs 1939'da yayınlanan ünlü Mac Donald Beyaz Bildirisi Yahudi göçüne yönelik ciddi kısıtlamalar getirmiştir. 1937 yayınlanan Peel Raporu devrim niteliğinde bir öneri getirmiştir.

Ben Gurion, Ürdün nehrinin iki kıyısında bir İsrail devleti ilan edilmesini savunmuştur. İngilizler ve Araplarla mücadele edilmesini savunan revizyonist hareketin başı Vladamir Jabontinsky politikalarına karşı çıkmıştır. Devletin kurulması için güvenli küçük adımlar atmayı ve gerektiğinde geçicide olsa ideallerinden taviz vermeyi seçmiştir.

²¹ Cohen Ashort history of zionizm s.127

²² Cohen ashort history of zionism,s.255

1936–1937’de Yahudiler ve Araplar arasında yaşanan olaylardan sonra Londra, sorunun nasıl çözülebileceğini araştırmak üzere Filistin’e Lord Robert Peel başkanlığında bir heyet göndermiştir. Peel komisyonu çözüm için şu önerilerde bulunmuştur. “Manda yönetimi sona ermeli, Filistin iki halk arasında paylaşılmalı.” öneri Londra tarafından onaylanmıştır. Ben Gurion kararı desteklemiştir.

Buna göre İsrail ülkesi bir kere daha taksim edilmiştir. Biri Yahudi biri Arap olmak üzere iki yerleşim bölgesi oluşturulmuştur. Kudüs İngiliz denetiminde kaldı. Peel komisyonu raporunu yayınladıktan sonra şiddet olayları 1937–1939 yeniden başlamıştır.

Savaş arası dönemde Filistin mandası Filistin’de Yahudi topluluğunun tedrici bir şekilde oluşturulmasına imkân tanımıştır. Siyonist’lerin çıkarlarına hizmet etmiş. Savaş yılları boyunca Siyonist liderler mandanın devamına karşı koordine bir muhalefet programı geliştirmiştir. 1939 Ekim’inde önde gelen Filistinli Siyonist olan David Ben Gurion Siyonizm’in yeni politikasının Yahudi gücünün giderek artması ve Yahudilerin elerinde bulunan toprakların genişletilmesi gerektiğini belirtmiştir.²³

1.4. MODERN İSRAİLİN KURULMASI

1942’i Mayıs’ında New York’ta gerçekleştirilen konferans sonucunda bir dizi karar alınmıştır. Bu konferansta alınan kararlara Bitmore programı adı verilmiştir.²⁴ Özetle bu politikaya ilişkin kısımlar şunları gerektirmiştir; Ben Gurion burada bir konuşma yaparak “Amacımız savaştan hemen sonra Yahudi devletini kurmak olmalı” demiştir. Siyonist hareket ilk kez “Biz bir devlet olmak istiyoruz diyerek bayrağını kaldırmıştır.”

1)Balfour deklarasyonunun, Yahudilerin Filistin’e tarihi bağlarını belirten maddelerinin sonucu olarak bir Yahudi cumhuriyetinin temelini atılmasının kabul edilmesi

2)Mac Donald Beyaz Bildirisi’ni geçersiz kılınması

3)Savaş sonrası düzenlemenin bir parçası olarak Yahudilerin vatan problemlerini bir çözüme kavuşturmak (Siyonizm’in çözüm yolunun tek yöntem olduğu da ima edilmekteydi.)

4)Filistin’e göçün denetiminin Yahudi bürosuna geçmesi

²³ Kırk,a.g.e s.232

²⁴ Metin için Bkz Hurewitz diplomacy in layer and middle east II s.234-235

5)Filistin’de Yahudi cumhuriyetinin kurulması

1942’de Amerika Siyonist Örgütü ve Hadassah, Bitmore programını resmen kabul etmiştir. Beyaz Bildirinin iptalini sağlamaya ve savaştan sonra uygulamaya konacak bir Yahudi devletleşme programının İngilizlerce kabulünü temine yönelik bir girişim dâhilinde İngiliz politikasına tesir etmesi için Amerikan baskısının yollarını araştırmıştır. Savaşın sonlarına doğru çoğu Siyonist, birinci sınıf bir güç olarak İngiltere’nin konumunu yitirmeye başladığını sezinlemiş ve dolayısı ile Siyonizm’e desteğin birincil kaynağı olarak gördükleri ABD’ye yönelmiştir.²⁵ Savaş yıllarında Siyonistler Yahudi olmayan dünyanın desteğini kazanmak için gittikçe artan bir şekilde Amerika’ya yönelmişlerdir. Fakat manda yönetimi hala İngilizlerin idaresi altında olduğu için İngiltere, Siyonist faaliyetlerin önemli bir merkezi olarak kalmaya devam etmiştir.

1944 İngiliz Savaş Bakanlığı bir Yahudi tugayının oluşturulmasına yardımcı olmaya karar verdiğini ilan etmiştir.²⁶ Tugayın bayrağı bugünkü İsrail’in bayrağıdır.

Amerika Yahudilerini harekete geçirebilmek için Siyonistlerin kullandıkları ana kanıt zulme uğrayan Avrupalı Yahudilerin bir sığınağa duydukları ihtiyaca işaret etmek olmuştur.

Hitlerin anti-semitizminin oluşturduğu göç Yahudilerinin kendi milliyetini tesis etmesinin delili olarak takdim edilmiştir.²⁷

Truman Balfour Deklarasyonu ile Wilson’un self determinasyon doktrinin aynı doğrultuda gittiğini ifade etmiştir.²⁸

Siyonistlerin İngiltere’de karşılaştıkları sorunlar Amerika’daki başarıları sayesinde bertaraf olmuştur. 100.000 Yahudi mültecinin Filistin’e kabul edilmesi şeklindeki Truman’ın önerisi desteklenmiş, devlet kurma konusunda Arapların ve Yahudilerin yalnız kendilerine hasredilen hakları reddedilmiştir.²⁹

²⁵ A.g.e s.4

²⁶ Kırk the middle east in the war s.231 tugayın oluşturulması Siyonistler tarafından İsrail’in bir ilanı olarak görüldü

²⁷ Berger a.g.e s.165

²⁸ Komite raporunun özeti için bkz.the ESCO foundation a.g.e II 1221-1234

Siyonistler Yahudilerin Avrupa'dan Filistin'e akışının kendiliğinden ve organizeli şekilde planlanmamış olduğunu iddia etmişlerdir. Durumun tamda böyle olmadığını gösteren bir dizi faktör kendisini göstermiştir. Siyonist örgüt illegal göçü bilfiil teşvik etti, örgütledi ve finanse etmiştir.³⁰

1.4.1. Birleşmiş Milletler ve Taksim

Manda yetkilerine karşı Siyonistlerin yıpratma savaşı sonunda zaferle sonuçlanmıştır. İngiltere 1947'de Manda yönetiminin başarısızlıklarını kabul etmiş ve aynı yıl 2 Nisan'da İngiltere Birleşmiş Milletlerden Filistin sorununu gündemine almasını istemiştir.³¹

Birleşmiş Milletler Filistin sorununu gündemine alınca Filistin'deki durumu araştırması ve tavsiyelerde bulunması için özel bir komite oluşturmuştur.³² Bu komitede bağımsızlığın türü konusunda anlaşmazlık ortaya çıkmıştır. Komite üyelerinden yedisi ülkenin denetiminin Filistin'deki Yahudi azınlığa verilmesi tezini desteklemiş diğer üçü denetimin eşit bir şekilde Arapların ve Yahudilerin ellerine bırakılması gerektiğini savunmuştur. Bir üyenin mesele ile ilgili hiçbir görüşü bulunmamış geri kalan 7 üyesi Filistin'in bir Arap, bir Yahudi devleti ve Kudüs'ün uluslararası bir mıntıkadan oluşan üç parçaya ayrılmasını önermiştir.

Birleşmiş Milletler taksim planına 11 Ekim 1947'de ABD delegasyonuresmi desreğini vermiştir. Delegasyon bunu Truman'ın emirleri üzerine yapmıştır.³³ Ben Gurion Eylül 1947'de yayınlanan ve Filistin'in Yahudiler ve Araplar arasında bölünmesini ve Araplara daha fazla toprak verilmesini öneren raporu aynı gerekçeyle kabul etmiştir. 29 Kasım 1947'de BM Güvenlik Konseyi bölünme kararını onayladığında ise Araplarla bir savaşın yakın olduğunu bilmiştir.

İsrail devleti, Ben Gurion tarafından İngiliz manda yönetimin sona erdiği 14 Mayıs 1948 yılında ilan edilmiştir. Ben Gurion Başbakan ve Savunma Bakanı Haim Weizmann Cumhurbaşkanı olmuştur. İngiliz manda yönetiminin resmen sona erdiği 15 Mayıs Yahudilerin dini dinlenme günü olan (şabat) cumartesiye denk geldiği için devletin ilanı bir gün önceye alınmıştır. Devletin ilanından hemen sonra 7 Arap ülkesi karşı çıktıkları İsrail'e savaş açmışlardır.

³⁰ Secret roads adlı kitapta anlatılanlar bu ifadenin kesinliği hususunda şüpheye yer bırakmamakta.

³¹ Sarkan a.g.e s.189

³² A.g.e s.190-192

³³ Memoirs by Harry s.truman II 155

Taksim planı onaylanınca, Siyonistler için geriye kalan tek mesele İsrail Devleti'nin tanınmasını sağlamak olmuştur. Truman devletinin ilanından tam bir dakika sonra İsrail'e fiilen tanınmıştır. Başkanın hareketi İsrail devletinin uluslararası olarak tanınmasına giden yolu açmıştır ve Siyonistlerle birlikteliği bilinen Mac Donald yeni ulusa gönderilen ilk Amerika büyükelçisi olmuştur.³⁴ İsrail'in kurulmasıyla birlikte Siyonistler bir Yahudi devleti kurma amacına ulaşmıştır. 1948 yılında BM belirlediği sınırlar daha sonra genişletilmiştir. Siyonist hareketin başlangıcından elli yılı aşkın bir süre sonra Filistin'de bir Yahudi devleti doğmuştur. Yahudi devletinin kuruluşunda Weizmann Yahudi meselesini uluslararası sorun haline getirmiştir. Ben Gurion Yahudilerin gücünü arttırmış Jabontinsky yayılcı politikayı planlamıştır. Programlı bu üç yaklaşım tarzı siyonizmin geçirdiği evreleri göstermiştir.

Weizmann Balfour Deklarasyonu'nu Churchill Beyaz Bildirisi'ni veya Kraliyet Komisyonunun taksim planını kabul ederken gerçekten de şartlara razı olmamıştır. O Balfour Deklarasyonunu sadece bir başlangıç olarak görmüş ve 1947'den itibaren aralıksız olarak ve meşruluklarına açıktan açığa saldırmaksızın sınırlayıcı olan maddelerin önüne set çekmeye çalışmıştır. David Ben Gurion ve Jabontinsky politikalarında temelinde memleket ve vatanseverlik anlayışı yer almıştır.

Jabontinsky'nin faaliyetlerinin ürünü olan yeni Siyonist örgüt, Irgun, Levmi ve Herut partisi gibi örgüt ve partilerin devraldığı miras işte bu değerler sistemi olmuştur. Bu örgütlerin hepsi de daha büyük bir Filistin talep etmenin ve bölgeyi zapt etmek içinde askeri teknikleri benimsemenin önemini vurgulamışlardır. 1945 Kasım'ında Hagana³⁵, Irgun ve Lehi örgütleri İngilizlere karşı ortak mücadele için ittifak oluşturmuşlardır. Birleşik Direniş Hareketi ortak pek çok eylem gerçekleştirmişlerdir.

³⁴ Forrestal diaries s.441

³⁵ Hagana (Savunma) adı verilen ve 1920 de kurulan, 1948 yılında devlet kurulana kadar İsrail ülkesinde Yahudi halkı dış saldırılardan koruyan bu kuvvettir.

BÖLÜM II

2. İSRAİL'İN SİYASAL SİSTEM YAPISI

2. 1. İSRAİL'İN POLİTİK SİSTEMİ

İsrail üç bölümden oluşan bir parlamenter demokrasi ile yönetilmektedir. Güçler ayrılığı ilkesi üzerine kurulmuştur. Yasama, yürütme ve yargı kuvvetleri birbirinden ayrıdır. Karşılıklı olarak birbirlerini denetleme ve sınırlandırma hakları vardır. Hükümet kurulması için Knesset'in güvenoyu gereklidir. Yargının tam bağımsızlığı yasaların güvencesi altındadır.

Cumhurbaşkanı devlet başkanıdır. Bu makam devletin birliğini simgelemektedir. Siyasal yetkisi güçlü olmamakla beraber cumhurbaşkanlığı mevkisi parti politikaları üstünde moral ve güç taşımaktadır.

İsrail devleti 1948 de kurulduğunda³⁶ siyasal sistem kaynağını; Osmanlı imparatorluğundan, İngiliz manda yönetimi altında bulunan Filistin'deki Yahudi Yişuv örgütlerinden almıştır. Siyonist düşüncenin oluşturmuş olduğu parti örgütlenmesindeki yapılanmada bir devlet sistemi mevcuttur.

2.1.1.Cumhurbaşkanı ve Başbakan

İsrail Cumhurbaşkanı Knesset tarafından her beş yılda bir seçilir. Cumhurbaşkanının görevleri; İngiltere Kraliçesi'nin devlet teşkilatı içindeki konumuna ve görevlerine benzemektedir. Politik olmaktan çok simgesel özellik taşımaktadır.

1966 yılına kadar Knesset'te en fazla sandalyeye sahip olan partinin lideri başbakan olmuştur ve politik gücü elinde bulundurmuştur. Büyük tartışmalara sebep olan bu kural 1966 yılında değiştirilmiştir. Bunun sonucunda 1966 yılında yapılan seçimlerde seçmenler, başbakan aday ve siyasi parti başkan aday olmak üzere iki farklı adaya oy kullanmışlardır. İsrail başbakanının yetkileri hiçbir kanunla tanımlanmamıştır.

³⁶ İsrail'in politik sistemine genel bir giriş ,Don Peretz'in 1999 yılının nisan ayında Filistin üzerine siyasi politika analizi merkezinin "İsrail Demokrasisi Seçimlerde" adıyla düzenlediği sempozyumunda sunduğu "Israel's Political System" adlı sunumundan özetlenmiştir.s.7-15.adı geçen sunum,

Başbakanın hükümetin başı olduğu temel kanunda belirtilmiştir. Başbakanın gücü ve yetkisi onun görev süresi boyunca politikalarında gücüne bağlı olmuştur.

1966 yılına kadar, bir başbakan istifa ettiğinde ya da hükümet güvenoyu alamadığında, cumhurbaşkanı, Knesset'i oluşturan diğer siyasi partilerin üyelerine de danışarak Knesset'in diğer bir üyesini hükümeti kurmakla görevlendirebilmiştir. Genellikle, cumhurbaşkanının seçtiği kişi Knesset'teki en güçlü partinin lideri olmuştur. Fakat 1966 yılında, bu kural başbakanın doğrudan seçilmesi ile değiştirilmiştir.³⁷

1991 yılında kanun, hükümete milli güvenlik konularını izleyen bir bakanlar komitesi kurma yetkisi ve görevi vermiştir. Kanun, komitenin başkanlığını başbakanın üstleneceğini açık bir şekilde belirtmiştir. Yasama organı ilk defa yürütme organının işleyişine ve yapısına müdahale etmiştir. Bir hükümet organının milli güvenlik konusunda yetkisi ve görevi olmuştur. Bu yenilikçi yasa, başbakanın tüm savunma meselelerinde oynadığı başrole verilen resmi yasal ve anayasal bir onay niteliğindedir.³⁸

2.1.2. Knesset

Knesset teorik olarak, İngiltere parlamento yapısında olduğu gibi, hükümetten üstündür. Sadece Knesset kendi kendini fesh edebilir ve yeni seçimler için bir tarih belirleyebilir. Hiç kimse yasaları veto edemez ve Knesset'in yasaları hiçbir otorite tarafından anayasaya aykırı ilan edilemez. Knesset dilediği yasayı geçirebilir. Pratikte Knesset, iktidarda olan hükümet yani başbakan tarafından kontrol edilir. Eğer başbakan Knesset'teki oyların çoğunluğuna sahipse, bu kontrol daha güçlü olur. Knesset'teki bazı komitelerin üyesi olmak diğerlerine kıyasla daha saygın ve üyelik önceliği belirli bazı partilere verilmiştir. Örneğin, Arap ve Komünist Knesset üyeleri parlamentonun geleneklerine göre Dışişleri ve Güvenlik Komiteleri'ne dâhil edilmezler.³⁹

2.1.3. Kabine

Kabinenin hem politika üretme görevi hem de idari bir görevi vardır. Kabine üyeleri ve başbakan birlikte çalışırlar. Atamalar Knesset tarafından onaylanması gereken kabine üyeleri alanlarında uzman değildir. Kritik önemlerinden dolayı dışişleri, ekonomi ve savunma bakanlıklarında bilgili ve tecrübeli bireyler görevlendirilir. 1992

³⁷ Don Peretz, age., s.8.

³⁸ Yehuda Ben Meir, Civil-Military Relations in Israel, Columbia University Press, 1995, s.38-39

³⁹ Don Peretz, age., s.9.

yılında yapılan değişlikle beraber, başbakan ile birlikte bakanlar kurulu üyelerinin ve bakan vekillerinin en az yarısının Knesset üyesi olmak şart koşulmuştur.⁴⁰

Hükümet çalışmalarını bakanlık komiteleri aracılığıyla yürütür. 1991 yılına kadar, bakanlık komitelerinin oluşturulması için yasal bir zorunluluk yoktu, komitelerin kurulması her yeni gelen hükümetin isteğine bağlıydı.

İsrail’de savunma komitesi’nin büyüklüğü, yapısı, yetki alanı, gücü ve otoritesi bir başbakandan diğerine önemli ölçüde değişmektedir.⁴¹

2.1.4. İsrail Silahlı Kuvvetleri – Ordu

1976 yılından önce, hükümetin ordu üzerindeki otoritesi anayasal geleneğe dayanmaktaydı. 1976 yılında, “Temel Kanun-Ordu” kanunlaştırılmıştır. Bu önemli kanunun 2(a) bölümü “Ordu hükümetin otoritesine tabidir” ; aynı kanunun 3(b) bölümü “genelkurmay başkanı hükümetin otoritesine tabidir. Savunma bakanının emri altındadır” ve 3(c) bölümünde genelkurmay başkanının, hükümet tarafından savunma bakanının da tavsiyesiyle atanabileceği şart koşuldu. Böylece, hükümetin silahlı kuvvetler üzerindeki otoritesi kanunda açıkça belirtilmiştir.

Kanun, genelkurmay başkanının savunma bakanının emrinde olduğunu ve fakat aynı zamanda genelkurmay başkanının bireysel olarak hükümetin otoritesine tabi olduğunu belirtmiştir. İsrail’de sivil istihbarat servislerinin şefleri doğrudan ve bireysel olarak başbakana karşı sorumludur fakat hükümette bir görevleri yoktur. Bakan vekilleri, sadece kendilerini atamış ve yetki alanlarını belirlemiş bakanlar tarafından, yetki verilmesi ile bakan adına hareket edebilirler. İsrail anayasa hukuku, genelkurmay başkanına bir bakaninkine benzer bir statü vermiştir. Genelkurmay başkanına verilen bu statü, genelkurmay başkanının politik bir pozisyona sahip olduğu tartışmalarını yaratmıştır. Bu konuda Simon Peres, “Genelkurmay başkanının görevinin dörtte üç askeri, dörtte biri siyasidir ve bakanlar kuruluna sadece askeri görüşlerini değil aynı zamanda siyasi görüşlerini de sunmasına izin verilmelidir” demiştir.⁴²

⁴⁰ Don Peretz, age., s.12.

⁴¹ Yehuda Ben Meir, age., 31. “İsrail’in ilk başbakanı olan David Ben Gurion döneminde komite milli güvenlik konularında fazla bir önem teşkil etmemiştir.”

⁴² Don Peretz, age., s.42-43.

2.2. SİYASAL SİSTEMDEKİ ÜÇ FARKLI DEVLET GÖRÜŞÜ

2.2.1. Dini görüş

İsrail siyasi sistemindeki ilk ve en eski devlet görüşü dini görüştür. Bu görüşe göre Yahudilik dini Yahudilerin yol göstericisi olmuştur; öyle ki Yahudiliğe göre bu topraklar Tanrı ile Abraham'ın bir anlaşması sonucu Yahudilere verilmiştir.

“Yahudi inancına göre, Yahudi egemenliği İsrail topraklarında yeniden oluşacaktır. Din görüşlü Yahudilerin büyük kısmı Siyonist hareketi kınamıştır. Bunun nedeni ise devletin Siyonistler tarafından değil, Mesih tarafından kurulacağına inanmaları olmuştur.”⁴³

Dinci Yahudilerin büyük çoğunluğu zamanla Siyonizm'i kabul etmiş ve devlet kurulduğunda dört tane dinci parti vardır. Bunların ikisi Siyonizmle işbirliğine karşı çıktıkları için ayrılmıştır. Yine de bu dört parti ile ilgili en önemli özellik ortak bir vizyonu paylaşmaları olmuştur. Bu vizyon dini hukuku izleyen Yahudi Topluluğu, İsrail Torahı hukukunu güden İsrail Devleti'dir.

2.2.2. Sosyalist Görüş

Yishuv'un politik liderliğini kabul eden sosyalist görüş, Yahudilerin Filistin'de ideal toplum olarak yaşayacağına inanmıştır. Bu görüşün baş temsilcisi haline gelen Ben-Gurion şöyle demiştir: “ Benim hedefim, başbakan olmadan uzun zaman önce, kutsal kitap dilinde, milletlerin üzerine ışık olacak bir toplum modeli yaratmaktır.”⁴⁴ Bu görüş Yahudi milliyetçiliği ile sosyalist düşüncenin sentezini oluşturmuştur. Yahudi devleti Yahudi işçinin üzerine kurulması gerektiğini ve Yahudilerin milletler arasında gerçek yerini almasını istemiştir.

Bu görüşü savunanların çoğu din karşıtı olanlardan oluşsa da; ortak olarak yeni bir yahudi toplumu yaratacak değişirici güce olan yoğun inancı, dinci yahudilerle paylaşmışlardır.

Sosyalist olmayan farklı bir kitlenin görüşüne göre Filistin'deki Yahudi sömürgesinin amacı Yahudi kültürünün kötüleşme probleminin çözülmesi olmuştur. “Yahudilik problemi” Yahudi ruhu için kültürel bir ülkenin yaratılmasıyla çözümlenebilirdi.

⁴³ Gary S. Schiff, Tradition and Politics: The Religious Parties of Israel

⁴⁴ Quoted in S.Clement Leslie ,The Rift in Israel p. 22

Bu görüşün temsilcilerinden Ahad Haam, sosyalist değildi ve Yahudilerin işçi değil sadece çiftçiler olabileceklerini ileri sürmüştür. Fakat bunun etkisi sosyalistleri güçlendirmek olacaktır.⁴⁵ Ahad Haam Yahudi kültürüyle Yahudilik dinini birbirinden ayırmaya çalışmıştır. Fakat Yahudi kültürel mirası aşırı dincidir. Yahudilik dini üzerine kurulu olmayan bir Yahudilik ruhunun nasıl bir şekil alacağı belli olmamıştır.

2.2.3. Ulusal Liberal Görüş

Bu görüş, Avrupa'daki "Yahudi problemi" için gerekli bir çözüm olarak görülmüştür. Geleneksel Yahudi değerlerinin değiştirilmesi gerektirdiği için devrimci bir yapıdaydır. Yahudiler, kendi görüşlerini ahlaki prensip haline dönüştürerek, güç kavramına karşı bir nefret geliştirmişlerdir. Çoğunlukla dönemin daha gelişmiş endüstriyel ve liberal Batı demokrasileri örneği üzerine bir devlet oluşturmayı istemişlerdir. Diğer taraftan dinci ya da sosyalist görüşlerle hareket edenler, millet oluşturma sürecinin mutlak olarak Torah'ın hükümdarlığını kurmakla ya da Yahudi işçi üzerine oluşturulmuş bir toplum şekillendirmeye çok yakın bağlantılı olduğunu görmüşlerdir.

2.2.4. Üç Devlet Görüşü Arasındaki İlişki

Dini, sosyalist ve ulusal devlet görüşlerinde, politikaları teoride birbirleriyle uyumaktadır. Sosyalist bir ekonomiye sahip olan ve dünyadaki Yahudiler için bir sığınak sağlayan, Torah'ın tüm 613 emrine uyan bir Yahudi devleti hayal etmek mümkün olmuştur. Görüşlerin teoride birbirleriyle uyuşan noktalarının bulunması, önce İsrail'in siyasal politikasının kendine özgü çoklu partili karakterinin oluşmasına sebep olmuştur. Maurice Duverger'in de belirttiği gibi "Çoklu partililik birbirinden bağımsız çeşitli antitezler olduğu zaman ortaya çıkar ki böylece biri, bir alanda bir görüşü kabul edebilir ve başkalarının görüşlerinden bağımsız olabilir."⁴⁶ Böylece Siyonist partiler perspektiflerin bir tanesinden daha fazlasını birleştirmeye çalışırken ortaya çıkmıştır. Örneğin, iki önemli dinci parti Agudat Yisrael (Agudah) ve Mizrachi, Poalei Ugudat Yisrael (Poalei Agudah) ve Hapoel Hamizrachi sosyalist ve dinci prensipleri sentezlemeye çalışmışlardır. Sosyalist partiler, devletin kurulmasından önceki dönemde, ülkenin bölünmesine karşı takındıkları tavırlarla bölünmüşlerdir. Önemli partilerin üç

⁴⁵ Shlomo Bardin ,Pioneer Youth in Palestine pp.52-53

⁴⁶ Maurice Duverger, Political Parties p.232

devlet görüşü üzerinde, bir görüşü savunan yorumları olmuştur. Bazı durumlarda bu görüşlerden en azından iki politikayı birleştirme çabaları olmuştur.

2.3. İSRAİL'İN SİYASAL SİSTEMİNE VE PARTİLERİNE

GENEL BAKIŞ

Seçim sistemi ve siyasi partilerin çoğu dünya Siyonist kongresinde var olan kurallar ve kurumlardan oluşmaktaydı. Siyonizm içindeki farklı hareketler İsrail'in kurulmasından sonra siyasi partilere dönüşmüştür.

1930'lu yıllarda ki siyasi rakiplerin birçoğu yarım yüzyıl sonrasında farklı adlarla farklı kurumlarda rekabet etmiştir.

Siyonizm başlangıçta Fransız ihtilali sonrası oluşan ulus devlet modelini esas alan bir Yahudi devleti kurmayı amaçlamıştır. Hareketin başlangıcı 1791 yılında Fransa'da Yahudilere sosyal hakların verilmesine kadar uzanmaktadır. Sonraki yıllarda Siyonist hareketi geliştiren ve besleyen en önemli gelişmeler Batı Avrupa'da yaşanmıştır.

Öncelikle, etnik temele dayalı milliyetçiliğin ortaya çıkması ve AntiSemitizm'in⁴⁷ toplumsal ve siyasal temelde devam etmesi, hareketin itici gücü olmuştur. Siyonizm ayrıca, dönemin sosyalist akımlarından da etkilenmiş ve daha sonraları, devletleşme devlet öncesi Filistin Yahudi cemaatinde⁴⁸ ve İsrail devletinin ilk otuz yılında çok önemli etkisi olacak olan İşçi siyonizmini⁴⁹ ortaya çıkarmıştır.

Yahudi ekonomik altyapısını oluşturmak amacıyla olan Ben Gurion 1919'da ilk Birleşik İşçi Siyonist Partisi olan Ahdut Ha Avodah (İşçi Birliği)ni kurmuştur.

⁴⁷ Encyclopaedia Judaica, s.669. Anti Semitizm, Yahudi karşıtı toplumsal ve siyasi bir tutumu ifade eder. Bundan önceki asırlarda dine dayalı bir Anti Semitizm mevcutken, 19.yy'da Anti Semitizm, ırk ayrımına dayalı olarak devam etmiştir.

⁴⁸ Encyclopaedia Judaica, s. 668. Yahudi literatüründe, İsrail devleti kurulmadan önce Filistin'deki Yahudi cemaatine veya 1900–1948 dönemine “Yishuv” adı verilmektedir.

⁴⁹ Encyclopaedia Judaica, s. 675. Tarihsel süreç içerisinde, değişik Siyonizm anlayışları ortaya çıkmıştır. Bunlar, Siyasi Siyonizm, kültürel Siyonizm, işçi siyonizmi ve revizyonist Siyonizm olarak adlandırılır. İşçi Siyonizm, 1903'den sonra, daha sonraları İsrail devletinin ilk başkanı olacak olan Ben Gurion önderliğinde gelişmiştir. Bolşeviklerden etkilenen hareket, özellikle yeni göç dalgalarını karşılamak üzere oldukça merkezi bir ekonomik altyapı ve sosyalist organizasyon şeklinin oluşturulmasını zorunlu görüyordu. Ben Gurion'a göre, siyasi gücün ön şartı ekonomik güçtür. Bu güçte yalnızca İbranice konuşan bir işçi sınıfı ve merkezi bir Yahudi ekonomik altyapısının oluşturulmasıyla elde edilebilir. Bu çizgideki ilk görüşler, Moses Hess tarafından ortaya konmuştur. Hess, sosyalizmle Yahudi milliyetçiliğini birleştirmiş ve bu doğrultuda Filistin'de proleterya önderliğinde bir Yahudi toplumu oluşturulmasını savunmuştur.

1920’de Yishuv’nun yeniden örgütlediği Genel İşçi Federasyonu Histadrut’u kurmuştur. Halen varlığı devam eden Histadrut, bu dönemde bireysel siyasi partilerin yürüttüğü Yishuv’un sosyal hizmetler ve güvenlik konularında da faaliyet göstermiştir. Başından beri Ben Gurion ve Ahdut Ha Avodah’nın hakim olduğu Histadrut; yeni göçmenlerin yerleştirilmesi, İbranice eğitimleri yanında İsrail Savunma Kuvvetlerinin ileride esasını oluşturacak olan ve bu dönemin en önemli silahlı örgütü Haganah’a sahip olmuştur. Histadrut yoluyla güçlenen Ahdut Ha Avodah, 1930’da sosyalist rakibi Ha Poel Ha Tzair’le birleşerek, İsrail’in ilk yirmi yılında iktidarda olacak olan Sosyalist İşçi Partisi Mapai (Mifleget Poalei Eretz Yisrael)’yi kurmuştur. Bu dönemde Ben Gurion ve işçi siyonizminin en önemli diğer rakibi, Vladimir Jabontinski’nin önderliğini yaptığı Revizyonist Siyonizm Hareketi olmuştur. Jabontinski, Ben Gurion’dan farklı olarak, daha liberal bir ekonomi ve daha sert bir savunma politikasını savunmuştur.

1950 Şubat ayında, sınır çatışmaları yüzünden Arap-İsrail çekişmeleri yoğunlaşmaya başlamıştır. Başta Ben Gurion olmak üzere, sosyalist politikalar yürüten İşçi Partisi kadrosu saldırgan ve milliyetçi politikalara yönelmiştir. Bu politikanın yürütülmesi için Ben Gurion, ordunun güçlendirilmesine ağırlık vermiştir. Ayrıca Mapai liderlik kadrosunda da yenileme yapmıştır. Bu liderlerin başında Savunma Bakanı General Moshe Dayan ve teknokrat Simon Peres gelmiştir. 1950’lerden 60’ların başına kadar, İsrail’de bu yeni siyasi kadroların destekçileri ile eski Mapai tabanı arasında, liderlik mücadelesi devam etti. Hatta bu iç siyasi çekişmeler 1953 yılında Mapai’nin bölünmesine neden olmuştur.⁵⁰ İsrail’de düşüşte olan İşçi Siyonizmi toparlanma fırsatı buldu ayrıca dinci milliyetçi akımlar güçlenmiştir.

İsrail’in siyasi tarihinde dönüm noktası, 1977 Knesset seçimlerinde, İşçi partisi iktidarının sona ermesi, merkez sağ Likud Partisinin iktidara gelmesi olmuştur. İşçi Partisi siyasal anlamda etkin bir konuma sahip olduğu gibi, devletin kurulmasından yaklaşık otuz yıl sonra bile iktidarda kalmıştır. Toplum içerisinde uzun yıllar etkin bir konuma sahip olması yüzünden İşçi Partisi ülkenin bürokratik, iktisadi ve diğer kurumları içerisinde kökleşmiştir. İşçi partisi hem devleti kuran siyasi önderlerin partisi olarak hem de kazanılan savaşların kahramanı olarak tanınmıştır. İsrail’de toplumsal saygınlığada sahip bir parti olmuştur. Bu konumuna rağmen İşçi partisinin seçimi kaybetmesinde birçok faktör etkili olmuştur.

⁵⁰ Bernard Reich , “Themes in the History of the state of Israel”, American Historical Review, Aralık1991,s.1473.

1977 seçimleri sonucunda, İsrail devletinin kuruluşundan beri yapılan tüm seçimleri kazanan İşçi Partisi iktidarına son vermiştir. Ülkedeki gelir dağılımındaki eşitsizlikler, İşçi partisinin içindeki parti içi siyasi çekişmeler ve yolsuzluklar, genel olarak İşçi Partisinin seçimi kaybetmesinin nedenleri olarak gösterilmiştir. Bu seçimlerde özellikle Sefaradi seçmenlerin oyları belirleyici olmuştur. Aslında Sefaradiler, İşçi Partisinin laik, sosyalist politikalarına başından beri karşı olmuşlardır. Ancak, İşçi Partisinin İsrail Devleti kurulmadan önce ve kurulduktan sonra, Histadrut, Yahudi ajansı ve diğer devlet kurumlarında hâkim durumda olması, ilk yirmi yıl Sefaradilerin İşçi partisini desteklemesine neden olmuştur. Sonraki yıllarda Aşkenazilere oranla yetersiz ekonomik şartlar ve alt yapı imkânları ve diğer kamusal hizmetlerden yeterince yararlanamamaları Sefaradilerin İşçi Partisi aleyhinde oy kullanmalarına neden olmuştur.

Ülkede, 1977 seçimlerine kadar İşçi Partisi hâkimiyeti var olmuştur. İşçi Partisinin önemli oy kaybı ve merkez-sağ Likud Partisi'nin seçimleri kazanmasıyla sonuçlanan 1977 seçimleri, siyasi hayatta iki kutuplu rekabetsel bir parti yapısını ortaya çıkarmıştır. 1980'lerde koalisyon krizlerine neden olmuştur.

Her iki blok %30–40 oranında oy aldığından, hükümetlerin kurulması için küçük partilerin desteğine gerek duyulmuştur. Her iki partinin de kendi çizgilerinden uzak küçük partilerle koalisyon kurması, hem uzun zaman almakta hem de koalisyonun devamını zorlamıştır. 1981 seçimlerinde Knesset'te sandalye kazanan parti sayısı 10 iken, 1984 ve 1988 seçimlerinde bu sayı 15 olmuştur.

Koalisyon pazarlıkları döneminde pazarlığa katılan partilerin sayısı 12'den aşağı olmamıştır. Koalisyonlar ise, en az beş siyasi partinin katılımından oluşmuştur. Bu partilerin çoğunluğunu, gelenekçi dinci partiler ve ideolojik temelleri olan partiler oluşturmuştur.

1988 seçimleri öncesi, intifadaya verilecek karşılık konusunda anlaşamayan koalisyon ortakları, 1990'da Filistin barış görüşmeleri konusunda anlaşmaya varamamışlardır. Bu durum çok ciddi hükümet krizleri ve kilitlenmelerine neden olmuştur.

Başbakanın doğrudan halkoyu ile seçilmesi fikri, ilk defa 1980'de bazı hukuk profesörleri tarafından hazırlanan İsrail Anayasa Tasarısı'nın bir parçası olarak ortaya konulmuştur. Teklif, 1984 ve 1988 seçimleri sonrasında İşçi Partisi ve Likud Partisi'nin

oluşturdukları milli cephe hükümetinin başarısız olması sonucu destek görmüştür. Koalisyonun daha belirgin hale getirdiği problem, başbakanın gücünün ve çalışabilirliğinin kısıtlanması olmuştur. Ancak, dönemin İşçi Partisi lideri Simon Peres ve Likud Partisi lideri Yitzhak Shamir, seçim reformu teklifini, sonucun partileri aleyhine olacağını düşünerek teklifi reddetmişlerdir.

Peres'den sonraki İşçi Partisi lideri başbakan Yitzhak Rabin ve Shamir'den sonraki Likud lideri Benyamin Netanyahu ise, bu görüşü desteklemişlerdir.⁵¹

1992 yılında ülkenin en önemli Anayasa reformu yapılmıştır. İsrail siyasi sisteminin kronik koalisyon ve buna bağlı diğer siyasi sorunlarına çözüm getirmeye çalışan Anayasa değişikliği 1996 yılında yürürlüğe girmiştir. Ülkede 1996 yılında yapılan seçimlerde, dünyada ilk defa İsrail başbakanı doğrudan halkoyu ile seçilmiştir.

Mayıs 1996'da yapılan başbakanlık seçimlerine, İşçi Partisi lideri Simon Peres ve Likud Partisi lideri Benyamin Netanyahu katılmıştır. Bu adaylara ek olarak Tzomet Partisi'nden Rfael Eitan ve Gesher Partisi'nden David Levy de katılmıştır. Ancak bu adaylara, kurulacak hükümette önemli bakanlıklar verilme sözüyle adaylıktan çekilerek, Netanyahu'yu desteklemişlerdir. Bu birleşme sağda bölünmeyi önlemiştir.

1996 yapılan seçim sisteminde Likud Partisi'nden Benyamin Netanyahu kazanmıştır. Ülkenin en büyük iki partisi olan İşçi Partisi ve Likud Partisi önemli oy kaybına uğramıştır. Sürpriz seçim sonucu dinci blok parti önem kazanmıştır.

Netanyahu'nun seçimi kazanmasında diğer önemli bir etken, seçimlere yakın Hamas örgütünün organize ettiği terörist saldırılar ve Yitzhak Rabin'e karşı suikast olayının sonucu, Netanyahu'nun seçim propagandalarında Peres hükümetini milli güvenlik konusunda zayıflıkla suçlaması olmuştur. Peres bu yüzden Yahudi seçmenlerin bazı oylarını kaybettiği gibi, bu terörist saldırılara karşı Lübnan'da düzenlenen "Gazap Üzümleri" Harekâtı ile Arap seçmenlerin bir miktar oylarını da kaybetmiştir. Netanyahu'nun seçimi kazanmasında diğer önemli bir neden, aşırı-gelenekçi Yahudiler olan Haredim cemaatinin Peres aleyhine oy kullanması olmuştur. Daha önceki seçimlerde oy kullanmayan bu grubun %90 oyunun Netanyahu'ya gittiği tahmin edilmiştir.

⁵¹ Peretz ve Doron, s.530

Gazap Üzümleri Harekatı'nın şiddeti yüzünden, Netanyahu oy kazandığı gibi, İşçi Partisi de önemli oranda Arap oyu kaybetmiştir. Bu seçmenlerin oylarını küçük Arap partileri almıştır.

Yeni seçim reformunun bir hedefi olan küçük partilerin sayısını azaltmak, bu seçimlerde gerçekleşmedi. Seçimlere katılan 20 siyasi partiden 19'u Knesset'e girmiştir. Dolayısıyla, küçük partilerin sayısı azalmamıştır. Knesset'in 120 sandalyesinden 54'ü, 9 parti arasında paylaşılmıştır. Netanyahu, 7 parti ile koalisyon kurmak zorunda kalmıştır. Bunlar arasında aşırı milliyetçi gruplar ve partizan gelenekçi dinci gruplar yanında, bir de laik görüşte bir göçmen partisi bulunmuştur. Peretz'e göre, yeni düzenleme, her ne kadar başbakanın konumunu güçlendirmeyi amaç edinmişse de, parti sisteminin bölünmesi, Netanyahu'nun genel otoritesini zayıflatmıştır.⁵²

Netanyahu, koalisyon ortağı olan bu partilerin baskısı altında kaldığı gibi, kendi partisinden de bazı baskılar görmüştür.

İşçi Partisinden sonra iktidara gelen merkez sağ Likud Partisi, Vladimir Jabotinsky'nin geliştirdiği Revizyonist Siyonizm ideolojisine bağlı bir partidir. Likud'un siyasi sistemde kontrolü genişlemekle birlikte, 1977 öncesi dönemdeki İşçi Partisi seviyesine kadar ulaşamamıştır.⁵³

1984 seçimleri, İsrail siyasi sisteminde, günümüze kadar devam eden çok partili koalisyonların başlama tarihi olmuştur. 1984 seçimlerinde, her iki büyük partide çoğunluğu sağlayamamıştır. Eylül 1984'de İsrail'de ilk defa İşçi Partisi ile Likud Partisi, Milli birlik hükümetini kurdu muştur. Bu koalisyonda, dünyada ilk defa olarak dönüşümlü başkanlık sistemi uygulanmıştır. Bu sisteme göre, başbakanlık ve dışişleri bakanlıkları, iki partinin liderleri arasında, iki eşit dönemde dönüşümlü olarak paylaşılmıştır. Her iki lider de görevlerini 25 ay devam ettirmiştir. Ekim 1986'da Peres başbakan ve Shamir, dışişleri bakanı olmuştur. Dört yıllık normal hükümet süresinin dolmasından sonra Kasım 1988'de yeni seçimler yapılmıştır. Seçim sonrasında herhangi bir parti çoğunluğu elde edememiştir. Uzun süren koalisyon pazarlıkları döneminden sonra, İşçi Partisi ve Likud, İkinci Milli Birlik Hükümetini kurma konusunda anlaşmışlardır. İşçi Partisi lideri Shimon Peres ve 1983'den beri Likud lideri olan

⁵² Peretz,s.545.

⁵³ Reich,s.1469

Yitzhak Shamir, dönüşümlü başbakanlık üzerinde tekrar anlaşarak, Shamir başbakanlığı Peres'de maliye bakanlığını üstlenmiştir.

Hükümet özellikle iç bölünmeler ve Amerikan destekli Arap-İsrail barış görüşmeleri konusunda görüş ayrılıkları yüzünden, Mart 1990'da güvensizlik oyuyla düşmüştür. Hükümetin güvensizlik oyuyla düşmesi, İsrail siyasi tarihinde ilk defa karşılaşılan bir olay olmuştur. Hükümetin düşmesinden sonra, 1990 Haziran'ında, Shamir, İşçi Partisi desteği olmadan merkez sağda koalisyonu kurmayı başarmıştır.⁵⁴ 1992 Haziran ayında yapılan Knesset seçimlerinde, Likud yerine, barış görüşmelerini destekleyen İşçi Partisi adayı Yitzhak Rabin seçimleri kazanmıştır.

İsrail'de 1992 yılında yapılan ve 1996 yılında yürürlüğe giren anayasa reformu dünyada ilk defa başbakanın doğrudan halkoyu ile seçilmesi sistemini getirmiştir. Bu değişiklik, ülkenin parlamenter rejimini değiştirmiştir. Reformun amacı, koalisyon hükümetlerinde konumu zayıf olan başbakanı güçlendirmek ve koalisyona bağlılığını azaltmak olmuştur. Ancak reformun diğer amacı olan küçük partilerin sayısını azaltmak sonuçta gerçekleşmediğinden başbakan yine koalisyon partilerine bağımlı kalmaya devam etmiştir.

Birinci Knesset'de, çoğunlukla Aşkenazi kökenli, laik Siyonist İşçi Partisi (Mapai) üyelerinden oluşmakla beraber, önemli oranda Sefaradi gelenekçi⁵⁵ Siyonist veya Siyonist olmayan kişi ve siyasi gruplar da mevcuttur. Bu gruplardan, örneğin gelenekçilere göre, tek gerçek Anayasa, Torah ve diğer Yahudi kanunları olmuştur.(Halakah)⁵⁶

1947'de Ben Gurion ve Mapai, gelenekçi dinci partiler arasında önemli bir ağırlığa sahip olan Mizrahi (Kutsal Merkez)⁵⁷ ve Agudat Israel Partileriyle anlaşarak kurulacak yeni devlette, din-devlet ilişkileriyle ilgili konularda statükonun korunacağı sözünü vermiştir.⁵⁸

⁵⁴ Encyclopedia Americana ,cilt:15, Grolier Danbury,Conn.,1984,s.538

⁵⁵ Gelenekçi Yahudiler Halakah (Babil ve Filistin Talmutlarının hukuki konular ihtiva eden bölümleri ve dini hukukta kabul edilen kurallar bütünü olup, kısaca Musevi şer'i hukuku olarak adlandırılabilir)'ya sıkça bağlı olan kimselerdir.

⁵⁶Daniel J. Elazer ,”Introduction “ Constitutions of the Contries of the World,Israel,(ed.)Albert P. Blaustein and Gisbert H. Flanz, Oceana Pub., New York,1988,s.2.

⁵⁷ Bu parti 1903 te gelenekçi dinci bir Siyonist parti olarak kurulmuş olup, 1949'da Birleşik Dinci cepheye, daha sonra da 1956'da Ha Poel Ha Mizrahi partisine katılarak, halen varlığı devam eden Milli Dinci Partiyi oluşturmuştur.

⁵⁸ Bu partilerle yapılan anlaşma sonucu, yeni devlette korunmasına söz verilen konular şunlardı:

1.Yahudi Sabbat günü (cumartesi),resmi tatil günü olacaktır.

İşçi Siyonistlerle gelenekçi Yahudiler arasında yapılan bu antlaşma ve oluşan denge, hassas konuların çözümünü, ileri bir tarihe atmaya gerekli kılmıştır. Bu yüzden bu tartışmalar boyunca, yazılı bir anayasa konusunda en büyük muhaliflerden birisi de antlaşmara taraf olan Ben Gurion olmuştur.

Şu anki İsrail sistemi, İngiliz anayasasının bir dalı olarak nitelendirilmiştir.⁵⁹ İngiltere, aynen İsrail gibi korunmuş bir haklar bildirgesi ve Anayasa'ya sahip olmamıştır. Knesset seçimlerinde, bireysel olarak adaylara değil, parti aday listesine oy kullanılmıştır. Dolayısıyla, Knesset üyelerinin gücü, kendi başına aldıkları oy sayısından değil, tüm ülke genelinde aldıkları destekten kaynaklanmıştır.

Knesset'te bir partinin üye sayısı düştükçe bireysel olarak siyasi etkileri artmıştır. Çünkü bu küçük partiler koalisyon ortağı olduklarında hükümette güçleriyle orantılı olmayan tavizler alabilmiştir. Ayrıca, Knesset'te yapılan oylamalarda meclis içi dengeler, tek oyla bile değişebilmiştir. Bu yüzden Knesset'te belirli oy oranları sağlayabilmek için bu küçük partilerle ciddi siyasi pazarlıklar yapılmıştır.⁶⁰ Büyük partilerde ise bireysel üyelerin ağırlığı ve etkisi, üyelerin parti içi pozisyonlarına bağlıdır.

İsrail'de bugüne kadar hiçbir meclis grubu, tek başına mecliste çoğunluğu sağlayamamıştır. Bunun tek istisnası, Yedinci Knesset'in sonuna doğru birkaç ay devam eden ve İsrail İşçi partisi ile Mapam'ın birleşmesinden doğan ortak meclis grubu olmuştur. İsrail'de ondördüncü Knessete kadar, hükümetlerin kurulabilmesi için Knesset üyelerinin salt çoğunluğunun (61) oyu gerekli olmuştur. Bu yüzden İsrailde bugüne kadar kurulan tüm hükümetler, koalisyon ortaklığına dayanmıştır.

Bir Knesset dönemi içerisinde yeni meclis gruplarının oluşması, mevcut grupların bölünmesi veya bozulmasından ortaya çıkmıştır. Örnek olarak, Onüçüncü Knessete'te Üçüncü yol partisi, İşçi Partilerinden ayrılmış ve Gesher, Likud'tan ayrılmıştır. Aynı zamanda, mevcut grupların birleşmesinden de yeni gruplar oluşturulmuştur. Örneğin, Onikinci Knesset'te Ratz, Mapam, Shinui Partilerinin birleşmesinden doğan Merez partisi gibi. 1990'da değişiklik yapılan Seçim Kanununa

2.Musevi oruç kuralları (kashrut),tüm devlet kurumlarında geçerli olacaktır.

3.Mevcut dini okullar, laik okullardan ayrı olacak ,ancak bunlar devletten maddi yardım alacaklardır.

4.Halakah'nın geçerli olduğu Hahamlık mahkemeleri, aile hukuku ile ilgili davalara bakmaya devam edeceklerdir.

⁵⁹ Metz ,s.54

⁶⁰ Don Peretz, The Government and Politics of Israel,Westview Pres,Colorado,1983,s.161.

göre Knesset üyelerinin gruplarından ayrılması ve grupların bölünmesi sınırlandırılmıştır.

2.4. SEÇİM SİSTEMİNİN KÖKENİ

İsrail seçim sisteminin temelleri, 1918 yılına kadar gitmiştir. O dönemde Filistin Yahudilerini temsil için kurulan organın seçim sistemi bugün uygulanan sistemin temellerini atmıştır. 1948 yılında Geçici Devlet Konseyinin bir talimatnamesiyle getirilen seçim düzenlemeleri, daha sonra çıkartılan yeni seçim kanunu ve değişiklikleri dışında temelde aynı kalmıştır.

İsrail seçim sistemi Yishuv kurumlarından miras kalan tam nisbi seçim sistemi olmuştur. İsrail seçim sisteminin nisbi temsile dayanmasında, mevcut siyasi parti yapısının da önemi büyüktür. Çünkü İsrail siyasi partileri, oldukça ideolojik temellere sahiptir. Bu parti yapısı, ülkede çok sayıda küçük partinin oluşmasına sebep olmuştur. Hiçbir parti tek başına hükümeti kurabilecek bir çoğunluğu sağlayamamakta, tüm hükümetler koalisyon hükümeti olarak oluşmuştur.

Ülke kurulmadan önce, Dünya Siyonist Teşkilatında ve daha sonra manda dönemindeki Yishuv siyasi kurumlarında, eşitlik esası hâkim olmuştur. Bunun sonucu olarak farklı gruplar siyasi organlara mümkün olduğunca çok katılmakta, siyasi meşruluk elde etmesi sağlamıştır.⁶¹

Ülkede nisbi temsil sistemini ve dolayısıyla, küçük partilerin sayısını azaltacak birçok seçim reformu girişimi olmasına rağmen; bu girişimler, küçük partilerin Knesset'teki mevcut etkinlikleri yüzünden başarısız kalmıştır.

Knesset seçimlerinde, nisbi temsil sisteminin uygulanmasının diğer bir önemli nedeni, ülkenin özellikle ilk yıllarda aldığı yoğun göçler ve bunu neticesi oluşan heterojen nüfus yapısı olmuştur. Oluşan bu nüfus yapısı, yine mümkün olduğunca çok sayıda siyasi görüş ve grupların temsilini sağlayan nisbi temsil sistemini gerekli kılmıştır.

2.4.1. Seçim Sistemi İle İlgili Hukuki Kaynaklar

İsrail seçim sisteminin dayandığı hukuki temellerden, Temel Kanun, 1958 yılında düzenlenmiş ve Knesset Seçim Kanunu, 1969 yılında düzenlenmiştir. Ayrıca 1992'de çıkartılan Partiler Kanunu da bu alanda bazı yeni düzenlemeler getirmiştir. Bu

⁶¹ Sager,s.7.

son kanuna göre, yalnızca resmi olarak onaylanmış partiler, aday listesi sunabilmiş ve seçimlere katılabilmektedir.

Seçimlerin genel esaslarıyla ilgili hükümler, Temel Kanun: Knesset'in dördüncü maddesinde sıralanmıştır: Knesset, genel, ulusal, doğrudan, eşit, gizli ve nisbi oyla, Knesset Seçim Kanunu'na göre seçilir. Bu fıkra (yalnızca) Knesset üyelerinin salt çoğunluğunun oylarıyla değiştirilebilir. Aynı kanunun beşinci ve altıncı maddelerine göre, seçim günü 18 yaş ve üstü olan her İsrail vatandaşı oy kullanma ve 21 yaş ve üzeri olanlar da Knessete seçilme hakkına sahiptir. Knesset seçimleri her dört yılda bir yapılmaktadır. Ancak Knesset, olağan çoğunlukla bile kendisini feshederek, erken seçime karar verebilir. İsrail'de erken seçimler, 1951, 1961, 1981 1984, 1992 ve 1996 yıllarında yapılmıştır.

Yaklaşık son 20 yıl içerisinde, ülkede yapılan tüm seçimler, erken seçim olarak yapıldı. Knesset ayrıca, görev süresini de uzatabilmiştir. Bu durum 1955, 1961, 1969, 1977 ve 1984 yıllarındaki seçimlerde gerçekleşmiştir. 1973 seçimleri Yom Kippur savaşı dolayısıyla iptal edilmiştir.

İsrail'de Knesset seçimleri, aday listeleri arasında yapılmıştır. 1992 yılında çıkartılan partiler kanunu gereği, yalnızca resmi olarak onaylanmış veya iki ya da daha fazla resmi partinin birleşmesinden meydana gelen partiler seçimlerde aday listesi sunabilmiş ve seçimlere katılabilmektedir. Ülkede 1996'da yapılan son seçimlerde, üç ortak liste sunulmuştur. Bunlar Ratz, Mapam, Shinui Partilerinden oluşan Meretz; Likud, Gesher, Tsomet ortak listesi ve Agudat Yisrael, Degel Ha Torah'dan Yahadut Ha Torah olmuştur.

İsrail seçimlerinin yürütülmesi ve izlenmesinden Merkez Seçim Kurulu sorumludur. Partilerin Knesset'teki sandalye sayısı, seçimlerde aldığı oy sayısına göre belirlenmiştir.

Buna göre, seçimlerde oy barajını (%1,5) geçen partilerin aldığı toplam geçerli oy sayısı, Knesset'teki sandalye sayısına (120) bölünerek, her bir sandalye için gerekli olan en az oy sayısı bulunmuştur.

İsrail'de siyasi partilerle ilgili üç kanun ve bunlarla ilgili bazı kanun değişiklikleri yapılmıştır. Bunlardan ilki, 1954 yılında çıkartılan Kamu Organları(seçim) Kanunu olmuştur. Bu kanun, 1980 yılında siyasi partilere uygulanana kadar İsrail'de siyasi partiler ve içyapıları üzerinde herhangi bir denetim mekanizması

oluşturulmamıştır. Siyasi Partiler (Finansman) Kanunu, (1973), siyasi partilere, günlük faaliyetleri ve seçim harcamaları için hazineden finansman sağlama yetkisi verilmiştir. 1992 yılında çıkartılan Siyasi Partiler Kanunu, bu alanda düzenleme yapan diğer bir kanun olmuştur. Devlete, siyasi partileri denetlemede daha fazla yetki veren kanun, siyasi partilere, isim, amaç ve faaliyetlerini düzenleyen bir parti yönetmeliği hazırlama zorunluluğu getirmiştir. Kanun bir partinin Knesset seçimlerine katılarak adayların belirlenme usulü de dâhil, bir parti yönetmeliğinde bulunması gereken hususları sıralamıştır. Kanun ayrıca, bir parti tescil organı oluşturarak yeni kurulan partilerin tescil edilmesi zorunluluğunu getirmiş ve kanun hükümlerine uyulmasını sağlamakla bu organı görevli kılmıştır.⁶²

2.4.2. Seçimlere Katılma Şartları

Yeni Partiler Kanununa göre, bir önceki Knesset'e giren partiler, doğrudan şartsız olarak seçimlere katılabilirken, yeni partilerin kurulabilmesi ve seçime katılabilmesi için, 2500 seçmenin imzalı talebi ile kuruluşunun resmen onaylanması ve partinin Knesset'e girmesi durumunda geri ödenmek üzere, belirli bir miktar harç yatırılması zorunlu olmuştur.

Temel Kanun: Knesset'e göre, Merkez Seçim Kurulu, amaç ve faaliyetleri açıkça veya zımni olarak aşağıdakilerden birisini kapsayan bir aday listesini seçimlere girmekten men edebilmiştir:

1. Bir Yahudi Devleti olarak, İsrail Devleti'nin varlığını reddetme,
2. Devletin demokratik niteliğini reddetme,
3. Irkçılığı teşvik.

İsrail'de bu güne kadar yapılan genel seçimlerde, hiçbir parti tek başına hükümet kuracak çoğunluğu elde edememiştir. Bu yüzden hükümetler, birçok partiden oluşan koalisyon ortaklıkları şeklinde kurulmuştur. Ülkede 1977 knesset seçimlerine kadar İşçi Partisi ve ortaklarının hâkimiyeti var olmuştur. Ancak bu tarihten sonra, Knesset'te eşit büyüklükte iki partiden oluşan, iki kutuplu bir yapı ortaya çıkmıştır. Hem İşçi Partisi ve hem de yeni yükselen Likud Partisi için kendi çizgilerinden uzak küçük partilerle koalisyon kurmak ve kurulan koalisyonları devam ettirmek daha zor

⁶² Amos Shapira ve Keren C.De Witt-Arar(ed.), Introduction to the Law of Israel, Kluwer, Kopenhak, 1995, s.19.

olmuştur. Birçok partiden oluşan koalisyonlar, hükümetlerin etkinlik ve istikrarını olumsuz yönde etkilemiştir.

BÖLÜM III

3. SİYASİ PARTİLER VE SİYASİ LİDERLER

3.1. İŞÇİ PARTİSİ MAPAI

İsrail'in ana işçi partisi olan Mapai (Mifleget Poalei Eretz İsrail- İsrail Toprağının İşçi Partisi) 1930'da bir Siyonist-Sosyalist parti olarak kurulmuştur. Mapai İsrail'in kuruluşundan önce ve sonra ortanın solundaki ana siyasi partisi olmuştur. 1968 dönemine kadar iktidara gelen bütün devlet başkanları Mapai partisinden olmuştur. 1968 de Ahdut Ha Avodah ve Rafi hareketleri birleşerek İşçi partisi (Mifleget Ha-Avodah Ha-Yisraelit Maarach) adını almıştır. 1931 yılına kadar Mapai ülkedeki yasanın merkezi durumundaydı. Mapai partisi kırsal kesim ve urban sınıfını üyelerinden oluşmuştur.⁶³

Mapai 1940'ların başında yapılan ulusal seçimlerde toplam oyun %35'ini almıştır. 1948'deki geçici hükümette, 1. Knesset, 2. Knesset ve 3. Knessette Mapai liderleri hükümetteki kilit pozisyonlara kolayca geçebilmiştir. Hükümet politikaları temel olarak Mapai politikaları çerçevesinde oluşmuştur. Mapai'nin politik lideri, hizmet edebildiği sürece hükümetteki Mapai'in yıkılmayan lideri olarak görevini sürdürmüştür.

Ulusal Konseydeki gücü nedeni ile Mapai hükümette ve yönetimde diğer partilere göre daha deneyimli parti olmuştur. İstihdam dağılımında önemli derecede kontrolü elinde bulundurmıştır. Hükümet ile ilgili kararların ve programların temel sorumluluklarını taşımıştır. Mapai soldaki emekçi gruplar ile sağdaki muhafazakâr grupları ortaya doğru çekmiştir.

Mapai'de göç unsuruyla birlikte siyasi değişiklikler meydana gelmiştir. Göçleri emme organizasyonu birçok partiye göre daha başarılı bir şekilde ilerlemiştir. İsrail'deki partilerin devletleşme geleneği Siyonizme yön vermekle oluşmuştur. Güçlü konumdaki pozisyonlarına rağmen Mapai'nin oyları 1955 Haziran ayı seçimlerinde kayba uğramıştır. Oy kaybetmesi ile birlikte parti yapısında bir yenilenme politikasına gidilmiştir.

⁶³ Joseph B. Schectman, "Revisionism," s. 86-99.

1955 yılına kadar parti mekanizması oldukça merkezi bir yapı haline gelmiştir. Demokratik yapı bozulmuştur. Üyeliği genişletmek ve parti ilişkilerine katılımı arttırmak için 1956 yılında Knesset seçimlerini coğrafi mahallileşme ile bölüneceğini duyurmuştur. Adayların 2/3'ü seçilecek ve merkez komite 1/3'ünü seçecektir. Delegeleler organize edilen coğrafi mahalleler ve yöresel kesimlerdeki parti üyelerinin doğrudan oyları ile seçilmiştir. Yapılan bu organizasyon İngiliz Emek partisinin yapısına göre modellendirilmiştir. Tüm ülke çapında parti üyeleri ile ulusal parti liderliğinin arasında güçlü bir bağ sağlanmaya çalışılmıştır. Aynı zamanda Knesset'deki koltuklar için genç üyelerine, yarışmaları amacı ile parti politikaları etkilemelerine sıcak bakmışlardır. Merkezi otoriteden uzaklaşmışlardır. Mapai partisi küçük partilerin sayısının azaltılması istemiştir.

1956 yılında İsrail Sosyal Enstitüsü tarafından Mapai liderliği çalışması yapılmıştır. Bunun çalışmanın sonucu şöyledir.⁶⁴ Liderlerin yarısından fazlası orta yaş üstüdür. Yaklaşık 1/ 4'ü Rusya ve Polonya'dan 1900–1920 yıllarında geçmiş genç hareketin parçaları olan insanlardır. 4/5'inden fazlası 15 yaşından sonra İsrail'de yaşamaya başlamış kişilerdir. Toplumdaki göçmenlerin sayısına göre liderlik pozisyonlarında daha az göçmen bulunmaktadır. 1956 yılında Mapai programının bir parçası partiyi tekrardan revize ederek gençleştirme düşüncesi olmuştur.

İsrail'deki parti politikalarını anlamak için aynı zamanda parti liderlerini de incelemek gerekmektedir. İşçi partisinde İzak Rabin, Şimon Perez ve Ehud Barak başbakan olarak görev almıştır.

İzak Rabin: 1922'de Kudüs de doğmuştur. İsrail'in İsrail'de doğan ilk başbakanıdır. Babası Nehamiya Rabin bir Amerikan göçmenidir. Annesi Haganah'ın ilk üyelerinden birisidir. Rabin öğrenimini tamamladıktan sonra Haganah'ın komando bölümü olan Palmach'a katılmıştır.

İsrail devletinin kurulması ile birlikte İsrail ordusunda 27 yıl boyunca görev almıştır ve genelkurmay başkanlığına kadar yükselmiştir. Bu dönemde gerçekleşen 67 Savaş'ında İsrail'in kazandığı büyük zafer Rabin'e siyaset hayatında önemli bir prestij kazandırmıştır. 1973 yılında İşçi Partisi'nde aktif politika yapmaya başlamıştır. Yom Kipur savaşının ardından 1973 seçimlerinde Knesset'e girmiştir. 1974 yılının Nisan ayında Golda Meir, hükümetini kurduğunda Rabin'i işçi bakanı olarak atamıştır. Yom

⁶⁴ Gerda Luft , “The Party that Shapes Policy”,The Jerusalem Post, 11 Temmuz 1955

Kipur Savaşı nedeni ile Meir'e parti içinden ve dışından gelen sert eleştiriler sonucunda Meir kısa bir süre sonra başbakanlıktan ve parti liderliğinden istifa etmiştir. İstifasının ardından bu hükümet dağılmıştır. 2 Haziran'da İşçi Partisi'nin yeni lideri Rabin olmuştur.

1977 Nisan ayında İşçi Partisi hakkındaki yolsuzluk iddiaları, Rabin'in eşi Leah'ın İsrail yasalarına aykırı olarak ABD' de banka hesabının bulunduğu ortaya çıkmasıyla, Rabin başbakanlıktan ve parti liderliğinden istifa etmiştir. İşçi Partisi lideri olan Şimon Peres, seçimlere kadar Başbakanlığı da üstlenmiştir.⁶⁵

1984 seçimleri sonunda Likud ve İşçi Partisi tarafından kurulan Ulusal Birlik hükümetinde 1990 yılına kadar İzak Şamir ve Şimon Peres dönüşümlü olarak başbakanlık yapmışlardır. Bu dönemde yaşanan Birinci İntifadayı bastırmak için izlenen sert politikalarda Şamir kadar Rabin de sorumlu tutulmuştur. İlk kez yurt çapında yapılan Kongre'de İşçi Partisi Rabin liderliğini Peres'den geri almıştır. 1992 seçimlerinde, İşçi Partisi zaferinin sonucu, Rabin başbakan olmuştur. Bu seçimlerin sonucunda sağ parti, Yahudi seçmenlerden, sol partiden fazla oy almıştır. Rabin'i iktidara taşıyan İsrail vatandaşı olan Arapların oyları olmuştur.

Rabin hükümeti döneminde 13 Ekim 1993 yılında Oslo'da gizli görüşmeler yapılmıştır. Bunun sonucunda FKÖ Lideri Yaser Arafat ile birlikte Washington'da geçici bir Filistin hükümeti için düzenlemeleri içeren "İlkeler Bildirgesini" imzalanmıştır. Bu anlaşmalardan dolayı Rabin, Arafat ve Peres ile birlikte 1994 Nobel Barış Ödülüne layık görülmüştür. 26 Ekim 1994 yılında Rabin ve Kral Hüseyin, İsrail-Ürdün Barış anlaşmasını imzalamıştır. Bu Anlaşma ile Ürdün, Batı Şeria ve Doğu Kudüs üzerindeki haklarından vazgeçmiştir. 28 Eylül 1995'te Washington'da ikinci Oslo anlaşması imzalanmıştır. Bu anlaşma ile İsrail geri çekilmeyi ve Filistin hükümeti için seçimler yapılmasını garanti etmiştir. Rabin, 4 Kasım 1995 yılında Tel Aviv'de Kikar Rabin meydanında bir barış mitingi sırasında Yigal Amir isminde fanatik dinci bir Yahudi tarafından öldürülmüştür.

Bu dönemde devlet seküler ve demokratik değerler üzerine kurulmuştur. Dini partilere bir taviz olarak, evlilik, boşanma, gömülme gibi kişisel statüyü ilgilendiren konularda, yetki dini kuruluşlara verilmiştir. Laik kesim bunun değişmesini isterken, dinci kesim de devletin tamamen Yahudi dini yasalarına göre yönetilmesini istemiştir.

⁶⁵ Selin Çağlayan, İsrail Sözlüğü, s. 401-402

Bu nedenden çatışma ortaya çıkmıştır. Rabin devleti temsil etmiştir. Buna bağlı olarak suikast “Liberal-demokratik” barış kampına yönelik gerçekleşmiştir. Rabin Başbakan olduğunda, etkili bir diplomasinin askeri güçle desteklenmesi gerektiğine inanmıştır.

Şimon Peres: 1943 yılında İşçi partisi Siyonist gençlik örgütüne genel sekreter olmuş ve Haganah’a katılmıştır. 1947–1949 Savaşı sırasında ve sonrasında donanmanın Başbakanlığını yapmıştır. 1952 yılında Savunma Bakanlığı’na girmiştir. Bir yıl sonrasında 29 yaşındayken Başbakan Ben Gurion tarafından Bakanlık Müsteşarlığına getirilmiştir. 1959 yılında Parlamento hayatı başlamıştır. 1959–65 yılları arasında Savunma Bakan Yardımcısı olarak görev yapmıştır. 1965 yılında Ben Gurion ile birlikte iktidardaki Mapai partisinden ayrılmış ve Rafi’nin Genel Sekreteri olmuştur.⁶⁶

1973 yılındaki Yom Kipur Savaşı’ndan sonra 3 yıl Savunma Bakanlığı yapmıştır. İsrail ordusu bu dönemde güçlendirilmiştir. İzak Rabin’in 1977 yılındaki istifasından sonra seçimlere kadar geçen süre içerisindeki kısa bir süre Başbakanlığa vekâlet etmiştir. Seçimlerde İşçi partisinin 30 yıllık iktidarını kaybetmesinden sonra İşçi Partisi lideri olarak seçilmiş ve bu görevini 1992’ye kadar sürdürmüştür. Peres iki dönem Başbakanlık yapmıştır. İlk dönem, 1984–1986 Likud ile kurulan Ulusal Birlik hükümetinde İzak Şamir ile dönüşümlü başbakanlık anlaşması uyarınca gerçekleştirmiştir.

1992 yılında İşçi Partisi liderliğine İzak Rabin gelmiştir. Aynı yıl yapılan seçimlerde Rabin Başbakan olurken, Peres de Dışişleri Bakanı olmuştur.

Peres “Yeni Ortadoğu” projesinde Arap ve Kuzey Afrika ülkeleriyle yakın ilişkiler kurulmasına özel bir önem vermiştir. Rabin’in 4 Kasım 1995 yılında bir suikasta kurban gitmesi sonucu parlamento onayı ile Rabin’in yerine başbakan olmuştur. Mayıs 1996 yılında yapılan genel seçimlere kadar bu görevde kalmıştır. Ekim 1997 Arap-İsrail barışını geliştirmek amacıyla “Peres Barış Merkezini” kurmuştur. Bir barış anlaşmasıyla sonuçlanamayan Camp David zirvesinin ardından intifada başlamıştır.

Peres her zaman İsrail’in güvenliği için bir barış politikası izlediğini öne sürmüştür. Batı Şeria ve Gazze’de işgal edilen toprakları geri verme isteği sadece İsrail’in komşuları ile barışa olan gereksinimi ve uluslararası baskı ile açıklanabileceğini ileri sürmüştür.

⁶⁶ Selin Çağlayan, İsrail Sözlüğü, s. 481–485

Ehud Barak: Aşkenazi elitinin bir üyesi olarak göçmen anne babasının kuruluşuna yardım ettikleri Lübnan sınırında bir Kibbut'da doğmuştur. “İsrail'in en çok madalyaya sahip askeri” olan Barak 17 yaşında orduya girmiştir. Ehud Barak 1959'da İsrail ordusuna katılmıştır. 1991'de Genelkurmay Başkanı olmuştur. 1995'te Rabin hükümetinde 1996 seçimlerine kadar Dışişleri Bakanlığı yapmıştır. 1996 yılında milletvekili seçilmiş ve aynı yıl İşçi Partisi liderliğini Peres'ten almıştır.⁶⁷

17 Mayıs'ta yapılan seçimlerde Başbakan ve Likud lideri Benyamin Netanyahu'ya karşı açık farkla seçimleri kazanarak Başbakan olmuştur. Kabinede Savunma Bakanlığı'nı üstlenmiştir. 2001 Şubat'ında başbakanlık için yapılan seçimlerde Likud lideri Ariel Şaron'a yenilerek başbakanlığı kaybetmiştir.

2000 yılı Sonbaharında Batı Şeria ve Gazze'de ki şiddet olayları sonucu, muhalefet tarafından sürekli olarak gensoru önergeleriyle yıpratılan Barak erken seçimlere gitme kararı almıştır.

Sağ kanat ve özellikle yerleşimciler, Barak'ı Filistinlilere çok şey vermekle ve Suriyelilere çok fazla şey vaat etmekle suçlamışlardır. Barış sürecine sürekli karşı çıkan Netanyahu'un yerine Barak'ın seçilmesi İsrail'in Suriye, Lübnan ve Filistinlilerle barış Anlaşmaları yapabileceği konusunda iyimserlik yaratmıştır.

3.2. LİKUD

'Birlik' sağ – revizyonist partiler, Özgür Merkez, Herut, Loam ve Gahal'ın 1973 seçimlerine hazırlık olarak birleşmesiyle doğmuştur. 1977 seçimlerini Likud kazanarak ilk kez oğüne kadar iktidarda olan İşçi Partisinin iktidarını ele geçirmiştir. Likud'un bu başarısı Doğulu Sefaradi Yahudilerinin desteği sonucu olmuştur.⁶⁸ Likud'un üyeleri Herutla aynı düşünce yapısını paylaşmıştır. 1988 yılında İzak Şamir, Moşe Arens, Ariel Şaron ve Binyamin Netanyahu Herut ve Liberal Parti Likud'a katılmışlardır.

Likud 1996–1999 yıllarında yeniden iktidara gelmiştir. Fakat 1999 seçimlerinde Netanyahu, Ehud Barak karşısında seçimi kaybetmiştir. Bir yıl sonra Ariol Şaron liderliğinde Likud iktidara gelmiştir.⁶⁹

⁶⁷ Selin Çağlayan, İsrail Sözlüğü, s. 494–502

⁶⁸ Benjamin Akzin, 'The Role of Parties in Israeli Democracy' s. 515.

⁶⁹ Selin Çağlayan, İsrail Sözlüğü, s. 402

1925'te Vladamir Jabotinsky tarafından revizyonist parti kurulmuştur. Dünya Siyonist Örgütü'nün (WZO) politikalarının revize edilmesi amacıyla kurulduğundan Revizyonist ismini almıştır. Revizyonist Parti Yahudi devleti için Siyonist mücadelede militan ve ultra milliyetçi politikalar uygulanmasını savunmuştur. Revisyonist Parti Ürdün Nehrinin iki kıyısındaki toprakların bir Yahudi Devleti haline getirmesini savunmuştur.

Menachem Begin'in temel rol oynadığı Revizyonist Parti İngilizlerin Yahudi göçünü serbest bırakmasını ve Yahudi gençlere askeri eğitim verilmesini de savunmuştur. Revizyonist Parti Ben Gurion'la birlikte anılan İşçi Siyonizmi liderliğine de sert bir şekilde saldırmıştır. 1933'de WZO'dan ayrılan Revizyonist Parti 1936'dan sonra artan Arap saldırılarına karşı İngiliz ve Siyonist yetkilerinin soğukkanlılık politikalarına reddederek biri Anti-İngiliz, diğeri de Anti-arap iki gerilla grubu kurmuştur.

İsrail Devleti kurulduktan sonra Irgun'un kadroları Herut Partisi'ni kurmuştur. 1965'te parlamento seçimleri için Herut ve Liberal Parti birleşerek Gahal'ı (Gush Herut-Liberalizm) oluşturmuşlardır. Fakat büyük bir siyasi meşruiyet kazanmaları 1967 Savaşı'ndan önce ulusal birliği göstermek için Begin ve Gahal'ın Golda Meir hükümetine katılmalarıyla gerçekleşmiştir.

İzak Şamir: Revizyonist yeraltı örgütü Lehin'in liderliğini yapmıştır. 1950'li yıllarda Mossad ajanı olmuştur. 14 yaşında Revizyonist Gençlik Örgütü Betar'ın üyesi olmuştur. 1937'de Revizyonist Yeraltı Örgütü Irgun'ın bir üyesi olmuştur. 1940 yılında Irgun'dan ayrılan ve İngiliz manda yönetimine karşı sert önlemleri savunan bir terör örgütü olarak kabul edilen Lehi'ye dâhil olmuştur.

1970'de Menahem Begin'in muhalefette olan Herut Partisine katılmıştır. 1973'de Likud Partisi'nden milletvekili olmuştur. 1977'de Likud'un iktidara gelmesiyle Parlamento Başkanı olmuştur.

Şamir, Begin'in 1983'te istifa etmesinin ardından Likud lideri ve Başbakan olmuştur. Şamir 1988 seçimleri sonrasında kurulan dar tabanlı koalisyon hükümetinin de Başbakanı olmuştur. 1992 seçimlerinde Likud seçimleri kaybedinceye kadar toplam 6 yıl kesintisiz Başbakanlık yapmıştır.

1992 seçimlerinde kaybedince Likud liderliğinden ve 1996'da milletvekilliğinden istifa ederek siyasi hayattan çekilmiştir.

Binyamin(Benjamin) Netanyahu: Likud'un yeni lideri Binyamin Netanyahu olmuştur. Başbakanlığı döneminde Batı Şeria ve Gazze ile Golan Tepelerinde Yahudi yerleşim merkezleri kurulmasına büyük destek vermiştir.

1967 yılında İsrail'de askerliğini yapmak için elit bir komanda birliğine(Sayaret Matkal) katılmak için gönüllü olmuştur. 1993'te Netanyahu Likud'un Genel Başkanı ve Başbakan adayı olmuştur. Dönemin Başbakanı İzak Rabin'in öldürülmesi öncesinde ve sonrasında muhalefet liderliği yapmıştır. 1996'da seçim sisteminin değişmesi sonucu İsrail'in doğrudan halk tarafından seçilen ilk başbakanı olmuştur. Üç yıl süren Başbakanlığı döneminde özelleştirmeye hız vermiştir. Bakanları arasında yaşanan anlaşmazlıklar Netanyahu hükümetinden üç önemli istifaya neden olmuş ve Netanyahu adının yolsuzluklara karışması sonucu hükümeti yıpratmıştır. Netanyahu 1999'da erken seçimlere gitme kararı almıştır.⁷⁰

Netanyahu İşçi partisi ve küçük sol partilerden oluşan bir İsrail ittifakının lideri olarak seçimlere giren Ehud Barak'a karşı 17 Mayıs'da yapılan seçimleri %12 oranında fark ile kaybetmiştir. Barak barış sürecini yenilemeyi vaatlemiştir.

Netanyahu başbakan olmadan ve olduktan sonra toprak karşılığı barış konusunda hiç bir taviz vermeyeceğini savunmasına karşın Amerikan baskısı altında toprak tavizi vermiştir.

Netanyahunun ekonomi politikasının, devlete ait kurumları özelleştirme ve kapitalist sosya-ekonomik değerleri başat kılma olduğunu vurgulamıştır.

Netanyahu'nun Başbakanlığında İsrail ekonomisi bozulmuş işsizlik artmış pek çok firma iflas etmiş ve devlete ait kurumlar birer birer satılmıştır. Gelir dağılımındaki dengesizlik, toplumdaki Arap- Yahudi, Sefaradi- Aşkenaz çatışmasını güçlendirmiştir.

Ariel Şaron: 1942 yılında 14 yaşında iken Yahudi yeraltı örgütü Haganah'a katılmıştır. 1948'de savaş sırasında henüz 20 yaşında iken bir piyade bölüğünü komuta etmiştir. 1972 yılında İsrail ordusunda 25 yıl görev yaptıktan sonra emekli olmuştur. Fakat Yom Kipur savaşı sırasında tekrar göreve çağırılmıştır. Savaşta başarılarından dolayı Tümgeneral rütbesine getirilmiştir. 1973'de Likud ittifakının oluşturulmasına yardım ederek milletvekili olmuştur fakat bir yıl sonra ayrılmıştır. Yom Kipur savaşı ve

⁷⁰ Selin Çağlayan, İsrail Sözlüğü, s. 487-491

İzak Rabin'in 1976'daki istifasından sonra, İşçi Partisi'ne karşı oluşan güvensizliği nedeni ile yeni parti kurmuştur.

1977 seçimlerinde partisi Şolomzion iki sandalye kazanmıştır. Aynı seçimlerde Likud bir sağcı partiler ittifakı olarak iktidara gelmiştir. Şaron bir süre sonra Şolomzion'u lağvederek, bu ittifakın ana partilerinden olan Herut'a katılmıştır. İsrail'de sağın ve Mesianik düşüncenin güçlenmesiyle birlikte, Şaron giderek daha fazla Gush Emunim hareketiyle özdeşleşmiştir.

1999'da Ehud Barak'a karşı seçimlerde kaybeden Binyamin Netanyahu'nun istifasıyla geçici olarak Likud liderliğine getirilmiştir. Daha sonra Likud lideri olarak seçilmiştir.

Başbakan seçmek için yapılan Şubat 2001'deki seçimde Ulusal Birliğin gereğini vurgulayarak ve güvenlik vaadederek %25 oranında oy farkı ile iktidara gelmiştir. Bu İsrail seçim tarihinde katılımın en düşük olduğu seçim olmuştur ve oy kullanması beklenen seçmenlerin %20 si sandık başına gitmemiştir. İsraili Araplar da dâhil olmuştur.

Şaron, İşçi Partisi ve Sağcı Ulusal Birlik Partisi'ni içeren geniş tabanlı bir Ulusal Birlik Hükümetini kurdurmuştur. İsrail ordusunun uyguladığı sert yöntemler İşçi Partisi içinde huzursuzluklar yaratmıştır. Parti Ekim 2002'de koalisyondan çekilmiştir. Şaron erken seçim çağrısında bulunmuştur. 28 Ocak 2003 seçimleri Likud zaferiyle sonuçlanmıştır. Şaron, Mitzna'nın koalisyona katılmayı redetmesi sonucu bu kez laik Şiniu Partisi ile sağ ve aşırı sağ partilerin yer aldığı bir koalisyon kurmuştur.

3.3. ULUSAL DİNCİ PARTİ (MAFDAL)

1956'da Mizrachi (Merkez Ruhani) Partisinin daha önce hareketten ayrılmış olan ve ortodoks dinci zirai yerleşim merkezlerini savunan Hapoel Hamizrachi ile birleşmesinden doğmuştur. Ulusal Dinci Parti Mafdal bir yandan İsrail yasalarının Yahudi dini yasalarına uygun olmasını savunurken bir yandanda yerleşimciler hareketini desteklemiştir.⁷¹ Toprak karşılığında Filistinlilerle barış yapılmasına karşı çıkmıştır. Yahudi yerleşimci hareketi Gush Emunim politikası ağırlıklı olmuştur. Siyonistlerin önde gelen manevi otoritesi olan Rabbi Abraham Yitzhak Kooki bu ideolojiyi daha 1920'li yılların başlarında ortaya koymuş ve sonraki yıllarda

⁷¹ Selin Çağlayan, İsrail Sözlüğü, s. 403

geliştirmiştir. 1974 yılının başlarında, Rabbi Kook'un takipçileri, Gush Emunim'i (İnanç Bloğu) kurmuşlardır. Gush Emunim'in hedefleri, işgal altında tutulan topraklarda mevcut olan Yahudi yerleşim birimlerini genişletmek ve var olanlara yenilerini eklemek olmuştur. 1974 yılı İsrail Savunma Bakanı olan işgal altındaki topraklardan sorumlu bulunan Şimon Peres'in yardımları sayesinde Gush Emunim, son derece kısa zaman dilimi içinde İsrail'in yerleşim politikasını kökünden değiştirmeyi başarmıştır. Savunma Bakanı Moshe Dayan, 1967 Savaşı'nın son döneminden 1974'e kadar İsrail'in yerleşim politikasını belirleyen kişi olmuştur. Tüm Gush Emunim hahamları, Aşkenazi kökenli olmuştur. Likud partisi seçmeni de Gush Emunim'e sürekli destek vermiştir. Başbakanlar, Rabin, Peres ve Netanyahu'nun bir tek Yahudi yerleşimcisinin dahi yerinden edilmesini reddetmiştir. Bu Gush Emunim politikalarının etkili olduğunu göstermiştir.

3.4. AGUDDAT ISRAEL (İSRAİLLİLER BİRLİĞİ)

Agudat Israel Mizrachilere tepki olarak 1912'de kurulmuştur. 1923'te partiye dönüşmüştür. İsrail kuruluşu öncesi hem siyonizme hem de onun siyasi ifadesi olan Dünya Siyonist Örgütüne karşı çıkmıştır. Ortodoks Yahudi olmayan hiçbir grupla işbirliğine yanaşmamıştır. Siyonizmi, Tanrının elini Yahudi halkının "Selametinin" gelişini çabuklaştırmak için zorlayan, dine aykırı bir oluşum olarak görmüştür. Aşırı dincilik ve ayrımcılık sergilemiştir. Teokratik bir parti olan Agudat'ın tüm siyasi kararları, partiyi oluşturan grupların temsilcileri olan hahamlardan oluşan "Tevrat Bilgileri Konseyi" tarafından onaylanmak zorundadır.⁷² İsrail'i bir din devletine dönüştürmek istemiştir. Bu felsefeyi savunan kuşaklar yetiştirdiği, resmi eğitim sistemine bağlı olmayan çok sayıdaki ultra- Ortodoks dinci eğitim kurumunun geliştirilerek sürdürmüştür. Dini konularda yasalar çıkartılacağı zaman liderlik yapmıştır ve taraftarlarının askerlikten muaf tutulmasını sağlamıştır.

3.5. ACHDUT HA'AVODA

1944 Ağustos ayında, adı Achdut Ha'avoda olan Poale Zion grubu Mapai'den yasal olarak ayrılmıştır. 1948 yılında Mapam partisini oluşturmak üzere Hashomer Hatzair ile birleşmiştir. Mapam, Marksist Sosyalist partinin sağ kanadı haline gelmiştir.

⁷² Selin Çağlayan, İsrail Sözlüğü, s. 404

Mapai Partisi hükümet yapısının %60'ını kontrol altında tutmasıyla Hashomer Hatzair tutarlı bir şekilde Achdut Ha'avoda oy dışı bırakabilmiştir.⁷³

Sonuçta 1954'de Achdut Ha'avoda uzun mücadelesini, ilk önce Mapai ile ve daha sonra Mapam ile muhalif azınlık olarak bağımsızlığını sürdürebilmek için bırakmıştır. Daha sonra Mapam bölünmüş ve kendi bağımsız partilerini organize etmişlerdir.

Achdut Ha'avoda'nın geleceği belirsiz şekilde ilerlemiştir. Popüleritenin büyük kısmı, Arap-İsrail savaşındaki başarılı liderler tarafından seçkin yardımlar sayesinde türemiştir. Mapai ve Mapam arasındaki pozisyonu işgal etmiş ve ayırt edici bir programın düzenlenmesinde parti önemli zorluklarla karşılaşmıştır. 1954'den beri Histadrut Konseyi'nin ikinci büyük partisi olan Achdut Ha'avoda ticaret birleşim programını takip etmiştir. Knesset tartışmalarında Mapai'ye daha yakın yerde yer almıştır. Bu kesim aktivist, iyimser ve mükemmeliyetçi olarak tanımlanmıştır.

3.6. MAPAM

1948 Ocak ayında Hashomer Hatzair ve Achdut Ha'ovada'nın birleşmesi ile meydana gelmiştir. Komünisme göre hareket etmiş ve Sovyet politikasına inandıklarını duyurmuşlardır. Hashomer Hatzair'in çoğunluğu devletle yakınlaşana kadar bir politik bir parti organize etmekten çekinmişlerdir. Buna rağmen genellikle politik partilerle birlikte hareket etmişlerdir. 1920 ve 1930'larda Hashomer Hatzair, Kibbutz yerleşimine odaklanmıştır. Başarılı yerleşim projelerinden sorumlu olmuştur. Mapam Arap devletleri ile barış yapmaya hazır olduğunu bildirmiştir. Fakat aynı zamanda sıkı güvenlik politikası da izlemiştir. Mapam 1949 yılında oy gücünü %14,7 den 1951 yılında %12,5 düşürmüştür. Knesset'te 2. parti iken 6. parti haline gelmiştir.⁷⁴ Parçalanmış grupta komünist iki delege daha sonra Mapai'ye katılmıştır. 1954'de Achdut Ha'avoda Mapam ile anlaşmayı bozunca 4 delege ayrılmıştır. Hashomer Hatzair 1954 yılında 1948 öncesindeki politik pozisyonuna dönmüştür. 1955'deki 3. Knesset seçimlerinde, Mapam toplam oyun %7'sine sahip olmuştur. Achdut Ha'avoda %8 oy kazanmıştır. Yabancı sermaye yatırımı reddetmişlerdir.

⁷³ Gerda Luft, 'Poalei Agudat Israel,' The Jerusalem Post, 15 Nisan 1955.

⁷⁴ Walter Z. Laqueur, Communism and Nationalism in the Middle East s.73-119

3.7. ŞA'AS (SHAS)

1984 seçimleri öncesinde Aguddat Israel partisinden, ultra-ortodoks Sefaradilerin eşit olarak temsil edilmediği gerekçesiyle ayrılan Sefaradiler teokratik bir parti olan Şa'as'ı (Tevrat'ın Sefaradi Koruyucuları) kurmuşlardır. 1988 yılında Şa'as'ın Aşkenazi bölümü olan Degel Ha Torah kurulmuştur. Şa'as Aguddat'ın aksine dini inaçları ile Siyonizm arasında çelişki görmemiştir.

Çok partili koalisyonlara yol açan İsrail seçim sistemi nedeniyle pek çok koalisyonda anahtar parti rolü oynamıştır. Bundan dolayı gensoru oylamaları öncesinde kendi eğitim ve sosyal yardım kurumlarına büyük fonların aktarılmasını sağlamıştır. Parti yandaşlarını askerlikten muaf tutmuştur.

3.8. MERETZ

1992'de laik ve solcu parti olan Mapam ve Şinui'un birleşmesiyle kurulmuştur. 1992 seçimlerinde 12 sandalye kazanmış ve üçüncü olmuştur. İzak Rabin'in koalisyonuna katılmıştır. Yossi Sarid liderliğindeki Meretz 1996 yılında 9 sandalye, 2003 seçimlerinde 6 sandalye kazanmıştır. Arap dünyası ile kapsamlı bir barışı, diplomatisi ve güvenlik açısından önemli görmüştür.

3.9. MOLEDET

Moledet (Anayurt) 1988'de yasadışı ilan edilen Kach Partisi'nin devamı sayılmıştır. Newyorklu Ortadoks bir Yahudi olan Haham Meir Kahane, Kach Partisi'ni 1971'de Mısır ile yapılan Camp David Anlaşması'na tepki olarak kurmuştur. Kach Partisi aşırı dinci ve milliyetçi bir parti olmuştur. Kahane'nin öğretilerine bağlı olarak yüzlerce Ortadoks Yahudi İsrail'e göç ederek Batı Şeria'da Yahudi yerleşim merkezleri kurmuşlardır. Kach 1984 yılında Parlamento'da ilk sandelyesini kazanmıştır. Fakat 1988'de Kahane'nin seçimlere katılması engellenirken Kach Partisi ırkçı ve anti demokratik bulunduğu için yasadışı ilan edilmiştir. Kahane 1990 yılında Newyork'ta bir Arap saldırgan tarafından öldürülmüştür.

Moledet (Anayurt) 1988'de, İsraili Arapların ve Filistinlilerin başka Arap ülkelerine transferini savunan emekli General Rehavam Ze'evi tarafından kurulmuştur.⁷⁵

⁷⁵ Selin Çağlayan, İsrail Sözlüğü, s. 405

Moledet, 1990'da Likud başbakanlığındaki koalisyona katılmıştır. Fakat İsrail'in Madrid Konferansı'na katılımını protesto etmek için ayrılmıştır. 1992 seçimlerinden sonra liberaller, Moledet'in görüşlerinin anti-demokratik olduğunu belirterek seçimlerde kazandığı 3 sandalyenin elinden alınması gerektiğini savunmuşlardır. Ze'evi öldürülmesinden sonra Parti'nin liderliğini ortodoks bir Haham olan Beny Elon üstlenmiştir. Elon 2003'de kurulan son Şaron Hükümetinde Turizm Bakanlığı görevini üstlenmiştir. Ancak Ariel Şaron'un Gazze'deki Yahudi yerleşim merkezlerinin lağvedilmesini öngören ayırım planını kabul etmemesi nedeni ile kabineden atılmıştır.

3.10. HADAŞ

Rakah ya da Barış ve Eşitlik için Demokratik Cephe olarak da bilinmektedir. İsrail'de dezavantajlı konumda olan İsraili Araplar ve Yahudilerin koşullarının iyileştirilmesini, demokratik seküler bir anayasa oluşturulmasını, İsraili Araplara ve kadınlara eşit haklar verilmesini savunmuştur. İsrail'in FKÖ ile temas kurulmasını ilk onaylayan partilerden biri olmuştur. İsrail'in Batı Şeria ve Gazze'den tamamen geri çekilmesini ve bağımsız bir Filistin devleti kurulmasını desteklemiştir. 27 Şubat 2003 seçimlerinde Parlamento'ya seçilen partinin 3 milletvekilide İsraili Araplardan oluşmuştur.

2003'te oluşan Parlamento'da ayrıca İsraili Arapların BALAD (Ulusal Demokratik Meclisi) Partisi 3, Birleşik Arap listesi 2 Milletvekili ile temsil edilmiştir.

3.11. BİR TORAH DEVLETİNE DOĞRU: DİNCİ PARTİLER

İsrail'deki dinci partiler Avrupa'dakilerden farklı olarak sağ-sol ayrımına katılmamışlardır. Onları diğer politik partilerden ayrılan görüşleri, hayatı dinsel emirlere göre şekillendirme istekleri olmuştur.

Şu anda İsrail'de üç dinci parti vardır; 1955'ten önce dinci parti sayısı dördtür. Üç dinci partinin olmasının sebebi geçmişteki anlaşmazlıklara dayanmıştır. Bunların başında da Siyonizm'e karşı tutumları gelmiştir. Agudah'ın tutumları, 1930'larda Anti-Semitizm ve son olarak da Holocaust'un etkisi altında değişmiştir. 1930'ların ortasında İsrail'de Yahudi devletini tanımayı bugün bile reddeden birkaç aileden oluşan Neturei Karta kurulmuştur.

Siyonizm'e karşı tutumun farklılığına ek olarak sosyo-ekonomik felsefelerde de ayrılıklar söz konusu olmuştur. Hem Agudah hem de Mizrachi, laik işçi partileriyle

birlikte işçilerin önemini vurgulayan partilere önder olmuştur. Agudah, Poalei Agudah'ı doğmasına sebep olmuştur ve Mizrachi de Hapoel Hamizrachi'nin doğmasına sebep olmuştur. Poalei Agudah, Siyonizm'le işbirliğine Agudah partisinden daha sıcak bakmıştır. Agudah, Yahudi devletinin laikler tarafından idare edilmesi fikrine olumlu bakmamıştır. Bu yüzden dört parti olarak oluşmuşlardır. Agudah ile Mizrachi ve Palei Agudah ile Hapoel Hamizrachi benzer sosyo-ekonomik felsefeyi paylaşmışlardır. Fakat aralarında birleşme olmamıştır. Bir Birleşik Dinciler Cephesi organize edilmiş ve dört dinci parti ilk seçimleri takiben bir blok halinde birleşmişlerdir. Blok ilk Knesset sonrasında sürdürülemediği. Mizrachi ve Hapoel Hamizrachi 1955 yılında Ulusal Dinci Parti ya da daha sık kullanılan ismiyle Mafdal olarak birleşmiştir. Hapoel Hamizrachi o zaman kadar Mizrachi'yi gölgede bırakmıştır. Sonuç olarak bu yeni parti Hapoel Hamizrachi'nin genişlemiş hali olmuştur. Mafdal gerçek bir işçi partisidir. Toplam nüfustaki orandan daha fazla bir oranda işçiyi kapsamıştır ve bunların çoğu kalifiye olmayan işçilerdir.⁷⁶ Diğer taraftan Agudah, Poalei Agudah'tan daha fazla genişlemiştir. İkisi birlikte Mafdal'ın gücünün hemen hemen yarısına denk gelmiştir.

Laiklerin çıkmazda kaldığı konu, Yahudiliğin dinsel karakterinin ve bu karakteri kısmen de olsa koruma isteğinin sonucu devlete duyulan güven ikilemidir. Çünkü Siyonizm bir “tutucu devrim” olarak meydana gelmiştir ve Yahudiliğin törelerini ve tarihi mirasını korumayı amaçlamıştır. Fakat bu töre ve tarihi miras dinsel oluşumdan meydana gelmiştir.

1969 kamuoyu yoklamasının sonuçlarına göre İşçi Parti'si yandaşlarının %33'ü, Gahal yandaşlarının %39'u din ve devlet işlerinin birbirinden ayrılmasına karşı olmuşlardır. İşçi Parti'si yandaşlarının %37'si ayrılmasını istemişlerdir. Nüfusun sadece %30'u kendilerini dinsel emirlere bağlı olarak nitelendirmiştir. Bireylerin toplum hayatında geleneklere karşı tutumu tam olarak bilinmemiştir. Bu belirsizlik, laiklerin çoğu için dinci partilerin bazı taleplerini kabul edilebilir kılmıştır. Radikal solcu Mapam bile Sabbath (cumartesi) gününü dinlenme günü ve Yahudi dini bayram günlerini devletin milli tatilleri yapan yasanın kanunlaştırılmasına itiraz etmemiştir.

Hükümet kurulduğunda iki sosyalist işçi partisi Mapai ve Mapam vardı ve bu partilerin ilk Knesset seçimlerinde en çok oyu alan iki parti olması İşçi Partisi'nin gücünün bir göstergesi olmuştur. Mapai 46 koltuk kazanmıştır. Mapam da 19 koltuk kazanmıştır. Yahudi devleti vizyonunu gerçekleştirmek için fark edilir bir üstünlükleri

⁷⁶ Gary S.Schiff, Tradition and Politics s.106

vardır.⁷⁷ Fakat her iki partinin de ortak bir devlet düşüncesi olmasına rağmen, ortak hedefi gerçekleştirmek için seçtikleri politikadaki farklılıklardan dolayı birleşmeleri söz konusu olmamıştır. Hatta bu politika farklılıkları, Mapai'nin koalisyon ortağı olarak dinci partilere tercihen Mapam'ı seçmesine bile imkan bırakmamıştır.

Hem Mapai hem de Mapam, İsrail'in "Milletler Üzerindeki Işık" olma amacını yüklenen bir devlet olması gerektiği inancını paylaşmışlardır. Bağımsızlık Savaşının hemen sonrasında Başbakan Ben-Gurion, "İsrail Devleti ideal bir devlet olması gerekir." demiştir ve kitabı *İsrail: Kişisel Bir Tarih* adlı kitabının önsöz kısmına şöyle yazmıştır: "Onlar (Yahudiler) milli kurtarılıklarının tüm insanlığın kurtarılışıyla birleşmesine dair derin tarihi inançlarından vazgeçmeyeceklerdir."⁷⁸

Yahudilerin diğer her devlete benzer bir devlet kurmaması gerektiği inancı İşçi Siyonizmin liderleri arasında yayılmıştır. A. D. Gordon, Filistin'e uygulanan standartların herhangi bir yerde uygulanandan daha yüksek, daha insancıl, daha evrensel olması gerektiği üzerinde ısrar etmiştir.⁷⁹ Ahad Ha'am, bir İşçi-Siyonist olmamakla birlikte, Filistin'deki Yahudi anavatanının bir özel karakteri olduğunu önemle vurgulamış ve önemli bir etkiye sahip olmuştur.

Sosyalist olmayan Partilerden Malchut Yisrael, İsrail'in "Kraliyeti", "Kral Hükümdarlığı" ya da "Egemenliği" anlamına gelmiştir. Kutsal bir terim değildir. Kutsal Kitap "Malchut" terimini Tanrı'nın hâkimiyetini (Malchut Shamayim) ya da özel kralların kuralını tarif etmek için kullanılmıştır. Yine de ilk defa 1920'lerde Nasyonalist şair Uri Zvi Greenberg tarafından kullanılan bu terim büyük bir yankı yaratmıştır. İki büyük terim birleştirilmiştir: "Tanrıyla güreşen ve galip gelen" anlamında *Yisrael* ve doğanın kaderi üzerinde güç ve kontrol sözü verilen, zulmedilmiş, aşağılanmış ve çaresiz insanlar için duygusal bir çağrışım olan *Malchut*. Varlığı belirsiz olmasına karşın Malchut Yisreal, özellikli olarak bir Yahudi egemenliği oluşturmak anlamına gelmiştir. Seküler Yahudiler üzerinde olduğu kadar dinciler üzerinde duygusal baskısı oluşmuştur. Sosyal adaletin ve ahlakın Yahudilik değerleri üzerine dayandırıldığı bir toplum düşüncesini güden Sosyalist Yahudiler üzerinde de baskı oluşmuştur.

⁷⁷ Norman L.Zucker, *The Coming Crisis in Israel*

⁷⁸ Joseph Badi, *Religion in Israel Today* s.29

⁷⁹ Shlomo Bardin, *Pioneer Youth in Palestine* s.75

Bu ideolojik karşı duruşların hepsi bir Yahudi Devleti düşüncesinin yasallığını (hukuksallığını) reddetmiştir. Bu nedenle hiçbir grup bir Yahudi devletinin anlamı ve amaçları ile ilgili alternatif düşünce çıkaramamış ve geleneksel partiler itibarlarını sürdürmüşler ve tekel durumda kalmışlardır.

Bu üç ideolojik karşı duruştan sadece bir tanesi Yahudi gelenekleriyle köklenmiştir. Siyonizmi dinsel zeminde kabul etmeye isteksiz olan Yahudilerin sayısı giderek azalmıştır. Siyonizmin Yahudiler için gerekli bir alternatif sunduğu görüşüne inandırılmışlardır. İsrail'in küçük bir alanında toplanmış birkaç aileden oluşan Neturei Karta, Siyonizmin lütfundan faydalanmayı reddeden bir öz gruptur. Agudah'ın dışında gelişmiş ve kendi perspektifiyle kendi başına Agudah ilkelerine sadık kalmıştır.

İsrail siyasetinde meydana gelen farklı politikalar bir ideolojik temele dayanmamıştır. Yine de İsrailileri menfaatler, kişilikler ya da belirli konular üzerine kurulu partilere oy vermeye ikna etmek için bir çaba harcanmıştır. Bir Yahudi Devleti'nin anlam ve amaçlarını tanımlayan partilerinkine nazaran küçük bir başarı elde etmiştir. Bu partilerin çoğu Knesset'te hiç koltuk kazanamamış ama seçim başarısı kazanmıştır. İdeolojik partilerin başarıları kadar, bu başarısızlıklar da İsrail siyasetinin yapısını anlamamıza yardımcı olmuştur.

Giovanni Sartori "Nispi temsil sistemiyle birlikte geliştirilmiş çoğulculuk sisteminin sağlam demokrasiler modeline doğru ilerlediğini savunmuştur." İsrail siyasetinin bir geçiş dönemi içerisinde olduğunu belirtmiştir.

Karşılaştırmalı siyaset çalışması "Partiler ve Parti Sistemleri"nde Sartori, İsrail'i hiçbir kategoriye uymayan şaşırtıcı bir durum olarak genelden ayırmıştır. Bunun sebebi, İsrail siyasetinde partilerin çeşitliliği, sistem karşıtı partilerin varlığı, ideolojik bir kültürün oluşması ve muhalefetleri içermesi olmuştur. "Kutuplaşmış çoğulculuk" diye adlandırdığı durumun bütün özelliklerini taşımasına rağmen bunun sonuçlarının kaosla tehdit edilen parçalanmış bir anlayışı göstermiştir.⁸⁰

Sartori, bu analizini yaptığı zamandan bu yana iki önemli değişiklik olmuştur, bunların ikisi de İsrail'in değiştirilmiş çoğulculuğa doğru gittiğini göstermiştir. Bu değiştirilmiş çoğulculuğun içinde parti koalisyonları sırayla değişmiştir. Partilerin sayısı daha azalmış, partiler arasındaki ideolojik uzaklık kısalmış, *uyum* yükselmiştir.⁸¹

⁸⁰ Giovanni Sartori, *Parties and Party Systems*, s.132-34

⁸¹ Giovanni Sartori, *Parties and Party Systems*, s.173-79

Birinci değişiklik 45 yıllık İşçi Partisi hükümdarlığının sonunu getiren 1977 Likud zaferi olmuştur. İkinci değişiklik ise, Likud'un güç olarak bir koalisyon liderliği varsayımıyla "uç" partiler modeline geçişi olmuştur.⁸² İsrail'de yüksek seviyede uyum ve menfaat merkezli ideolojik kültürüyle ilerleyen bir siyaset oluşmuştur. Bundan böyle bu gelişmiş uyum sayesinde yetki Likud ve İşçi Partisi arasında sırayla el değiştirmiştir.

Partiler gittikçe onlara oy verenler tarafından ayrılmıştır. Ağırlıklı olarak doğu kökenli Yahudiler arasında toplanan düşük sınıflar Likud'a oy vermiş, orta ve orta üstü sınıflar Avrupa soyundan olanların çoğunluğu İşçi Partisi'ne oy vermiştir.⁸³ Bu sistemde yetkinin organizasyonunda ikametgâh yeri önemli bir unsurdur.⁸⁴ Bu da farklı bir seçim sistemine geçişi sağlamıştır.

Parti platformu Doğu seçmenlerinin ihtiyaçlarına göre şekillendirilmemiştir buna rağmen, büyük bir seçmen kitlesini sağlayarak, İsrail siyasetinin gerçek ideolojisini güçlendirmiştir. Likud'un ideolojik temeli zayıflamış olduğu için Doğu seçmenleri bu partiye oy vermeye devam etmiş ve bu seçmenlerin ihtiyaçları daha sonra Likud'un şeklini belirlemiştir.

İsrail ideolojik bölünmelerine rağmen, tutarlı ve sağlam bir hoşgörüyü devam ettirebilmiştir. Ülke varlığına karşı oluşan tehdit İsrail politikasındaki istikrarı sağlamıştır. Daha da önemli bir faktör, İsrail'in seçeneklerini azaltan uluslararası baskıların ağırlığı olmuştur.

Devletin ilk on yıllarında Arap tehdidi halkın bütünleşmesini arttırmıştır. "Hiç seçenek yok" sloganı bu geniş halk uyumunu yansıtmıştır. Arapların, Yahudi varlığını reddetmeleri halkın uyumunu güçlendirmiş ve İsrail Yahudilerini birbirlerini ayıran konularda daha anlayışlı olmuşlardır. Uluslararası bakılar ideolojik ayrılıkları azaltmıştır. Örneğin Mapam, gerilemesini uluslar arası baskılara borçludur. İsrail'e karşı Sovyet düşmanlığının açıkça büyümesi sonucu, Sovyetler Birliğinin temsil ettiği "ilerici güçler" ile ittifak kurulması bir seçenek olmaktan çıkmıştır.

İsrail'in ideolojik ayrılıkları sağlamlığını oluşturmada esaslı bir rol oynamıştır. Devletle ilgili üç bakış açısı, bir millet olarak İsrail'in halkına karşı ödevlerini belirlemede tekel olmuştur. Partilerin ideolojileri zaman içinde değişmemiştir. Bu yüzden halkın her zaman aynı seçeneklerle karşı karşıya olmasından kaynaklanan bir

⁸² Maurice Duverger, Political Parties s.346

⁸³ Asher Arian "The Electorate: Israel 1977, s.76-85

⁸⁴ Danial Elazar, "Israel's Compound Polity, s.25-28

güven oluşmuştur. Dini partilerin işaret ettikleri konular değişmemiştir. Herut'un ideolojisi değişmemiş ve İşçi Partisi hükmeden parti olarak değişen koşullara adapte olmuştur. Diğer partilerin değişmeyen özellikleri İsrail'in seçeneklerinin aynı olduğu sonucunu güçlendirmiştir.

1967 ve daha da etkin olarak 1977'de bütünlük ve sağlamlığın temeli çürütülmüştür. Devletin hayatta kalmasına karşı tehditler, alışılmış etkisini kaybetmiştir. Ne tehditler ne de uluslar arası baskılar, uyumu kesin olarak ilerletmemiştir.

Özerk bölge konusu siyasi parti politikaları etkileyen güçlü bir konu olmuştur. Bütün büyük partiler için ideolojik konu haline gelmiştir ve İsrail'e karşı tehdidin yapısı ve onunla nasıl başa çıkılacağı konusunda anlaşmazlıklar yaratmıştır. 1956'dan farklı olarak 1967'de bu alanların geri verilmesi için İsrail üzerinde hiçbir bunaltıcı baskı uygulanmamıştır. İşçi Partisi barış sloganını benimsese de Araplar barıştan söz etmemiştir.

İsrail için en büyük tehlike demografik olmuştur. Gazze'de bir Filistin devleti kurulması fikri ilk defa küçük barış hareketi içinde ortaya atılmıştır ve geniş ölçüde tavsiye edilmiştir çünkü bu, İsrail'in yerine getirme gücünün olduğu bir adım olmuştur.

İsrail Toprakları Hareketi ayrıca savaşta alınan tüm alanların Samaria ve Gazze İsrail'de kalması için ısrar etmiştir.

Bu hareketler küçük olmalarına rağmen, hükümet uyumunun temelini çürütmüştür çünkü hükümetin kendi politikası herhangi bir sonuca ulaşma başarısı gösterememiştir. Bakanlar Kurulu üyeleri kendilerini keskin bir görüş ayrılığının ortasında bulmuşlardır. Moshe Dayan ve daha önceki Rafi çekişmesi özerk alanların İsrail'e katılması için gerekli adımların atılmasında ısrar etmiş Maliye Bakanı Sapir ve Dışişleri Bakanı Abba Eban bu düşüncelerin karşısındaki başlıca isimler olmuşlardır.

1973 Savaşı halkın, yeni bir uyumu olmayan hükümete karşı güvenini zedelemiştir. Eğer hükümet 1967 örneğindeki gibi iyi bir savaşa başkanlık etmiş olsaydı özerk alanların güçlendirilmesini sağlayacaktı. Ancak savaş başarısız yürütülmüştür. Çok sayıda askeri kayıplar oluşmuş ve belirsizlikle sonuçlanmıştır. Sonrasında özerk alan devlete güvenlik sağlamamıştır. Bazıları özerk alanlar tamponu olmadan İsrail'in kuşatılmış olacağını savunmuş diğerleri de özerk alanların İsrail'i yanlış bir güvenlik mantığına sürüklediğini belirtmiştir ve bu alanların Arap saldırısını kışkırttığını iddia etmiştir. Sonuçta düşünceleri çoktan şekillenmiş insanların bu düşünceleri savaş

tarafından güçlendirilmiştir. 1973 Savaşı Gush Emunim'in ortaya çıkışına işaret etmiştir. Savaş Gush Emunim'in geniş bir alanda yerleşme kurma girişimine cesaret vermiştir. Özellikle Kudüs vadisinden ayrı olarak, Yahudi yerleşiminin olmadığı Samaria'da Gush Emunim, hükümetin zayıflığını işaret ederek halkı kutuplaştırmıştır.

Mısır Cumhurbaşkanı'nın İsrail'e ziyareti İsrail'e karşı tehdidin birleştirici olma tezini çürütmüştür. İlk defa bir Arap lider İsrail ile barış yapma olasılığı üzerinde konuşmuştur. Sadat, Kasım 1977'de Knesset'teki konuşmasında savaşın bedelini ortaya koymuştur.

Marjinal barış hareketi çok büyük cesaret almıştır. Şimdi barış yanlıları asıl tehdidi Araplar olarak görmemişlerdir.

Gush Emunim ve yandaşları için Sadat'ın ziyareti savaşla kazanılamamış bir başarıyı hileli yoldan kazanma çabası olmuştur. Siyonist bir devlet olarak Kutsal Toprakların ana bölgeleri olan Judea ve Samaria'dan vazgeçememe politikasını benimsemişlerdir. Gush Emunim'e göre Şimdi Barış, hiçbir realist düşüncenin garanti etmediği "Mesiatik" bir barış inancına sahiptir.

Begin, Camp David anlaşmalarını imzaladığında Şimdi Barış bir süre sessizliğini sağlamıştır. Ama Begin'in Judea ve Samaria'da kalmaya devam etme politikası Şimdi Barış'ı canlandırmıştır. Şimdi Barış bu alandaki her türlü Yahudi yerleşimine karşıdır. Bu düşünce Batı Şeria'da özgür bir Arap devletinin iyiliği için değildi çünkü bazı destekçilerinin yabancılaştırılmasından korkuyordu, hareketin büyük bir bölümü bu sonucu kaçınılmaz olarak görmüştür. Gush Emunim, Camp David anlaşmalarında ihanete uğramış hissederek bölgede bir Yahudi varlığı kurulması lehine işlediğini görüp yerleşim hareketlerini hızlandırmıştır.

Tehdit algıları İsrail'i bölen bir faktör haline gelirken, uluslararası baskılar da artık seçenekleri sınırlandırmamıştır. Bu olaylar, Yahudilerin İsrail'le büyük bir dayanışma içinde olan, özellikle ABD'de, yurt dışındaki toplulukları arasında da ayrılıklara yol açmıştır. Charles Liebman'ın işaret ettiğine göre, İsrail üzerindeki Yahudi diasporası baskıları devletin ilk on yıllarında büyük oranda Ortodoks Yahudilerden gelmiştir. Bu baskılar, İsrail'de dinsel konular üzerinde Mapai ve onun seküler koalisyon ortağınınkinden daha fazla destek toplamak için dinci partiler tarafından harekete geçirilmiştir ve yasallaştırılmıştır. Bu baskıların yasallaştırılması için Diasporadaki Ortodoks olmayan Yahudilerden çok fazla bir istek gelmediği için

Yahudi diasporası harekete geçmemiştir.⁸⁵ Ama İsrail'deki Şimdi Barış hareketinin ortaya çıkması durumu değiştirmiştir. Şimdi Barış, dünya Yahudilerini özellikle de Amerikalı Yahudileri, kendisini amaçlarına ulaştırabilecek bir hareket olarak görmüştür. İsrail'in Amerika'nın taleplerine boyun eğmesi sağlanmıştır. İsrail ve Amerika Birleşik Devletleri'nin birbirine karşı durmalarından kaçınılmıştır. Bazıları cemaatte liderlik rolüne sahip, bazıları da büyük başarılarıyla tanınan küçümsenmeyecek sayıda Amerikalı Yahudi (Saul Bellow, Irving Howe, Kenneth Arow) Şimdi Barış'ı savunmuş ve onların bu desteği halk tarafındanda benimsenmiştir. İsrail ve İsrail'in ülke dışı politikaları üzerindeki potansiyel menfaat çatışması devletin ilk on yıllarında çok az ifade edilmiştir.

İsrail Mısır ile anlaşması sonucu kendini önceye göre daha çok eleştiri hedefi olarak bulmuştur. İsrail yerleşim, petrol, hava üssü politikalarında esneklik göstermiştir. Asıl üzerinde durulan konu, Judea ve Samaria'da yerleşim politikası ve Filistinli Araplara yeterince ayrıcalık yapılması konusundaki başarısızlık olmuştur.

Devlete karşı tehdidin kaynağı konusunda ortak bir düşüncenin olmamasına İsrail'in sağlam siyasi sisteminin önemli bir anahtarının kaybı da eklenmiştir. Bu kayıp İsrail'in milli görevleri üzerine değişmeyen alternatif görüşleri temsil eden partiler olmuştur. Dinci partiler geleneksel ideolojilerini en iyi sürdürebilecek partiler olmuştur ama onlarda bile özerk alan konusu ayırıcı bir unsur olmuştur. Tarihi İsrail Topraklarına sahip olmanın bu topraklarda yerleşmenin, korunması gereken kutsal bir hak olduğunu görenler olmuştur. İşçi partisi bölünmenin nasıl uygulanması gerektiği konusunda ayrılmıştır ama en ciddi olanı Likud'daki değişim olmuştur. Camp David anlaşmalarından sonra kamuoyu yoklamasının sonucu büyük bir çoğunluğun özerklik planının Gazze'de bağımsız bir Arap devleti kurulmasına inandığını ortaya çıkarmıştır. Şimon Peres, anlaşmaların sonrasında İsrail'de siyasi hakların son bulacağını ilan etmiştir. Likud özerk alanlarda Yahudi yerleşimini savunmuştur. Mısır'la yapılan özerklik müzakerelerinde kendi kendisini yönetmesi önerilen alanlar tanımlamıştır. Sartori, bir politikanın varoluş öncesi imajının zedelendiği anda o partiye seçmenlerin sadakat ve katılımının eksik kaldığını söylemiştir.⁸⁶

İsrail siyasetinin genel çerçevesi, üstündeki eşi görülmemiş baskılar sonucu parçalanmıştır. Batı, her şeyin ötesinde petrol tedariki ile ilgili olarak endişelenmiştir.

⁸⁵ Charles S.Liebman Pressure Without Sanctions s.112

⁸⁶ Sartori,s.333

Sovyetler Birliği İsrail üzerindeki her türlü saldırıya askeri ve diplomatik açıdan destek verme eğilimini kanıtlamıştır. İsrail'in ekonomik problemleri geçmişe dayanmıştır ama giderek halk ve liderler tarafından tolere edilemez bir noktaya geldiği kabul edilmiştir. Halk % 100'ü aşan enflasyon oranından dolayı endişelenmiş, liderler de astronomik oranlardaki kamu borçlarından ve İsrail'i Amerika Birleşik Devletleri'ne daha da bağımlı hale getiren borç ihtiyacından dolayı büyük endişe duymuştur. Farklı konulardan dolayı kutuplaşmış bir toplumda İsrail'in ekonomik problemlerle başa çıkabilme çabaları çok daha zor gelişmiştir. Ayrıca, bu tür çabalar Siyonist amaçları tehdit etmiş çünkü eğer uluslararası meydan okumaların karşısında birlik atmosferi kurulamazsa göç olaylarını arttıracak sert koşullar gerekecektir.

İsrail'in gelecek durumu geniş ölçüde dış güçler tarafından belirlenmiştir. Eğer barış süreci "işe yararsa" bunun sonucunda İsrail'in güvenliğini iyileştirecektir ve daha sonra İşçi Partisi ve Likud arasındaki ideolojik ayrılığın giderilmesi halkın konular üzerindeki uyumunu güçleştirecektir. Eğer barış süreci dramatik bir şekilde başarısızlığa uğrarsa, Arap saldırısı yeniden oluşur ve bütünlük de bozulabilir. Eğer barış süreci oluşmazsa ya da İsrail'in kendisini öncekinden daha büyük bir tehdit altında hissetmesiyle sonuçlanan başka bir noktaya varırsa muhtemelen ideolojik katılıklar yeniden ortaya çıkacaktır, partiler daha fazla parçalanacaktır ve aralarındaki mesafe artacaktır. Birlik olma ihtiyacı arttıkça, bunu başarma kabiliyeti küçülecektir.

İsrail'in düşmanlarının çeşitliliği ve uluslararası izolasyonu sonucu devletin sorunu gittikçe ciddileşmiştir. İsrail'in 1967'deki askeri zaferinden beri bütün düşmanca gelişmeler İsrail'i mahvetmiştir ancak en kötüsü geleneksel "Başka seçenek yok." sloganına olan inancın yitirilmesi olmuştur. Çünkü bu slogan kültürle bütünleşmiş ve devletin vazgeçemeyeceği bir slogan olmuştur.

3.12. İSRAİL PARTİLERİNİN İSTİKRARI

Uluslararası alanda sürekli sorunlarla karşı karşıya kalan ve çabuk gerilebilen İsrail siyasetçileri her şeyden önce istikrarlarıyla dikkat çekmiştir. Parti isimleri şaşırtıcı bir hızla değişebilirken partilerin kendileri devam etmiştir. Hükümdar parti, modern çağdaki diğer her demokratik yapıdan daha uzun süre gücü elinde tutarak 28 yıl devam etmiştir. Sonunda güç el değiştirirken parti liderleri değişmek konusunda yavaş kalmışlardır.

Likud'un lideri Menachem Begin, ilk 28 yıl boyunca devlete karşı muhalefet lideri olarak kalmıştır. İsrail'in orantılı temsil sistemi, bir partiye Knesset'te temsil hakkı vermek için, tüm seçmenlerin sadece %1'inin oyunu almasını yeterli bulmuştur. Bu, her seçimden önce yeni partilerin oluşumunu teşvik etmiştir. Bunların çoğu hiç koltuk kazanamazken bir kaç bir ya da iki koltuk kapabilmiştir. Ama başarılı bu partiler bile sadece bir ya da iki seçimde ayakta kalabilmiş ve politik manzarada önemli yarışçılar olarak hesaba katılabilecek sürekliliğe sahip sadece on parti var olmuştur.

Bu partiler de bloklara ayrılmışlardır: işçi bloğu, dinci blok, ulusal-liberal blok. 1949'dan 1973'e kadar kritik bir değişim ortaya çıktığında dinci blok %13-%15 aralığının dışında oy kazanmamıştır, işçi bloğu da %47-%51 aralığının dışına çıkmamıştır, milli liberal blok ise %23-%27 aralığının dışında oy kazanmamıştır.⁸⁷ 1949'da 716.000 olan nüfus 1957'de 1.800.000'e yükselmiştir. 1949'dan sonra İsrail'e göç edenler, geçmişleri önceki halktan tamamen farklı olmuştur. Bunlar çoğu Arap ülkelerinden gelen mültecilerdir. Bu tamamen farklı nüfus, mevcut partilere önceki nüfusla aynı oranda oy vermiştir.

⁸⁷ Emanuel Gutmann, "Parties and Camps-Stability and Change" s.135-36

BÖLÜM: IV

4. İSRAİL'DE RADİKAL SAĞ

Siyonizm İsrail'de din eksenli politikaların belirlenmesine kaynaklık ederken milliyetçi politikaların da temelini oluşturmuştur. Milliyetçi ve dinsel politikaları bir parti çatısı altında birleştirmiştir. Ancak bunların etkileri tarih boyunca sürekli değişikliğe uğramıştır. Din Eksenli Milliyetçi Parti'nin her iki kaynağında da sıklıkla 'İsrail Toprağı'na –Eretz Yisrael' atıflarda bulunmuştur. Mafdal, İsrail'in tarihi içinde hemen hemen bütün koalisyonlarda yer almıştır. Hükümetlerin iç ve dış politika kararlarına dolaylı ya da dolaysız olarak katkıda bulunmuştur. Partinin varlığı İsrail Devleti'nin kurulmasından önceki güçlü ve gözlemlenebilen bir tarihi geleneğe dayanmıştır. Mafdal, din eksenlilik ile milliyetçilik söylemlerini birleştirmiştir. Mafdal'ın temsil ettiği din eksenli Siyonizm, varlığını 'Kutsal İsrail Topraklarında Kutsal İsrail Devletini' kurma ve egemen kılmaya adanmıştır.

İsrail milli kimliğinin sınırsal, etnik ve etik olmak üzere üç ayağı olmuştur. Sınırlarla ilgili yönü Siyonizm'in 'Tarihi İsrail Topraklarında' bir İsrail devleti kurma ve onu yaşatma amacını ifade etmiştir. Etnik yönü İsrail'in bir Yahudi devleti olmasını ve yeryüzündeki bütün Yahudilerin doğal vatani olmasını ifade etmiştir. Etik yönü de, Siyonizm'in kendisini Yahudiliğin ve batı medeniyetinin temel değerleriyle özleştirme kararlılığını ifade etmiştir. Din eksenli Siyonizm, Kutsal Topraklar'ı Yahudilere iade edecek Mesih için pasif bir biçimde bekleyen geleneksel tutuma karşı bir tepki göstermiştir.

Mizrahi, resmi olarak Litvanya'nın Vilva kentinde 1902 yılında Haham Isaac Jacop Reines tarafından kurulmuştur. Partinin programı aslında milliyetçi ve din eksenli bir siyasi partinin temellerini atmıştır.⁸⁸ 1911 Siyonist Kongresi'nde, Dünya Siyonist Örgütü içindeki laik düşünceye sahip olanlardan bazıları örgütün milliyetçi ve dini eğitimle uğraşmak yerine Filistin'de tarıma elverişli topraklarda yeni yerleşim birimleri açılmasına yoğunlaşmasını talep etmiştir. Bu laik tehdit, Mizrahi içindeki Alman ağırlıklı bir Mizrahi Hareketinin doğmasına ve Dünya Siyonist Örgütü ile ilişkisini

⁸⁸ Mizrahi'nin Macaristan'ın Pressburg kentinde yapılan toplantısında ifade edilen temel hedefleri için bkz. Walter Laqueur, A History Zionism ,Schocken Books,NewYork 1972, s.407.

kesmesine yol açmıştır. Örgütü daha önce terk etmiş aşırı gelenekçi kişilerle birlikte bu grup, kısa zamanda güçlü bir anti-Siyonist ideoloji geliştiren Agudat Yisrael'i kurmuşlardır.⁸⁹ Bu parti İngiliz Manda Hükümeti ve dünya Yahudiliğine karşı, Filistin'de yaşanan anti-Siyonist Yahudilerin siyasi temsilciliği görevini üstlenmiştir. Partinin Yishuv içindeki faaliyetlerinin siyasi karakteri oldukça kısıtlı olmuştur.⁹⁰ Parti Filistin Yahudilerinin geri kalanlarına dini örf ve gelenekleri empoze etmemiştir. Agudat Yisrael'in, anti-Siyonist konumu değiştikten sonra bile din eksenli olmayan politikaya ilgisi ve ona tepkisi sıra dışı olarak devam etmiştir.

İngiliz Manda Yönetimi dönemi sona erdiğinde, İsrail'in din eksenli oluşumları, orta sınıf, ortodoks Siyonist Mizrahi, bunun sosyalist kanadı HaPoel HaMizrahi ve anti-Siyonist ultra-ortodoks Agudat Yisrael ve bunun sosyalist kanadı Poalei Agudat Yisrael oluşturmuştur. Bu dört parti bağımsız ülkenin ilk seçimlerine tek liste halinde girmiştir. Bir müddet sonra Mizrahi ve HaPoel HaMizrahi birleşerek Mafdal'ı oluşturmuştur.

Agudah partileri de devletle bir şekilde ortak yaşamı benimsemiştir ve Poalei Agudat Yisrael 1960'tan beri kurulan koalisyonların tamamında yer almıştır. Ancak, bir siyasi prensip olarak koalisyonları dışarıdan desteklemeyi ve 'ilahi iradeyi beklemeden kurulmuş olan' İsrail Devleti'nin sunacağı makamları kabul etmemeyi benimsemiştir.

1967 yılına kadar İşçi Partisi'nin kurduğu koalisyonlarda yer alan ve İşçi Hareketi ile ekonomik ve dış politikalar hususunda ciddi politik düşünce farklılıklarına düşmeyen Mafdal, bu tarihten sonra 1967 Savaşı sırasında ele geçirilen topraklar konusunda giderek artan bir dozda militan bir tutum sergilemeye başlamıştır. Mafdal'ın politikasında kendisine yeni bir yer aramaya başladığı bu yıllar İsrail genelinde bir sağa kayışın yaşandığı yıllar olmuştur. 1977 yılına kadar Mafdal, İşçi Hareketi'nin lideri David Ben Gurion'un siyasi arenadaki diğer partilere koyduğu sınırdan dolayı koalisyonlarda yer almıştır. 1977'deki 9. Knesset seçimleriyle birlikte Mafdal, seçimden zaferle çıkan merkez sağ Likud bloğunun koalisyon ortağı olmuştur.

Mafdal'ın Likud ile ortak olması, Likud Partisi'ne Batı Şeria için düşündüğü aşırı milliyetçi politikalarını uygulama fırsatı vermiştir. 1984 sonrasında gerek yükselen dini fundamentalizm, aşırı milliyetçilik ve Arap düşmanlığı gerekse yapılan seçimlerin

⁸⁹ Laqueur, a.g.e., s.407

⁹⁰ Yishuv, Filistin'de devlet öncesinde var olan Yahudi toplumuna verilen isimdir. Eski Yishuv, Roma'nın dağıtmasından sonra Safed, Kudüs, Tuberiye ve el-Halil gibi kutsal sayılan kentlerde yaşamaya devam eden inaçlı küçük bir ultra-ortodoks gruptu.

zorlaması küçük ancak radikal partilerin İsrail politikasında daha etkin rol üstlenmesine yol açmıştır. Örneğin Milli Birlik Hükümeti'nin 1990 Haziran'ında çökmesinden sonra yeni hükümetin İsrail Parlamentosu Knesset'te güvenoyu alabilmesi için üç radikal sağ parti, Tehiya (Rönesans), Tzomet(Kavşak) ve Moledet'in (Anavatan) kabineye alınması zorunlu olmuştur.

Bu üç partinin en önemli özellikleri İsrail ile Filistinliler arasında yapılacak bir toprak uzlaşmasına gidecek her türlü sürecin durdurulması yönünde bir politika belirlemiş olmalarıdır.⁹¹ 1990 yılında oluşturulan İsrail kabinesi, faydacı sağın nispeten düşüşünü, buna karşılık radikal sağın yükselişini göstermiştir.

Başbakan Şamir, kabinedeki önemli bakanlıkları kendi inisiyatifinde bulundurmaya başarsa da, dış politika ve savunma politikalarını, Batı Şeria'yı ilhak etmeyi savunan yerleşimcilerin ve aşırı milliyetçilerin eline bırakmak zorunda kalmıştır.⁹²

“Köktendinci tutum Ürdün Nehri'nin iki yakasında 'İsrail Toprakları'nda mutlak Yahudi egemenliğini savunmuştur. Bu görüş, temel olarak Yahudi halkının 'babalarından miras kalan' tarihi ve dini haklarının inkâr edilemeyeceğinin kabullenmesine dayanmıştır. Bu tutuma temel destek Revizyonistlerden ve Mizrahi'den gelmiştir; ama işçi hareketlerinin içinde de taraftar bulmuştur. Siyonist hareket içinde bir azınlığın bilgisi dâhilinde olan ikinci tutum, Yahudi egemenliği yerine daha büyük bir toprak parçasını tercih etmiştir. 'Çift Milletlilik' adını verebileceğimiz bu tutum, ilk olarak Brit Shalom tarafından desteklenmiş ve onaylanmıştır; daha sonra da Hashomer HaTz'air'den (İşçi Hareketinin bir kısmı) önemli bir destek almıştır. 1937 yılında Weizmann Ben Gurion tarafından savunulan ve 1946'da Siyonist Örgüt tarafından nihai olarak benimsenen üçüncü tutum, Filistin'in bir bölümünde bağımsız bir Yahudi devleti kurmak için en azından Siyonist hedeflerde bir toprak sınırlamasını kabul etmiştir. Bu görüşü savunanlar Yahudi Devleti ile Yahudi Milleti arasındaki bağı tamamen inkar etmemişler, ancak en azından kısa vadede Siyonizm'in uygulanabilir hedefleri için esnekliği savunmuşlardır. Dördüncü tutum ise, bu ideolojik ikilik hususunda verilecek kararın, Filistin'in tamamında bir Yahudi çoğunluk sağlanmasına Yishuv'un sayısal olarak büyümesine fırsat tanınacağı bir zaman dilimine kadar ertelenmesinin yollarını

⁹¹ Ehud Sprinzak, The Israeli Right and the Peace Process,1992-1996,Davis Occasional Papers,No:59 The Leonard Davis Institute,Jerusalem 1998, s.117.

⁹² Ehud Sprinzak,a.g.e.,s.118.

araştırmıştır. Bu görüşün başlıca siyasal uygulaması, Yahudiler çoğunluğu elde edinceye kadar Filistin’de yabancı bir yönetimin devam ettirilmesi olmuştur. Bu tutum, Hem İşçi Hareket’inde hem de Ezrahim grubunda taraftar bulmuştur.”⁹³

Manda döneminin bu dört bakış açısı asla partilere özgü olarak kalmamıştır. Özellikle din eksenli oluşumlar daha Manda Yönetimi döneminde köklü değişiklikler geçirmiş ve kanaatleride değişmiştir.

“HaMizrahi, onun işçi yan kuruluşu HaPoel HaMizrahi ve bunlarla birlikte anti-Siyonist Agudat, Dünya Siyonist Örgütü’nün kuruluşu ile devletin kuruluşu arasındaki zaman diliminde, devlet ve devletin sınırları ile ilgili tutumlarında çarpıcı kaymalar göstermiştir. Mizrahi Hareketi daha kuruluş aşamasında faydacı çözümlerden yana olduğunu göstermiştir. Yahudilerin sığınacağı bir geçiş ülkesi olarak Uganda’nın Yahudi kolonileşmesine açılması fikrini desteklemiştir. Mizrahi’nin kurucusu Haham Isaac Jacob Reines, kurtuluş ve diriliş için Musevi ruhu’nu kurtarmak yerine, baskı zulme maruz kalan Yahudi ‘vücudu’nu kurtarmanın’ daha önemli olduğunu belirtmiştir.”⁹⁴

Önde gelen iki dini parti, Mizrahi ve Agudat Yisrael’in her ikisinde İngiliz yönetimi altında geçen yaklaşık 30 yıl içindeki devlet ve toprak konusundaki takındıkları tutumda önemli değişiklikler yapmışlardır. Agudat, Anti-siyonist bir tutumdan faydacı bir konuma kaymıştır. Sonuçta İsrail’i, Avrupa Yahudilerinden ayakta kalanlar için bir sığınak olarak kabul etmiştir. Agudat’ın tutumu ne devlete bir kutsallık atfetmiş, ne de parti üyelerinin, devleti dirilişin bir başlangıcı olarak tanımlamalarına karar vermiştir.⁹⁵

Diğer yandan Hamizrahi, aynı dönem içinde devlet kavramından vazgeçerek faydacı Siyonizm’den Mesihî Siyonizm’e doğru kaymış ve dinin milliyetçileştirilmesi ideolojisini takip etmiştir. 1948’de devletin kurulması sırasında parti Siyonist İşçi Partisi Mapai ile koalisyona girmeyi hemen kabul etmiştir. Bunu takip eden 20 yıl boyunca Hamizrahi ve HaPoel Hamizrahi ve 1955’ten sonra Mafdal, devlette dinin statüsünden ziyade diğer konular üzerinde zaman zaman koalisyonda farklı bir konumda yer almıştır. 1967 Savaşı’nda kazanılan topraklar, Mizrahi Hareketi’nin ilk döneminin hayati bir parçası olan Mesihî beklentilerin yeniden uyanmasına yardımcı

⁹³ A.g.e.,s.134-135

⁹⁴ Radikal Sağın İsrail Dış Politikasına Etkisi, s.216–217

⁹⁵ Don-Yehiya, “Origins and Development of the Agudah and MafDal Parties” Jerusalem Quarterly20 (Yaz 1981),58.

olmuştur. Bununla birlikte aynı savaş Agudah'nın pozisyonunu değiştirmesinde başarılı olamamıştır.

Anti-Siyonist olmakla birlikte kaderini İsrail Devleti ile birleştirmiş görünen Poalei Agudat Yisrael, dindar partiler arasında arapların toprakları ve arap göçmenler sorunu gibi konularda ilk görüş bildiren parti olmuştur.

Poalei Agudat Yisrael, 1948 toprak kazanımları ile birlikte İsrail tarafında kalmış olan arapların topraklarının istimlâk edilmesi ve bu insanların 'Kutsal İsrail Toprakları' sınırlarının dışında bir yerlere yeniden yerleştirilmesi gerektiğini savunmuştur.⁹⁶

1980'lerde partinin başına geçen Avner Shaki, parti söylemini daha sağa kaydırmıştır. Partinin oy potansiyelinin Gush Emunim'in tabanıyla keşişiyor olması partiyi sürekli daha şahin politikalar izlemeye yönlendirmiştir. Buna karşın 1990'larda partinin daha ılımlı Zvulun Hammer yönetimi Yahudi yerleşimcilerin haklarını koruyacak şekilde tasarlamış bir Filistin haritasına evet demeye hazırlanmıştır. Hammer sonrasında parti daralan oy tabanını sürekli olarak yerleşim birimlerine hapsetmiş ve son olarakda partinin başına emekli faşist general olan Effi Eitam'ı getirmek suretiyle Kach felsefesi ile olan farklılıklarını sıfırlamıştır.

Mafdal ne pahasına olursa olsun yerleşim birimlerinden çekilmeme ve Filistinlilerin bir şekilde 'gönüllü olarak Batı şeria topraklarını terketmelerini sağlamak' politikalarını benimsemiş ırkçı bir parti görünümünde olmuştur.

Din eksenli sağ partilerin en büyük temsilcisi olan Shas Partisi'dir. 1984'te kurulan parti bugün İsrail'in üçüncü büyük partisidir ve Sefarad kökenli insanların partisi niteliğindedir. 1999 seçimlerinde 17 milletvekiline ulaşmıştır. Partinin manevi lideri olan Ovadya Yosef 'insan canının topraktan daha kutsal olduğu ve can kurtarmak için topraktan taviz verilebileceği' fetvasıyla Shas'ın Batı şeria toprakları konusundaki yerini belirlemiştir.⁹⁷

⁹⁶ Michael Brecher, Michael, The foreign Policy system of Israel: Setting, Images, Process, Oxford University Press, London 1972, s.180

⁹⁷ Stewart reiser, a.g.e., s.82

4.1. 1977–1984 DÖNEMİ: LİKUD HÜKÜMETLERİNDE MAFDAL

“1977 seçimleri sonrasında, Mafdal Partisinde önemli değişiklikler meydana gelmiştir. 1979'da Mısır ile Camp David Antlaşması'nın yapılmasına rağmen İsrail halkı toprak ve güvenlik konularında radikal sağa doğru kayışını devam ettirmiştir.

Likud 1977 seçimlerinden sonra koalisyon hükümeti kurmada büyük parti olarak İşçi İttifakı'nın yerini almıştır. Böylelikle Mafdal, devletin kurulmasından bu yana ilk kez bir merkez-sağ hükümeti kuran Likud'a katılmıştır.

Seçim sonuçları şunu göstermiştir. Sosyal Siyonizm artık devletin baskın ideolojisi değildir. İşçi İttifakı yalnızca 19 sandalye (51 sandalyeden 32'ye düşmüştür.) kaybetmiş. Likud 4 sandalye daha kazanmıştır. (39'dan 43 sandalyeye yükselmiştir). Bu seçimlere ilk defa katılan yeni reformcu parti, Demokratik Değişim Hareketi'nin elde ettiği 15 sandalyenin bunda büyük payı olmuştur. Değişim hareketi İşçi Partisi'nden farklı bir toprak ve dış politika hedefi gütmemiştir. Varlık sebebi İsrail politikasından eski olan Merkez Parti'yi ortaya çıkarmak olmuştur ve amacı millî bir birlik sağlayabilmektir. Ama etkisi tam tersi olmuş ve siyasal yelpazede kutuplaşmaların ateşleyicisi haline gelmiştir.

“İşçi İttifakı bu tarihten önce işgal edilmiş topraklarla ilgili ortaya net bir pozisyon koyamamıştır. Çünkü Likud ve Mafdal'ın uygulayacakları politikaları meşrulaştırmıştır.

Eshkol, Meir ve Rabin sınırlar ya da yerleşimler konusunda sıkı bir politika ortaya koyamamış dolayısıyla ortaya çıkan siyaset boşluğunu doldurmak, önceleri İsrail Toprak Hareketi, daha sonraları da Gush Emunim'e kalmıştır. Bu grupların aralıksız ve şiddetli baskıları altında kalan Rabin, belli başlı yerleşim birimlerini kabullenmeye başladığı zaman Begin ve Tze'irim'in pozisyonları halk tarafından meşrulaştırılmıştır.

1977 seçimlerinden hemen önce Tze'irim parti içinde bir güç kayması sağlamış ve seçime katılan listenin başında yer alması da parti siyasetini belirleyen konuları ele geçirmişlerdir. Mafdal'ın Knesset'teki sandalye sayısı bu seçimle birlikte 10'dan 12'ye çıkmış ve Zvulun Hammer, son 30 yıllık koalisyon hükümetleri boyunca İşçi İttifakı'nın Mafdal'a vermeye yanaşmadığı bir bakanlık olan Eğitim Bakanlığı koltuğuna oturmuştur.

Dört yıl sonra Mafdal kendini topyekûn siyasî bir karışıklık içinde bulmuştur. Hammer'ın partiyi, daima koalisyonun küçük ortağı olma gibi tek bir konumdan Yahudi değerlerinin rehberlik ettiği ulusal bir merkez partiye dönüştürme stratejisi, partiyi karmakarışık bir durumda bırakmıştır. 1981 seçimleriyle birlikte Değişim Hareketinin kendisini feshetmesi, 1977 seçimlerinde bu partiye giden oyların tekrar işçi ittifakına dönmesini sağlamış ve İttifak'ın sandalye sayısı 47'ye çıkmıştır. Bu seçimlerin en büyük mağlubu Mafdal olmuştur ve bir önceki seçimde elde ettiği sandalye sayısının (12) yarısını (6) kaybetmiştir. Mafdal içindeki huzursuzluk, bu düşüşün en önemli sebeplerinden birisi olmuştur. Huzursuzluk Mafdal'ın önemli bir Sefarad mensubu olan Aharon Abu-Hatzeira'yı etnik Sefarad temeline dayalı bir parti olan İsrail Geleneği Hareketi'ni (TAMI) kurmak için Mafdal'dan ayrılmaya itmiştir. TAMI, İsrail tarihinde görülmemiş bir başarı göstererek ilk Knesset seçimlerinde 3 sandalye kazanan ilk Sefarad partisi olmuştur.

Bu sandalyelerin tamamı Mafdal'ın kaybettiği sandalyeler olmuştur. Diğer taraftan yine ilk defa seçimlere giren Tebiya da üç sandalye kazanmış ve Likud da sandalye sayısını üç arttırmıştır. Bunlar Mafdal'ın kaybettiği sandalyeler olmuştur. Mafdal'ın kayıpları seçim kayıplarıyla kalmamıştır. Bu arada partisini yeterince din eksenli Siyonist bir parti olarak görmeyen Haham Druckman da partiyi terk etmiştir.

Bu arada bir merkez parti konumuna yükselmiş olan Likud, milliyetçi seçmen için daha cazip görünmüştür. Mafdal kendi orijinal kimliğini ve odaklandığı noktayı terk ettiğinden çoğunluğu itibariyle devlet içindeki dinî mevcut durumu korumak için bu partiyi destekleyen taraftarlarını kaybetmiştir.

Lübnan'daki savaş, Tze'irim'e yeni bir rüzgâr sağlamıştır. Tze'irim'in ideolojisi vaat edilmiş toprakların ele geçirilmesinden öte bir büyük, İsrail ideolojisine dönüşmüştür. İsrail'in bu büyüme hamlesi Mafdal'ın içinde yeni bir heyecana yol açmıştır. Halk tabanında da aynı heyecanı sezdiklerine inanan Mafdal'lılar 1984 seçimlerine kaybettikleri altı sandalyeyi geri kazanma ümitleri ile girmiştir. 1983 yılı sonlarında yapılan yerel seçimlerde Mafdal kapsamlı kazanımlar göstermiştir. Bu yerel seçimlerde parti içindeki bölünmüşlük zirveye ulaşmıştır.

Mafdal'ın bundan sonraki devlet politikalarına etkisi parlamenter faaliyetlerinden çok Gush Emunim çatısı altında girişeceği parlamento dışı faaliyetlere kaymıştır.⁹⁸

4.2. 1977 SEÇİMLERİ

1973'ten 1977 seçimleri öncesine kadar Tze'irim, MafDaL içinde iktidarı ele geçirebilmek için bazen 'kirli politikaya kayan taktikler kullanmıştır. Partinin lideri Yosef Burg'u teoride hiçbir zaman desteklemediği halde ortak muhaliflerini ortadan kaldırmak ve parti kadrolarına kendilerine daha yakın isimleri getirebilmek için destekler görünmüştür. Gush Emunim'in ateşli savunucularından Haim Druckman'a parti listesinin ikinci sırasının verilmesini sağlamıştır.⁹⁹

MafDal'daki bu ideolojik kayma, Aralık 1976'daki hükümet krizi ile Mayıs 1977'de yapılan seçimler arasındaki sürede meydana gelmiştir. Ülkede, ekonomi durgunlaşmış, enflasyon ve işsizlik oranları artmış, İşçi Partisi içindeki skandallar ve partinin koalisyonun küçük ortaklarından Bağımsız Liberal Parti'yi kontrol altında tutmayı başaramaması yüzünden Rabin Hükümeti söz verdiği asgarî reformları dahi gerçekleştiremez hale gelmiştir. Bağımsız Liberaller, temelde hükümetin ekonomik politikalarını beğenmediklerinden dolayı 1976'ların sonlarında koalisyon hükümetinden ayrılma tehditleri savurmaya başlamıştır. Liberallerin ayrılması durumunda koalisyon ancak 60 üyeli hassas bir 'dar koalisyon' dönüşmüş ve bu da hükümeti MafDaL'ın sadakatine bağımlı hale getirmiştir. Bu 'şantaj' gücünün farkına varan Tze'irim, Kaddum'daki Gush Emunim yerleşimine resmî tanınma verilmesi için hükümete çağrıda bulunmuştur. Bu şartlar altında iken 19 Aralıkta meydana gelen bir F-15 fantom kazası hükümeti devirmiş ve yeni seçimlerin yolunu açmıştır.¹⁰⁰

Sosyal Siyonist ideolojinin 1977 seçimlerinde aldığı yenilgiyi açıklamaya çalışan bazı akademisyenler bu yenilgiyi şöyle açıklamışlardır. Parti liderleri (Izak Rabin ve Simon Peres) arasındaki çekişmeye uzun zamandır çıban haline gelmiş ekonomik sorunları çözmeye partinin beceriksizliğine, partinin üst düzey yönetimindeki

⁹⁸ Radikal Sağın İsrail Dış Politikasına Etkisi, s.239-241

⁹⁹ Asher Arian, "Conclusion". Howard R. Penniman (der.), Israel at the polls: The Knesset Election of 1977 içinde, American Enterprise Institute for Public Policy Research, Washington D.C 1979, s. 298-299; Samuel Sandler. "The National Religious Party: Towards a New Role in Israel's political System?", Sam W. Lehman Wilzig ve Bernard Susser (der.), Public Life In Israel and Diaspora içinde, Barilan University Press, Jerusalem 1981, s.165.

¹⁰⁰ 'Fantom-Şabat' krizinin detaylı bir tartışması İçin bakınız. Murray Gordan, "İsrail's Government Crisis", Midstream (Mart 1977), s.53-54

yolsuzluk skandallarına ve hatta partinin MafDaL ile eksik, fakat faydalı ittifakı sürdürmede yetersiz kalmasına bağlamışlardır.¹⁰¹

1977 seçimleri ve sonrası, dış politika konusunda İsrail kamuoyunun sağa doğru kayışı görülmüştür. Bu kaymayı açıklayan en sağlam tez İşçi Partisi Hükümeti'nin Arap-İsrail çatışmasına ılımlı bir çözüm bulunması konusundaki başarısızlığı olmuştur.

1967 sonrasında Arap ülkelerinden gelen son göç dalgaları ile İsrail'in demografik yapısı kökten değişikliğe uğramıştır. Arap ülkelerinden gelen Yahudi göçü, beraberinde o ülkelerde oluşmuş Arap rejimlerine karşı düşmanlığı ve önyargıları da getirmiştir. Örneğin Asher Arian'a göre Mart 1977'de, genel seçimlerden hemen önce yapılmış bir anket, kamuoyunun üçte ikisinin işgal edilmiş topraklar konusunda 'şahin' bir tutumu desteklediğini göstermiştir.¹⁰² Aynı anket düzenli olarak İşçi İttifakı'na oy verenlerin yüzde 57'sinin de işgal edilmiş toprakların hiçbir kısmının geri verilmemesi gerektiğine inandıklarını göstermiştir.

1977 seçimlerinin galibi Likud 43 sandalye kazanmış ve seçimden hemen sonra Ariel Sharon'un Shlomtzion (Siyon'un Bütünlüğü) Partisi'nden 2 sandalyeyi bunlara eklemiştir. MafdaL 12 sandalye kazanırken, Demokrasi İçin Değişim Hareketi Knesset'e 15 temsilcisi sokarak seçimden 32 milletvekili çıkaran İşçi ittifakı'nın ardından üçüncü büyük parti olmuştur. Hükümet, Likud, MafDaL, Agudat Yisrael (4 sandalye) ve hâlâ İttifak'ın bir üyesi olan Moshe Dayan arasında kurulmuştur ve Dayan Dışişleri Bakanı olarak ödüllendirilmiştir. Değişim Hareketi'nin temel platformu seçim sisteminde reform yapılması konusu etrafında örgülenmiştir. Fakat Begin reforma karşı çıkmış ve Değişim Hareketi hükümete girmeden önce 4 ay beklemek zorunla kalmıştır. Bazı değişiklikler yaptıklarında koalisyonun sandalye sayısını 77'ye çıkararak hükümete dâhil olmuştur.

Dinî partiler, MafDaL ve Agudat Yisrael, İşçi İttifakları hükümetlerinde olduğu gibi genelde dinî işlerle ilgili konularda taviz vermiştir. Bunlar arasında Dönüş Yasası'nı güçlendirmek için verilen söz, anti-pornografi yönetmeliği, otopsiyi ilgilendiren patoloji ve anatomi yasalarını daha sıkı biçimde düzeltmek ve dindar

¹⁰¹ Dan V.Segre, A Crisis of Identity:Israel and Zionism, Oxford University Pres, Oxford 1980.

¹⁰² Asher Arian, "The Electorate:Israel 1977",Penniman,a.g.e içinde,s.72.

kadınları askerlik vazifesinden muaf tutmak gibi konuları içermiştir.¹⁰³ MafDaL'in en büyük siyasî kazanımı, kabinede o güne kadar elinde tuttuğu İçişleri Bakanlığının yanı sıra Eğitim Bakanlığı'nı da elde etmiştir.

Agudat Yisrael, partinin ruhanî otoritesi Tevrat Bilgeleri Konseyi'nin koalisyon katılma yönünde verdiği izin ile 1949'dan sonra ilk kez hükümete girmiştir. Fakat aynı otorite partinin herhangi bir bakanlık görevi almasına izin vermemiştir. Dört Agudat üyesi milletvekili, Knesset'te komite başkanlıkları üstlenmişlerdir. Dışişleri alanında MafDaL da kısa bir süre sonra daha büyük kazanımlar elde etmiştir. İçişleri Bakanı Burg, İsrail ile Mısır arasında yürütülen barış anlaşması müzakereleri tamamlandıktan sonra Filistin Otoritesi ile yürütülecek müzakerelere katılacak heyetin başına atanmıştır.

4.3.1981 SEÇİMLERİ VE MAFDAL'IN ÇÖKÜŞÜ

“İşçi İttifakı ve Likud, 1981 seçimlerinde sandalye sayılarını arttırmış fakat koalisyon kurmak için küçük partilere eskisinden daha fazla ihtiyaç duyulmaya başlanmıştır. Seçimlerden 48 sandalye kazanan Likud, İttifakı tek bir milletvekili farkla geçebilmiştir. İki büyük parti 120 üyeli Knesset'in 95 sandalyesini kazanmıştır. Geleneksel olarak birbirleri ile koalisyon kurmayan bu iki partinin sandalye sayılarının artması küçük partileri daha da küçültmüştür. Bu durumda güvenoyu alabilmek için gerekli olan 61 milletvekiline ulaşabilmek büyük partilerin küçük partilere olan bağımlılığını arttırmıştır. Bu yüzden, bir önceki seçime göre sahip olduğu sandalye sayısının yarısını kaybetmesine rağmen Mafdal, 3 sandalyeye sahip TAMİ ve 4 üyeli Agudat Yisrael partisiyle koalisyon görüşmelerinde pazarlık güçlerini arttırmıştır.

Seçimlerden sonra Mafdal 'da köklü bir iç reformun yapılması yönünde ciddi bir tartışma başlamıştır. Bu tartışmaların sonunda şahinleşmenin partiyi yeniden büyütebileceğine inanılmış ve buna uygun olarak da parti platformunu yenilenmiştir. Mafdal toplumda gerçekleşmekte olan 'radikal sağa kayışın' farkına varmış ve bunun kendisine yeni oylar getirebileceğine inanmıştır.

Mafdal'ın 1977 zaferi ve 1981 kayıplarından sonra, ülke içinde 'milliyetçiliğe doğru bir kayma olduğu' ve 'din eksensli bir parti olmaksızın milliyetçi bir parti olmanın

¹⁰³ Koalisyon katılan bütün partilerin aralarında uzlaşmaya vardıkları konuları kapsayan 43 paragraflık dokümanın bir özeti için bakınız, William Frankel, *Israel Observed: An Anatomy of the State*, Thames and Hudson, New York 1980, s. 70-72.

kendisine daha fazla oy kazandırabileceği' anlamıştır. Fakat öncelikle milliyetçi oyları alan Likud vardı. Diğer yandan ilginç bir şekilde MafDaL'ın kendi dindar oy tabanı da Likud'a doğru kaymaya başlamıştı. 1977 seçimlerinde İşçi İttifakı'ndan kayan oylar yüzünden algılanamayan bu hareketlilik MafDaL'ın 1981 yenilgisini sağlamıştır.

1981 seçimlerinde o güne kadar Sefarad oyların şahin politikaları desteklemesinden faydalanmış olan MafDaL ilk defa bu gelişmeden zarar görmüştür. Mayıs 1981'de, MafDaL seçim listesini hazırladığında Sefaradlar, listenin en üstündeki 10 adayın sadece ikisinin Sefarad kökenli olmasından rahatsız olmuştur.

Sefarad Aharon Abu- Hatzeira, kendisinin parti lideri Yosef Burg'un arkasından ikinci sırada olması gerektiği konusunda ısrar etmiş ve buna cevap alamayınca Sefaradlara karşı ayırım uygulandığı meselesini kişisel bir kavga olmaktan çıkarıp parti içi bir kavgaya dönüştürmüştür. Partinin aday listesinin ilk 10 isminin yüzde 50'si Sefaradlardan olmadığı takdirde de istifa edeceğini söylemiştir. MafDaL, bir kez daha Abu-Hatzeira'nın isteklerini reddedince Abu-Hatzeira listelerin Merkez Seçim Komitesi'ne verileceği son gün MafDaL'dan ayrılmış ve İsrail Geleneği Hareketi'ni kurmuştur. Parti, son anda kurulmuş olmakla birlikte meclise 3 üye sokmayı başarmış ve 1951'de seçilen ikinci Knesset'ten bu yana ilk başarılı etnik liste olmuştur. TAMI, başlattığı gelenek geleceğin en büyük din eksenli etnik partisini, Sefardim Tevrat Muhafızları Birliği olarak bilinen Shas Partisi'nin ortaya çıkmasını sağlamıştır.”

4.4. 1992 SEÇİMLERİ VE İŞÇİ PARTİSİ İKTİDARI

“Bu seçim döneminde 13 Eylül 1993'te Prensipler Bildirgesi ilan edilmiş ve Oslo Süreci başlamıştır. Diğer yandan seçim döneminin sonunda bir Filistin Devleti'nin yolunu açan politikaların mimarlarından Başbakan Izak Rabin, dinî eğilimli kişi veya kişilerce düzenlenen bir suikastta kurban gitmiştir.

1992–1996 yılları arasında yaşanan seçim dönemi kadar 1992 seçimleri de İsrail politikasına bir devrim olarak girmiştir. Bu seçim 1977 yılından beri İsrail politikasına ağırlığını koymuş olan Likud'un hegemonyasının çöktüğünü ifade etmiş, Likud seçimlerden 8 sandalye kaybetmiş olarak çıkmış ve sağ kamp sadece 3 milletvekili yitirmiştir. Seçimlerden önce 52 olan sayı 49'a düşmüştür.

Din eksenli partiler de üç milletvekili kaybetmiş. 1988 seçimlerinde milliyetçi-sağ koalisyonun yakalamış olduğu 65 sandalye sayısı da 59'a düşmüştür.

1992 seçim kampanyası MafDaL'ın kendisini din eksenli partiler sınıfından çıkarıp radikal milliyetçi sağ bir söyleme adadığı bir kampanya olmuştur. MafDaL, o tarihe kadar manifestoların temel maddesi olan dinî var olan durumun korunması maddesini İsrail dış politika kararları ile alakalı maddelerin arkasına itmiştir. Partinin asıl söyleminin yerleşimcilik politikasının devamı, Batı Şeria ve Gazze Şeridi topraklarının korunması ve Şamir Hükümeti döneminde başlayan Peres-Ürdün Görüşmeleri'nin Batı Şeria'da bir Filistin Devleti'nin kurulmasını hazırlayacak bir mahiyete bürünmemesi olduğunu ifade etmiştir. O güne kadar kendisi için 'sağ parti' ifadesini bile kullanmayan parti ilk defa hazırladığı seçim sloganında bile (Mafdal Sağ Elinizde!) sağ tabirini kullanarak yaşamakta olduğu ideolojik kaymanın boyutlarını ortaya koymuştur.

Mafdal, kendisini böylesine sağa kaydırduğunda merkeze yakın din eksenli oyları kaybedeceğini bilerek hareket etmiştir. Ama stratejisi, bir önceki seçimde Tehiya ve Likud'a kaymış olan milliyetçi sağ oylarını geri kazanmak olmuştur. Bütün dindar partilerin düşüş gösterdiği bu seçimlerde MafDaL sandalye sayısını beşten altıya çıkarmıştır. Ancak seçim kaygıları ile parti söylemini çektikleri şahin nokta, partinin seçimlerden sonra hükümet yapan koalisyonda yer almasına müsaade etmemiştir. MafDaL tarihinde ikinci defa hükümet dışında kalmıştır. Bu gelişme MafDaL için yıkıcı nitelikte olmuştur. Sonraki seçimlerde Shas'ın artan oyunun tabanında MafDaL'ın 1992 koalisyonunun dışında kalmasının önemi büyük olmuştur. Her durumda MafDaL'ın hükümete katılmak için gayret sarf etmemiş olması, partinin kendisine önemli kaynakları kaybettirecek de olsa milliyetçi konumundan vazgeçip eski din eksenli konuma dönmeyeceği mesajı olarak algılanmıştır.

1992 İsrail genel seçimlerinde milliyetçi sağ büyük bir bozguna uğramıştır. Seçimlere 8 farklı parti (Likud, Tehiya, Moledet, Tzomet ve MafDaL) ve üç şahıs listesi (Haham Moshe Levinger, İzak Morai ve Eliezer Mizrahi) ile katılan İsrail Toprağı kampı, İsrail halkından destek bulamamıştır. Likud'un Knesset'teki sandalye sayısı 32'ye düşerken ülkenin ilk radikal sağ partisi Tehiya, hiçbir temsilcisini parlamentoya taşıyamamıştır. Parti listelerinden değil de kendi listesini oluşturarak aday olan ve radikal sağı bölen Levinger ve diğer bağımsız adaylar Modai ve Mizrahi parlamentoya

girmeyi başaramamıştır. Böylece radikal sağ parlamentoda üç partiyle temsil edilmiştir: Moledet, Tzomet ve MafDal.¹⁰⁴

İsrail sağınının bu beklenmedik seçim yenilgisi, yerleşimcilerin ve Gush Emunim'in radikal politikalarından uzaklaşmasına sebep olmuştur. Yeni hükümetin barış politikaları güdeceğinin anlaşılması ve gerekirse barış adına toprak tavizine bile sıcak bakmasından dolayı Rabin aleyhtarı kampanyalar düzenlemiştir. MafDaL'ın ve Gush Emunim'in de hükümetin Batı Şeria ve Gazze'ye yerleşim birimi açma sürecini durdurma ve tüm yerleşim bölgelerine kamu sübvansiyonlarını dondurma kararını radikal sağa karşı açılmış bir 'savaş' olarak algılanmıştır. Fakat ilginç bir şekilde radikal sağ kabuğuna bürünmeyi tercih etmiştir.

Gush Emunim'in radikal unsurlardan uzaklaşmasının seçim yenilgisinden başka üç önemli sebebi vardır: 1980'li yıllarda yerleşimci toplumun hayat standardının yükselmiş olması; hareketin içindeki teknokrat kişilerin söz sahibi haline gelmeleri ve karizmatik dinî liderlerin yerine yenilerinin gelmemesi olmuştur.

Gerçekten yerleşimciler, geçen Likud hükümetleri döneminde Batı Şeria'da kendi ayakları üzerinde durabilen bir topluluk oluşturmada büyük başarı elde etmişlerdir. Konforlu evlerde yaşayan yerleşimciler, okulları, sosyal, kültürel ve spor tesisleri ile Kudüs'ün ve Tel Aviv'in kenar mahallelerinden daha yüksek bir hayat standardında yaşamlarını sürdürmüşlerdir.

Tüm bu başarılar kendilerinde sürekli ikamet etme ve istikrar duyguları uyandırmıştır. Eski kavgacı ve kurumsallaşma karşıtı duyguları yavaş yavaş kaybolmaya başlamıştır. 1970'lerin zayıf yerleşimcileri, 1990'larda orta ve üst sınıfa mensup geniş ailelere dönüşmüştür. Rahat bir yaşama alıştıkça ne hükümete karşı mücadele etmek, ne de liderleriyle birlikte sokak gösterisi yapmak istemişlerdir. Sayılarının artması ve Batı Şeria'da yerleşim birimi kurmada başarılı olmaları da, kendilerinde yeryüzündeki hiçbir gücün bu topluluğu bu topraklardan söküp atamayacağı kanaatini oluşturmuştur.

Gush Emunim içinde faydacı politikalar izleyen ve teknokrat eğilimli liderlerin yönetimde söz sahibi olmaları da örgütün radikal politikalarından uzaklaşmasında önemli bir rol oynamıştır. Özellikle 1970'lerin sonlarında başlayan pragmatik politikalar izleme siyaseti, 1990'lı yıllarda teoloji ve ideolojiye daha az ilgi gösteren yerel liderlerin

¹⁰⁴ Sprinzak, a.g.e., s. 217.

yönetim kademelerinde söz sahibi olmalarına sebep olmuştur. Sık sık parlamento koridorlarında görülen bu teknokratlar daha çok somut başarılarla ilgi göstermişlerdir. Mesela söz konusu kişiler, yerleşimcilere İsrail toprağıyla ilgili olarak moral verici konuşmalar yapmaktan ziyade bütçeler ve yeni evlerin yapımı projeleri gibi konularla ilgilenmeyi tercih etmişlerdir.

1982 yılında dinî lider Haham Zvi Yehuda Kook'un ölümü ile örgüt, son karizmatik liderini kaybetmiştir ve bir daha da onun geride bıraktığı boşluğu dolduramamıştır. Kendisinden sonra Merkaz Harav'ın başına geçen ve Yeshivaları organize eden Haham Abraham Shapira, Tzvi Tau ve Shaul Yisraeli gibi liderler politikayla ilgilenmek yerine Tevrat eğitimine ağırlık vermişlerdir. Aşırı milliyetçi bir yönelim yerine aşırı Ortodoks bir yönetime girilmesi Gush'un İşçi Partisi Hükümeti'ne karşı etkili bir muhalefet yapmasını engellemiştir.¹⁰⁵

Gush'un pasifleşmesi ve giderek etkinliğini yitirmesinden rahatsız olanlar, Gush'un eski öncü ruhunu yeniden canlandırmak amacıyla 1992 seçim yenilgisinden sonra iki yeni örgüt kurmuşlardır: Emunim Hareketi ve Yesha Hahamlar Konseyi. Bu yeni organizasyonda kilit isim Haham Benny Elon olmuştur. Bu hareket Gush'un 1974 yılında ortaya attığı orijinal amaçlarına geri dönüş yapmıştır.

Elon'a göre Gush, kutsal topraklarda (Batı Şeria) yerleşmeyi başarmıştır; ancak pekçok İsrailinin gönlüne yerleşmeyi becerememiştir. Elon'un tüm istekli kampanyalarına rağmen bu yeni girişim geniş halk kesimlerini harekete geçirmeyi başaramamıştır. Üstelik Elon'un kampanyasını finanse edecek parasal kaynaklar bulmada zorlanması da kendisini zor durumda bırakmıştır.

Yesha Hahamlar Konseyi, Intifada'nın zirveye çıktığı 1990 yılında kurulmuştur. Amacı, Filistin şiddetine karşı yerleşimci tepkisini de içine alan eleştirel sorulara cevap aramak olmuştur. Konseyin önde gelen hahamları, politik kimlikleri olan şahıslar olmamıştır. Zaten içinde buldukları grubu bir 'hareket' olarak da tanımlamamışlardır. Kurucuları, yalnızca sorulan soruları cevaplamakla yetinmiştir.

Gush'un radikal politikalardan uzaklaşmasına tek tepki legal yollardan gelmemiştir. Bu grup içindeki bazı aşırı unsurlar Meir Kahane'nin Teröre Karşı Terör (Terror Neged Terror) yaklaşımını benimsemişler ve Gush'un siyaset sahnesinden

¹⁰⁵ Sprinzak, a.g.e., s. 220.

çekilmesinin kendileri için doldurabilecekleri bir güç boşluğu oluşturduğuna inanmışlardır.”¹⁰⁶

4.5. 1996 SEÇİMLERİ VE NETANYAHU HÜKÜMETİ

“1996 seçimlerinde İsrail kamuoyunun oyları sağa kaymıştır. Benyamin Netanyahu, az bir farkla rakibi Simon Peres'i geride bırakarak başbakan seçilmiştir. Ülke genelinde gözlenen sağa kayış, din eksenli partilerin seçim kampanyasında da kendini göstermiştir. Yayınladığı seçim kampanyası ile Mafdal, 1992'de gösterdiği 'milliyetçi sağa kayma' siyasetine devam ettiğini yeniden ilan etmiştir. Kampanyada dinî statüko ile alakalı geleneksel talep ilan bile edilmemiştir. Din eksensizliğinin kendisini ancak Tevrat-Millet-Toprak bütünlüğü çerçevesinde gösterdiği kampanyada Mafdal, Ürdün Nehri ile Akdeniz arasında herhangi bir Filistin Devleti'ne razı olmayacaklarını, Kudüs'ün ve Mabed Tepesi'nin İsrail'in elinde kalmasının zorunluluğunu ve herhangi bir yerleşim biriminin ilga edilmesinin söz konusu bile edilemeyeceğini ifade etmiştir.

Kampanyasında Oslo Süreci'ne de özel bir bölüm ayıran Mafdal, Oslo Anlaşmalarının gelmiş olduğu noktada İsrail'in menfaatine dönüşmesi için Batı Şeria Arapları ile görüşmeler yapılacağını belirtmiştir. Kudüs üzerindeki İsrail egemenliğinin güçlendirilmesi için yeni yerleşim birimlerinin açılması ve terörle mücadelede İsrail ordusuna etkin güçler verecek şekilde anlaşmaların yeniden gözden geçirilmesi gerektiğini belirtmiştir.

Seçimlerden galibiyetle ayrılan Netanyahu'nun ilk önceliği terörle mücadele olmuştur. Ancak seçimlerde sözünü verdiği 'güvenlikli barış' formülü için bir yandan Filistinlilerle bir yandan da komşu Arap ülkeleri ile özellikle de Suriye ile görüşmeler başlatmıştır. Suriye Görüşmeleri hiçbir zaman resmîyet kazanmamıştır. Filistin cephesinde İsrail'in yeni görüşme politikası iki noktaya yoğunlaşmıştır: Mütakabiliyet esasları ve Filistin'in beklentilerinin minimuma düşürülmesi. İsrail'in politikaları bir sonuç vermemiştir.

Netanyahu, Arafat ile yaptığı ilk toplantıdan sonra 1993 yılında Prensipler Bildirgesi'nin ilan edilmesinden beri devam eden tek taraflı uygulamalara bir son verdiğini ve artık Filistin Yönetimi anlaşmaların gerektirdiklerini yapmadığı müddetçe İsrail'in vaatlerini yerine getirmeyeceğini açıklamıştır. Netanyahu Barış Görüşmeleri'nden çekileceğini açıklamamıştı; ama Eylül 1996'da kendisinden önceki

¹⁰⁶ Radikal Sağın İsrail Dış Politikasına Etkisi, s. 256–257

hükümetlerin erteleyip durduğu bir tünel açılışını yaptırınca bölgede şiddet olayları baş göstermiş. Bir ucu Ağlama Duvarı'nda diğer ucu Müslüman mahallesinden olan tünelin açılması ile Doğu Kudüs'teki egemenlik haklarının bir oldu bittiye getirilerek ellerinden alınacağından endişelenen Filistinliler, Ehud Barak Hükümeti'ne kadar devam edecek bir çatışmalar halkasını başlatmıştır.

15 Ocak 1997'de İsrail ve Filistin Otoritesi temsilcileri, el-Halil (Hebron) kenti ile ilgili daha önce varılmış anlaşmaları yeniden elden geçiren bir anlaşma yapmışlardır.

El-Halil Anlaşması, gerek Netanyahu'nun kendi partisinden gerekse koalisyonun küçük ortaklarından ciddi eleştiriler almıştır. Eleştirilenlerin başını Bilim Bakanı Ze'ev Begin (eski başbakan Menahem Begin'in oğlu) ve Altyapı Bakanı Ariel Sharon almıştır. MafDaL ve Yisrael Ba'aliya'nın bazı milletvekilleri de Netanyahu'nun bu anlaşmaya imza atmasını eleştirmişlerdir.

MafDaL ve Likud şahinlerinin eleştirilerine karşı tabanını kaybedebileceğini düşünen Netanyahu Kudüs'ün güneyinde, Betlehem şehrini tepeden seyreden Har Homa'da (Cebel Ebu Gneym) yeni bir yerleşim faaliyeti başlatmıştır. Har Homa yerleşimleri İsrail-Filistin ilişkilerine zorlu günler yaşatmış; ama zamanla etkisini kaybedip yerini 1995 Kahire Anlaşması'nda belirlenmiş olan çekilmelerle alakalı diplomatik çatışmalara bırakmıştır. Bu çekilmeler nihayetinde Netanyahu Hükümeti'nin sonunu getirmiştir.

İkinci çekilme kararı 1997 yılına kadar geciktirilebilmiştir. Bu yıl içinde yaşanan bir dizi terör saldırısını İsrail çekilmeyi geciktirmek için sebep olarak gösterilmiştir; ancak sonucunda ikinci çekilmenin gerçekleştirilmesi kararı alınmıştır. Ancak bu karar da Netanyahu'nun mütekabiliyet şartlarına bağlı olmuş ve Filistin Yönetimi'nin El-Halil Anlaşması'nda anlaşılan teröristleri iade etme, yasal olmayan silahları toplama ve FKÖ Kuruluş Bildirgesi (Filistin Anayasası) metninde İsrail'i yok etmeye yönelik olan çağrılarını ilga etme gibi sorumluluklarını yerine getirmesi ön şart olarak koşulmuştur.

Filistin ve Amerikan baskısına dayanamayan Netanyahu, sonunda partinin eski şahini ve kendi rakibi Ariel Sharon'u dışişleri bakanı atayarak üzerindeki baskıları azaltmaya çalışmıştır.

İkinci çekilme asla gerçekleşmemiştir. Diplomatik açmazlar sırasında Filistin Yönetimi, Oslo Süreci'nin son tarih olarak koyduğu 4 Mayıs 1999'a kadar her üç

çekilmenin de tamamlanmaması ve nihaî durum görüşmelerinin bir sonuca ulaşmaması halinde tek taraflı olarak bağımsızlık ilanında bulunacağını açıklamıştır. İsrail tek taraflı bağımsızlık ilanını Oslo anlaşmalarının ihlali olarak algılayacağını ve bu tür bir davranışın kendisine Batı Şeria'nın bir kısmını veya tamamını ilhak etme hakkı tanıyacağını iddia etmiştir.

1998 yılında devreye giren ABD Başkanı Clinton, tarafları Wye Plantation'da katılacakları bir zirveye çağırmıştır. Wye Plantation Zirvesi bir anlaşma ile sonuçlanmıştır; ancak bu anlaşma İsrail parlamentosunda onaylanma aşamasına geldiğinde hükümetin sonunu getirmiştir. İlginç bir şekilde Likud Partisi'nin ılımlı isimleri tarafından onaylanmayan anlaşma MafDaL tarafından da reddedilmiştir. Oylamada MafDaL'in bütün milletvekilleri, bunlara kabinedeki Shaul Yahalom ve Izak Levy de dâhil, ret oyu kullanmıştır. Hükümet parlamentoda yaşanacak bir yenilgi yerine erken seçimlere gitmeyi tercih etmiştir.

Likud'dan ayrılarak kendi Millî Birlik Partisi'ni kuran eski başbakan Menahem Begin'in oğlu Beni Begin ve MafDaL, seçim kampanyası boyunca Netanyahu'nun rakibi olmuşlardır. MafDaL, Netanyahu'yu Oslo politikalarını sürdürmüş olmakla suçlanmış ve bu politikaların devam etmesinin İsrail'in sonunu getireceğini iddia etmiştir. Yine de sıra başbakanlıkla alakalı desteklerini kime vereceklerine geldiğinde MafDaL tabanının Netanyahu'yu destekleyeceğine kesin gözüyle bakılmıştır.”¹⁰⁷

4.6. 1999 SEÇİMLERİ VE EHUD BARAK HÜKÜMETİ

“Mayıs 1999 seçimleri, sadece Ehud Barak’ı iktidara taşımamış, aynı zamanda Netanyahu dönemi politikalarının onaylanmadığını da ifade eden bir “Halkoylaması” olarak algılanmıştır. Seçimler ultra-ortodoks Shas Partisi ve aşırı laik Shinui Partisi haricinde hemen bütün partiler için bir yenilgi olmuştur. En büyük kaybı 32 sandalyeden 19 sandalyeye düşen Likud yaşamıştır.

Buna karşılık İşçi Partisi de 34 sandalyeden 26 sandalyeye düşmüştür. Shas Partisi iki seçimdir devam eden yükselişinin ivmesini artırmış ve 10 sandalyesini 17’ye yükseltmiştir. Likud’dan kayan oyları daha radikal bir söylem öngören Millî Birlik Partisi ve Mafdal’a değil de her zaman pragmatist davranabilmiş olan Shas Partisi’ne kaymıştır. Mafdal 1996 seçimlerinde arttırmış olduğu sandalyelerinin hemen hemen yarısını yeniden kaybetmiş ve 5 milletvekili ile yetinmek zorunda kalmıştır.

¹⁰⁷ Radikal Sağın İsrail Dış Politikasına Etkisi, s.269–270

Mafdal açısından seçimlerin sonucu yıkıcı olmuştur. Din eksenli partiler arasında Shas'ın önlenemeyen yükselişi Mafdal'ı bu kampın 'küçük kardeşlerinden biri' haline getirmiştir. Bundan sonra din eksenli partilerin temel davranış modunu Shas belirlemiştir. Bir taraftan Shas Partisi'nin 'insan hayatı kurtarabilmek için gerektiğinde topraklardan vazgeçebileceği' yönündeki tezi Mafdal'ın milliyetçi dozu ağırlaştırılmış ve din eksenli ideolojisi ile uyuşmamıştır. Diğer yandan Shas'ın yerleşim birimleri dışındaki İsrail topraklarında dindar oy tabanına hükmetmesi Mafdal'ı yerleşim birimlerine hapsedmiştir. Bu gerçek, Mafdal'ı ister istemez bir müddettir kurtulmaya çalıştığı radikal milliyetçi sağa mecbur bırakmıştır.

Gerek parlamentonun parçalanmışlığı gerekse Mafdal'ın 'zoraki radikal sağa kayısı' İşçi Partisi'nin hükümet kurmasını zorlaştırmıştır. İsrail politikasına yeni giren Barak'ın uygulayacağı her türlü dış politikaya 'evet' demeye hazır; ancak herhangi bir din eksenli parti ile aynı koalisyonda yer almak istememiştir. Barak sonunda Shas'ı ikna etmeyi başarmıştır. Barak'ın planları arasında İsrail tarihinde görülmemiş başarılar göstererek Güney Lübnan'dan çıkmak, Filistin ile nihai durum görüşmelerini bir sonuca ulaştırmak ve Suriye ilede barış yapmak olmuştur. Bunun için Koalisyonu, bütün bunları yapabilecek kadar güçlü olması, büyük bir koalisyon kurulmasını gerektiriyordu. Sonuçta oluşan koalisyonun 75 sandalyesi vardı. Koalisyon işçi Partisi, Meretz, Birleşik Tevrat Yahudiliği (Agudah Partileri), Mafdal ve Yisrael Ba'Aliya'dan oluşmuştur ve koalisyonun dışında kalan Arap listeleri, Shinui ve Bir Millet gibi partiler tarafından da her türlü barış anlaşması durumunda destekleneceğini düşünmüştür.

Barak'ın her üç partiyi de aynı koalisyon çatısı altında toplamayı başarması, din eksenli partilerin koalisyonun büyük ortağına karşı pazarlık paylarını da azaltmıştır. Mafdal artık koalisyonun vazgeçilmez bir ortağı durumundan çıkmıştır. Barak Hükümeti boyunca da dış politika kararlarından oldukça uzakta kalmıştır. O güne kadar girdiği koalisyonlarda aldığı Din İşleri, İçişleri ve Eğitim bakanlıklarının tamamını kaybetmiştir. Parti Başkanı Izak Levi, İmar ve İskân Bakanlığını almıştır. Partinin ikinci adamı Şaul Yahalom da Eğitim Bakanlığı'nda bakan vekilliğine getirilmiştir.

Barak Hükümeti boyunca iç ve dış politikalara etkisi minimumda kalan Mafdal'ın, İsrail'de ilk defa olarak sadece başbakanı değiştiren 2001 seçimlerinden sonra yeni hükümeti kuran Ariel Sharon'un doğal ortağı olması beklenmiştir. Ancak

MafDaL, Sharon'un kurduğu Millî Birlik Mükümeti'nin kuruluş bildirgesinde yerleşim birimlerinin genişletilmemesi yönündeki bir ifadeyi sebep göstererek hükümete katılmayı reddetmiştir. 2001 yılında Kach Partisi'nin bir devamı olarak görülen Moledel Partisi'nin lideri Rehavam Ze'evi öldürüldüğünde Moledet'in geri kalan üyeleri ile bir 'parti birleşmesini' konuşmaya sıcak bakmış ve kendisini içinde İşçi Partisi'nin yer aldığı bir Millî Birlik Hükümeti'ne kıyasla ırkçılıkla suçlanan bir partiye daha yakın hissetmiştir.¹⁰⁸

¹⁰⁸ Radikal Sağın İsrail Dış Politikasına Etkisi, s.271

BÖLÜM : V

5. SEFARADİ-AŞKENAZİ ÇATIŞMASI

İspanya'dan engizisyon döneminde göç eden Yahudilere Sefarad denilmiştir. İspanya kökenli olduklarını gösteren bir isimdir. Sefarad yahudilerinin büyük çoğunluğu Ortadoğu ve Kuzey Afrika ülkelerine göç etmiştir. Rönesans İspanya'sının göreceli olarak gelişmiş toplumundan gelip, daha az gelişmiş ülkelerde yerleşmeleri sebebiyle Sefaradlar, içinde buldukları toplumun en zenginleri, en eğitimlileri ve Akdeniz ülkelerindeki Yahudiler ile siyasal bağları en güçlü olan sınıfı haline gelmişlerdir. Bu ülkelerden İsrail'e göç eden Yahudilere de Sefaradi denmekle birlikte Oryantal Yahudiler ya da Doğu Yahudileri (Mizrahi) ifadeleri de yaygın olarak kullanılmıştır. Doğu Avrupa ülkelerinden gelen ve yoğunlukla işçi partisi tarafından temsil edilen Aşkenaz Yahudileri ile Sefarad Yahudileri arasında uzun yıllar boyunca yaşanan derin çatışma İsrail toplumunu halen önemli ölçüde etkilemektedir. Begin, bir Aşkenazi olmasına karşın 30 yıllık işçi parti iktidarı sırasında dışlanan ve "İkinci İsrail" olarak tanımlanan Sefaradilerin oylarını kazanmıştır ve onların sesi olarak iktidara gelmiştir.¹⁰⁹ Begin'i iktidara, Ortadoğu ve Afrika ülkelerinden gelen Sefarad Yahudileri taşımıştır.

1948 yılında İsrail'deki Yahudilerin büyük çoğunluğunu, 1932 yılından sonra Avrupa'dan ve özellikle de Hitler iktidarından sonra Almanya'dan Filistin'e göç edenler oluşturmuştur. İsrail'de devletin oluşumu sırasındaki Aşkenazi olmayan Yahudi sayısı, azdır. Aşkenazi olmayan Yahudiler için, dini etki ve özellikle de Mesihçi anlayış 1950'lerde ve 1960'lı yılların ilk dönemlerinde çok güçlenmiştir. 1950 yılında İsrail'de yaşamak, Orta Doğu'nun birçok ülkesinin yaşam standardından yüksektir. Bunun için İsrail hükümeti, Fas, Yemen ve Bulgaristan gibi birçok ülkedeki Yahudi'leri İsrail'e göç etmeleri konusunda ikna edebilmiştir. Akdeniz havzasının Yunanistan ve Mısır gibi daha gelişmiş ülkelerinde ise İsrail'e Yahudi göçü çok düşük sayıda kalmıştır. İsrail'deki Yahudi nüfusunun büyük bölümü, Aşkenazi olmayanlara dönüşmüştür. 1949 ile 1965 yılları arasındaki dönemde, İsrail'deki Aşkenazi Yahudilerin oranı % 40

¹⁰⁹ Selin Çağlayan İsrail Sözlüğü s.457

civarında azınlık seviyelerine düşmüştür. Daha sonra Sovyetler Birliği'nden ilave Yahudi göçleri ile İsrail'daki Aşkenazilerin oranı % 55'e yükselmiştir. Gelişmiş ülkelerden gelmeleri nedeni ile, Aşkenazi Yahudilerin önemli bir bölümü modern ve laik bir görünüme sahiptir. Aşkenazi olmayan Yahudiler çoğunlukla dindar olarak nitelendirilmişlerdir. Çoğu Oriental Yahudi ve aileleri, İsrail'e varışlarının hemen ardından, Aşkenazilerin yönetimdeki kültürel entegrasyona tabi tutulmuştur. O dönemde iktidarda olan Siyonist İşçi Partisi'nin üyelerince sahiplenilmişlerdir. Bu entegrasyon, daha çok gençlerin büyük oranda modernleştirilmesi ve laikleştirilmesi girişimleriyle sonuçlanmıştır. Oriental Yahudilerin büyük kısmı, gelenekselliklerini muhafaza etmişlerdir. Siyasi yelpazenin tüm bölümlerinde yer alan Aşkenazi Yahudiler ise ,hahamları rahatça eleştirebilmişlerdir.

“Aşkenazi dindar azınlığı ve özellikle de Haredi sınıfından olanlar, Oriental Yahudilerin laikleştirilmesine karşı direnmişlerdir. 1950'li yıllarda İşçi Hareketi tarafından Oriental Kitleler arasında, siyasetçileri yerden yere vuran ama Hahamları hemen hiç eleştirmeyen, şiddetli bir muhalefet oluşturmasına neden olmuştur. Oriental Yahudilerin, henüz dini konularda sorumluluk alacak kadar olgunlaşmadıkları gerekçesiyle, eğitim alanındaki tüm işler Aşkenazi hahamlara ait olmuştur. Haredi liderlerinden olan Rabbi Shach, 1992 seçimlerinde bu anlayışı açık bir dille tekrarlamıştır. Aşkenaziler Laik Yahudiler tarafından faşist olmakla ya da faşist eğilimli olmakla suçlanmıştır. Buna karşı olarak Oriental hahamlar ve Oriental siyasetçiler eleştiride bulunmamışlardır.

Haredilerin siyasi partisi Shas'ın oluşumu konusunda da, Oriental Yahudilerin hiçbir etkisi olmamıştır. Rabbi Shach, Shas partisi ile Aşkenazi hahamları arasında rekabet oluşmuştur. Rabbi Shach, kendi öğrencisi olan ve ona kişisel sadakatı bulunan hahamlara iki farklı siyasal parti kurmalarını emretmiştir: Degel Ha'Tora (Torah'ın bayrağı) tamamen Aşkenazi nitelikler taşımıştır. Shas partisi ise, Oriental nitelikler taşımıştır. Her iki partinin kuruluşunu tamamlamasından sonra, parti liderleri kamuoyu önünde Rabbi Shach'ı kendilerinin en büyük manevi otoritesi olarak kabul ettiklerini ve onun dediklerine koşulsuz olarak itaat edeceklerine yemin etmişlerdir. Shach tarafından kontrol edilen her iki parti, 1988 seçimlerinde Knesset'te toplam 8 sandalye elde etmiştir. Degal Ha'tora Partisi 2 sandalye almış, Shas Partisi, 6 sandalye kazanmıştır. Haredilerin Partisi Agudat Israel ise, sadece 5 sandalye elde etmiştir. 1990

seçimlerinden sonra Shamir, bu iki partinin desteği ile parlamentoda çoğunluğu sağlayamıştır.”¹¹⁰

Haredi partileri 1988 yılından sonra özellikle de, 1988-1990 arasında siyasi güç elde etmiştir. Özellikle, 1988 seçimlerinden sonra hükümette kalan Peres, Haredilerin taleplerine destek olurken, Şamir Başbakan olduğunda bu destek konusunda daha kararlı bir tavır göstermiştir.

1948’de İsrail kurulduğunda Aşkenazi nüfusun % 77’sini oluşturmuştur. Ancak, devletin kurulması ile İsrail ve Arap ülkeleri arasında yaşanan savaşlar ve Kuzey Afrika’da yaşanan iç karışıklıklar nedeni ile 1958’e kadar buralardan yaşanan göç sonucunda, bu rakam hızla değişmiştir.

1958 sonunda Yemen, Aden, Libya ve Irak’taki hemen bütün Yahudi nüfus İsrail’e göç etmiştir. Göç eden Sefaradim yeni devletin kıt kaynakları nedeniyle de “maabarot” denilen geçici çadır kentlere yerleştirilmiştir.

Çadır kentlerde bazen 10 yıl gibi uzun bir süre kaldıktan sonra ve çoğu kez onayları alınmadan yeni oluşturulan kentlere ya da kolektif yerleşim merkezlerine gönderilmişlerdir. Böylece etnik olarak homojen bölgeler oluşmuştur ve buralar ülkenin en fakir bölgeleri haline gelmiştir. Kaynak kıtlığı Sefarad Yahudilerinin başarılı bir şekilde oryantasyonu önünde bir engel olmuştur. Geçici kamplarda ve yeni kentlerde Oryantal Yahudi toplumlarının eski statülerine ve bununla birlikte genellikle kendilerine olan güven ve saygılarını da kaybetmişlerdir. Zengin olanların çoğu servetlerini geride bırakmak zorunda kalmıştır. Yaşadıkları toplumlarda onlara saygı kazandıran tüccarlık gibi “burjuva” uğraşları Sosyalist İşçi Partili siyonistler tarafından aşağılanmıştır.

Yeni göçmenler, yaşadığı zorlukları ilk kez 1959 Temmuz’unda, Hayfa’da Fas göçmenlerinin yaşadığı bir kenar mahalle olan Vadi Salib’te başlayan gösterilerde dışa vurmuşlardır. Göstericiler bütün kente yayılarak dükkanlara ve arabalara saldırmışlardır. İsraililer böylece etnik bir sorun ile karşı karşıya kaldıklarını anlamışlardır. Toplumunu iki kesime ayıran bu sosyo-ekonomik uçurum tartışılmaya başlanmış ve geri kesim “İkinci İsrail-İsrail Şiniya” olarak tanımlanmaya başlanmıştır.

1970 başlarında, ikinci kuşak Sefaradiler – o dönemde Avrupa’dan gelen göçmenlere tanınan geniş olanaklara da tepki olarak – “Kara Panterler” (Black Panthers) adı altında Kudüs’ün kenar mahallelerinden birinde örgütlendirmişlerdir. İsim

¹¹⁰ Selin Çağlayan İsrail Sözlüğü s 458-459

aynı dönemde Amerika’ da siyahlardan oluşan bir protesto grubundan alınmıştır. Kara Panterler, Aşkenazi Kurulu düzenine karşı çıkararak, ev sahibi olma, iş ve eğitim eşit olanaklar talep etmişlerdir. Sefaradinin, kurulu düzenine karşı çıkarken aslında İşçi Partisi’ne karşı çıktıkları yolundaki görüşünü güçlendirmişlerdir. Bu bakış açısı, İşçi Partisi’nin 1977’de iktidardan düşmesinde büyük rol oynamıştır. Ancak bu protesto hareketleri bölücü olmamıştır. Tam tersine toplumla bütüneşmek, güç merkezine yaklaşma ve bunda pay alma isteğini yansıtmıştır. Bu Sefaradi oylarının Herut ve sonra Likud’a yönelmesiyle de ortaya çıkmıştır.¹¹¹

Sefaradilerin eşit olanaklara kavuşması ve beyaz yakalı Aşkenaziler arasında yerlerini almaları çok uzun zaman almıştır. Orta sınıfa yükselmeyi başaran Sefaradiler, Aşkenazi değerlerini benimsemişler ve yoksul ve imtiyazsız Sefaradilere, Oryantal Yahudiler ya da Mizrahiler denmeye başlanmıştır. Bugün dahi çalışan yoksul sınıf için bu ifade kullanılmaktadır. 1970 ortalarından itibaren Sefaradiler demografik olarak baskın hala gelmişlerdir. Sefaradilerin oyları bu partilerin çoğunu barındıran Menahem Begin başkanlığındaki Likud bloku oyları ile iktidara taşımıştır. 1981’deki seçimlerde Aşkenazi-Sefaradi etnik çatışması en üst seviyeye ulaşmıştır. İşçi Partisi’ne duyulan tepki bazen şiddetle ifade edilmiştir. Likud lideri ve Başbakan Menahem Begin’in ultra milliyetçi söylemi bunu daha da pekiştirmiştir. 1982’de Lübnan Savaşı’na karşı çıkan İsraili barış yanlılarının yaptıkları gösterilere şiddet kullanarak karşı çıkanlar Sefaradiler olmuştur. Barış yanlılarının çoğunluğunu Aşkenazi İşçi Partililer ve sol partililer oluşturmuştur.¹¹²

Otoriter rejimlerden gelen ve geleneksel dini geleneklere sahip Sefaradiler, Aşkenazilerin Avrupa kültürünü seküler ve fazla modern bulmuşlardır. Sosyal demokratik çoğulculuk ve halk egemenliği gibi kavramlara yabancı kalmışlardır. İşçi Partisi’nin seküler sosyalist Siyonizm ideolojisi, Oryantal Yahudilerin daha dinci ve serbest pazar ekonomisine dönük kültürleri ile tam bir tezat teşkil etmiştir. Ayrıca, pek çoğu Arap ülkelerinden göç etmeye zorlandıkları için İsraili Araplara ve Arap ülkelerine karşı, İşçi Partisi’nin politikalarının öngörüldüğünden daha sert bir politika izlenmesini savunmuşlardır.

¹¹¹ Selin Çağlayan İsrail Sözlüğü s.458–459.

¹¹² Israel Shahak&Norton Mezvinsky İsrail’de Yahudi Fundamantalizmi s,105–119

5.1. PARLAMENTO DIŞI HAREKETLER

Batı Şeria, Gazze ve Golan Tepelerinin kazanıldığı 1967 Savaşının ardından 1973'te yaşanan Yom Kipur Savaşı İsrail'de parlamento dışı iki hareket doğmasına yol aĉmıŐtır. Bunlardan birincisi 67 Savaşı'nda kazanılan toprakların geri verilmeyerek üzerinde yerleşilmesini savunan Gush Emunim (İnanĉlılar Bloku), diğerisi ise bu toprakların geri verilerek Araplarla mutlaka barış yapılımasını savunan "Barış Şimdi"(Őalov AhŐav-Peace Now) hareketi olmuştur.

5.1.1.Gush Emunim

1974 Mart'ında kurulan Gush Emunim (İnanĉlılar Bloku) İsrail politikasını derinden etkilemiştir. AŞırı sağcı, aşırı milliyetĉi, dini ve siyasi bir hareket oluŐumudur. Batı Şeria'daki ilk yerleşim merkezlerinden Kfar Etzion kurulduğunda, Mafdal (Ulusal Dinci Parti) iĉinde oluşmuştur.

Yerleşimci liderlerden Haham Moşe Levinger'in nderliğinde kurulan hareket kısa sfire iĉinde Mafdal'dan ayrılmıştır. Gush Emunim, Batı Şeria ve Gazze ve Golan tepelerinde kurduğu yerleşim merkezleri ile zamanla gfcclfc ve yasal bir yerleşimci hareketine dfcncfcmuŐtur. Fakat hep parlamento dışında kalmayı tercih etmiştir.

1967 savaŐından sonra Yahudi yerleşimciler ve bazı İŐĉi Partileri tarafından kurulan Herut; eylemci ve İsrail toprağına odaklanmış yazarlar, aydınlar, generallerden oluşmuştur. Savaşta kazanılan tfcmm toprakların ilhak edilerek buralara yerleşim merkezleri kurulmasını savunan elit bir hareket olmuştur. Bu hareketi zamanla Gush Emunim iĉine ĉekmiŐtir. İsrail toplumundaki en aĉık ve gfcclfc kfcctendinci eğilimler Gush Emunimde odaklanmıştır.

1977'de Menahem Begin'in başbakan olmasıyla birlikte Likud ile koalisyon yapan Mafdal'ın, Gush Emunim ağırlıklı politikaları olmuştur. Yasadışı olan Yahudi yerleşim merkezlerine resmi statfcmm tanımlıŐtır 1984'e kadar yerleşim merkezlerinin sayısı 2 binden 38 bine ĉıkmıŐtır. Seĉimlerde yerleşimcilerin %80'e yakını Likud iĉin oy kullanmıştır. İŐĉi Partisi'nin yerleşim merkezlerine gfcmm yummaya iten nedenlerden birisi de oy kaybı olmuştur. 1977'de iktida gelen Likud, devlet kurumlarının ve ordunun aktif desteğini sağlamıştır.¹¹³ Dfcnya Siyonist fcrgfcmm resmi yerleşim olarak tanımlıŐ, yerleşim merkezleri iĉin bfcmm fonlar tahsis etmiştir.

¹¹³ Israel Shahak&Norton Mezvinsky İsrail'de Yahudi Fundamantalizmi s, 155–180

Gush Emunim grubunun gücü 1974 ile 1992 yılları arasında çarpıcı biçimde artmıştır. Kendi üyelerine ilave olarak, değişik sorumluluklar yükleyebildiği geniş bir taraftar çevresi edinmiştir. İşçi Partisi taraftarlarının yanı sıra, siyasal sağ kanadın büyük bölümü, işgal altındaki topraklarda Filistinlilerin tutumları için Gush Emunim'e sempatiyle bakmışlardır. Bu durum Aralık 1987 tarihinde İntifada'nın patlak vermesine kadar sürmüştür. İntifada'nın şiddetli saldırıları, İsrail Yahudi toplumundaki düşünceleri değiştirmiştir. İsrail hükümeti, işgal altında tuttuğu topraklara daha fazla asker yerleştirmiştir. Mesihçi köktenciler, onların değişik yandaşları ve belli ölçüde İsrail'deki tüm ırkçı yaklaşım sahipleri bir araya gelerek tek bir kesim oluşturmuştur. Siyasal ve sosyal olarak farklı gruplardaki insanlardan oluşan diğer kamp ise, Gush Emunim ve dindar yerleşimcilere verilecek desteğin kaçınılmaz bir sonucu olarak gördükleri Yahudi teokrasisine karşı muhalefette birleşmiştir. Belli ölçülerde Gush Emunim tarafından dayatılan işgal altındaki topraklarda İsrail hakimiyetinin sürmesi olayı, iki İsrail Yahudi kampı arasındaki çekişmenin ana unsuru haline gelmiştir.

Gush Emunim yerleşimcilerinin hızlı örgütlenmesi, 1974 yılından sonra dindar yerleşimcilerin yaygınlaşmasını ve güçlenmelerini teşvik edip cesaretlendirmiştir. 1991 yılında Gush Emunim yerleşimcilerinin etkin liderleri haline gelecek olan hahamlar, kendilerini Judea ve Samaria Hahamlar Birliği adı altında örgütlemişlerdir. Bu grup, ABD Başkanı Bush'un Madrid Barış Konferansı'na katılması konusunda Şamir hükümetine baskı yapmaya başlamasından hemen sonra kurulmuştur.

İsrail ordusunda savaşçı olmak seçkin birliklerde görev yapmış olan kişiler, bu görevlerinden ayrıldıktan sonra büyük bir toplumsal prestij kazandıkları gibi çoğunlukla da, siyasal bir etkiye sahip olmuşlardır. 1967 yılından önce dinci partilerin ve özellikle Ulusal Dinci Parti'nin siyasal anlamda zayıflığı, doğrudan doğruya ordudaki savaşçı birliklerde dindar askerlerin görece azlığıyla ilgili olmuştur. 1967 yılından sonra durum değişmeye başlamıştır. 1975 yılında Gush Emunim ortaya çıktığında, hareketin gerek sıradan liderleri ve gerekse hahamları Ulusal Dinci Parti'nin genç takipçilerini, ordunun bünyesine katma ve subay yapmak için, askeri görev almanın dini bir vazife olduğu yönünde eğitmeye ve yönlendirmeye başlamışlardır.

Rabin suikastından sonra çoğu İsraili, Ulusal Dinci Parti yandaşlarının İsrail ordusunda sayıca artışlarını İsrail hükümeti ve genel anlamda İsrail rejimi için büyük

tehdit olarak görmeye başlamışlardır.¹¹⁴ İsrail siyasetini anlamış olan dindar yerleşimciler orduya, onun yetkili kademelerine ve sonunda genelkurmay sızma konusunda kendi planlarını oluşturmuşlar ve geliştirmişlerdir. Rabin ve Peres Hükümetleri altında Oslo sürecinin devam ettiği dönemler sırasında, dindar yerleşimcilerin orduya sızma şansları artmıştır. Buna karşın 1996 yılında iktidara gelen Netanyahu ve Likud iktidarları döneminden sonra ise dindar yerleşimcilerin özel İsrail politikalarını belirleme şansı azalmıştır.

¹¹⁴ Israel Shahak&Norton Mezvinsky İsrail’de Yahudi Fundamantalizmi s. 205

SONUÇ

İsrail devletinin siyasi ve toplumsal hayatını Yahudilerin dini kitabı ve Yahudi din adamların kitaplara getirdiği yorumlar şekillendirmiştir.

İsrail'in siyasi sistemi parlamenter demokrasidir. Siyasal partiler dini, sosyalist ve liberal devlet görüşü olarak üç farklı devlet görüşünü benimsemişlerdir. Bu üç devlet görüşünde ortak birçok politika bulunmaktadır. Bunun sebebi İsrail devletinin kurulmasından sonra Siyonizm içindeki farklı hareketlerin siyasi partilere dönüşmesi olmuştur.

Hükümetlerin oluşması için çok sayıda partinin katıldığı koalisyon ortaklıkları kurulmuştur. Sistemin sorunları anayasal değişikliklerle giderilmeye çalışılmıştır. Yeni sistemde başbakanın konumu güçlendirilmiştir.

Knessetteki partilerin sandalye dağılımında 1977 yılına kadar Mapai partisi en fazla sandalye sayısına sahiptir. Fakat 1977 yılından sonra Likud partisi Knessette en fazla sandalyeye sahip olmuştur. Bunun sebebi ekonomik krizler, bölgede yaşanan siyasi çatışmalar Arap-İsrail çekişmelerinin yoğunlaşmaya başlamasıdır.

İsrail siyasetinde özellikle radikal sağın etkisi çok fazladır. Dini hukuku benimseyen bir Yahudi topluluğu vardır. Dini hukuku göre İsrail devletinin yürütülmesini istemektedirler. Din hukuku İsrail siyasetine yön vermiştir.

İsrail siyasi sistemini, bölgede yaşanan çatışmalar da önemli derecede etkilemiştir. Siyasi sistemi ve siyasi partilerin politikalarını belirleyen ana konu bölgedeki Arap-İsrail çatışması olmuştur. İsrail siyasi partilerin bölgedeki soruna yarattıkları çözüm politikaları farklıdır. Bu farklı politikaları aldıkları oy oranlarını etkilemiştir.

İsrail seçim sistemi tam nispi seçim sistemidir. Her seçimden önce yeni partilerin oluşumunu teşvik ettiği için parti sayısı çok fazladır. Bunların çoğu hiç koltuk kazanamazken bir kaç bir ya da iki koltuk kazanabilmiştir. Knesset içinde çok fazla partinin olması koalisyon hükümetlerinin doğmasına sebep olmuştur. Fakat İsrail devletine karşı oluşan dış tehditler siyasi sistemde istikrarın oluşmasını sağlamıştır.

İsrail devletinde savunma bakanları ve devlet başkanlarına baktığımızda bir dönem savunma bakanı olmuş kişi diğer dönem devlet başkanlığı yapmıştır. Ayrıca

bütün devlet başkanlarının askeri deneyim ve tecrübesi bulunmuştur. Bunun nedeni devlete karşı sürekli dış tehdidin varlığıdır. Siyasal partilerde bu dış tehdide karşı sürekli güvenlik politikaları oluşturmuştur. İsrail ordusunda savaşçı olan, seçkin birliklerde görev yapmış olan kişiler, bu görevlerinden ayrıldıktan sonra büyük bir toplumsal itibar kazanmış ve siyasal bir etkiye sahip olmuşlardır.

Dini devlet görüşünü benimseyen partiler bölgede daha sert bir güvenlik politikası benimsemiş ve bölgede barış politikalarına çok destek vermemiştir. Liberal devlet görüşünü benimseyen partiler uluslararası etkilere önem vermiş bu bağli olarak bölgede barış politikalarına destek vermişlerdir. Amerika'nın, İsrail dış politika üzerindeki etkisi çok fazladır. Özellikle bölgede yaşanan siyasal sorunların barış yönünde çözülmesi için siyasal partiler üzerinde etkisi olmuştur.

İsrail'de partilerin aldığı oyları etkileyen diğer bir etken Sefaradi ve Aşkenazi oylarıdır. Siyasal partilerin Sefaradi ve Aşkenazi konusun belirledikleri politikalar aldıkları oy oranlarını değiştirmiştir. Begin, bir Aşkenazi olmasına karşın 30 yıllık işçi parti iktidarı sırasında dışlanan Sefaradilerin oylarını kazanmıştır. Begin'i iktidara, Ortadoğu ve Afrika ülkelerinden gelen Sefarad Yahudileri taşımıştır.

1977 seçimlerinden sonra İsrail'de radikal sağın etkisi artmıştır. Bunun sebebi Batı Şeria'da izlediği aşırı milliyetçi politikaları olmuştur. 1984 sonrasında yükselen dini fundamentalizm, aşırı milliyetçilik ve Arap düşmanlığı radikal partilerin İsrail politikasında daha etkin rol üstlenmesine yol açmıştır.

İsrail siyasetini parlamento dışı Gush Emunim hareketi de etkilemiştir. Bu hareket Batı Şeria, Gazze ve Golan Tepelerinin kazanıldığı 1967 Savaşının sonrasında ortaya çıkmıştır. 67 Savaşı'nda kazanılan toprakların geri verilmeyerek üzerinde yerleşilmesini savunmuştur. Gush Emunim, kurduğu yerleşim merkezleri zamanla güçlü ve yasal bir yerleşimci hareketine dönüşmüştür. Gush Emunim siyasal partilerin oy oranları üzerinde değişiklik yaratmıştır. Nedeni 1984'e kadar yerleşim merkezlerinin sayısının artması olmuştur. Seçimlerde yerleşimcilerin %80'e yakını Likud için oy kullanmıştır. Buna bağli olarak İşçi Partisi oy oranını artırmak için yerleşim merkezlerine göz yummuştur. Siyasal sağ kanadın büyük bölümü, işgal altındaki topraklarda Filistinlilerin tutumları için Gush Emunim'e sempatiyle bakmışlardır.

Gush Emunim hareketine karşı olarak 1967 Savaşı'nda kazanılan toprakların geri verilerek Araplarla mutlaka barış yapılmasını savunan "Barış Şimdi" hareketi doğmuştur.

İsrail siyasetine yön veren konulara baktığımızda hepsinin ortak noktası bölgede yaşanan sorunlar olmuştur. Bu sorunlara çözüm yaratan siyasal partilerin politikaları, aldıkları oy oranlarında etkilemiştir. İsrail halkı, bölgede yaşanan saldırı olayları arttığında aşırı milliyetçi ve dinci politikalara yönelmiştir. Buna karşı her zaman sorunların barış yoluyla çözümleneceğine inan bir grup bulunmuştur.

KAYNAKLAR

Bayraktar, Bora; Araf Oslo Barışı'ndan El Aksa İntifadasına Ortadoğu, Aykırı Araştırma, Aralık, 2003

Curtis, Michall; Politics In The Middle East, Westview Pres, March, 1982

Çağlayan, Selin; İsrail Sözlüğü, İletişim Yayınevi, 2004

Davutoğlu, Ahmet; Stratejik Derinlik, Küre Yayınları , Eylül 2002

Durant ,Will; Yahudi Tarihi Ve Siyanist Liderlerin Protokolleri, Easton Press, 1992

H. Bern stein, Marver; The Politics Of İsrail, Princeton University Press, 1957

Isaac, Jean Rael; Party And Politics In Israel, Longman Group United December, 1980

L. Gendzier; Irene; A Middle East Reader, Transaction pub November, 1986

Laqueur Walter and Rubin Barry ;The Israel Arab Reader, A Penquin Book August, 2001

Leavis Bernard; The Middle East, First Touchstone Edition, 1997

Said, Edward; Orientalism Vintage Boks Edition, October, 1979

Sander, Oral; Siyasi Tarih 1918-1994, İmge Yayın, 1998

Shahak, İsrail ve Mezvinsky Norton; İsrail'de Yahudi Fundamentalizmi, Anka Yayınevi, İstanbul, 2002

Zoher, M.David ; Political Parties İn İsrail, Praeger, 1974

MAKALELER

Yılmaz, Mehmet; Radikal Sağın İsrail Dış Politikasına Etkisi

Okman, Cengiz; İsrail’de Milli Güvenlik Stratejisinin Oluşturulması Ve Oluşturulmasında Sivil- Asker Dengesi

Davutoğlu, Ahmet; Yahudi Meselesi’nin Tarihi Dönüşümü Ve İsrail’in Yeni Stratejisi

Özbudun, Ergun; Ortadoğu’da Demokrasi Olasılıkları

Landou, Jacob; İsrail’de Arap Azınlık, Avrasya Dosyası, Cilt 5, sayı 1,1999

Köni, Hasan; İsrail Sağının Terörü Önlemedeki Görüşleri, Avrasya Dosyası Özel, Cilt1, Sayı 3, 1994

Kaztman, Kenneth; Ortadoğuda Terör, Avrasya Dosyası, Cilt 2, Sayı 1, 1995

Aras, Bülent; Filistin İsrail Barışının Geleceği, Avrasya Dosyası, Cilt 2, Sayı 4,1995–1996

Ercan, Suna; İsraildeki Arap Azınlığın Kimlik Sorunu, Avrasya Dosyası, Cilt 3, Sayı 2, 1996

Atay, Mehmet; İsrail İstihbarat Servisleri, Avrasya Dosyası, Cilt 6, Sayı 1, 2000

Davutoğlu, Ahmet; İsrail Yeni Stratejisi

Inbar, Efraim; İsrail Ulusal Güvenliği, Avrasya Dosyası, Cilt 2, sayı 1, 2000

Aras, Bülent; İsrail Yeni Stratejisinde Ortaasya Ve Kafkasyanın Yeri, Avrasya Dosyası, Özel, Cilt 5, sayı 1, 1999

INTERNET

[www.mideasti.org/Middle East/Institute](http://www.mideasti.org/Middle%20East/Institute)

www.washingtoninstitute.org

[www.jewishvirtuallibrary.org/source/Politics/Likud party](http://www.jewishvirtuallibrary.org/source/Politics/Likud%20party)

www.israelvotes.com

www.science.co.il/Parties

www.Judaism.about.com/library

www.politicalresources.net/israel

www.answers.com/topic

www.Israelelections/elections

EKLER

BAŞKANLAR

David Ben-Gurion	1948-1953
Moshe Sharett	1954-1955
David Ben-Gurion	1955-1963
Levi Eshkol	1963-1969
Golda Meir	1969-1974
Yitzhah Rabin	1974-1977
Menachem Begin	1977-1983
Yitzhak Shamir	1983-1984
Shimon Peres	1984-1986
Yitzhak Shamir	1986-1992
Yitzhak Rabin	1992-1995
Shimon Peres	1995-1996
Benjamin Netanyahu	1996-1999
Ehud Barak	1999-2001
Ariel Sharon	2001-

SAVUNMA BAKANLARI

David Ben-Gurion	1948-1954
Pinhas Lavon	1954-1955
David Ben-Gurion	1955-1963
Levi Eshkol	1963-1967
Moshe Dayan	1967-1974
Shimon Peres	1974-1977
Ezer Weizman	1977-1980
Menachem Begin	1980-1981
Ariel Sharon	1981-1983
Moshe Arens	1983-1984
Yitzhak Rabin	1984-1990
Moshe Arens	1990-1992
Yitzhak Rabin	1992-1995
Shimon Peres	1995-1996
Itzhak Mordechai	1996-1999
Ehud Barak	1999-2001
Binyamin Ben Eliezer	2001-2002
Shaul Mofaz	2002-

KNESSETEKİ PARTİLERİN YILLARA GÖRE SANDELYE DAĞILIMI

1.Knesset (1949)

• <u>Mapai</u>	46
• <u>Mapam</u>	19
• Din Cephesi	16
• <u>Herut</u>	14
• Genel Siyonistler	7
• <u>Sephardim</u> ve Edot Mizrah	4
• <u>Maki</u>	4

2.Knesset (1951)

• <u>Mapai</u>	45
• Genel Siyonistler	20
• <u>Mapam</u>	15
• Hapo'el Hamizrahi	8
• <u>Herut</u>	8
• <u>Maki</u>	5
• <u>Agudat Yisrael</u>	3
• Po'alei Agudat Yisrael	2

3.Knesset (1955)

• <u>Mapai</u>	40
• <u>Herut</u>	5
• <u>Genel Siyonistler</u>	13
• Dinci Cephe	11
• Ahdut Ha'avodah	10
• <u>Mapam</u>	9
• Dinci Torah Cephesi	6
• <u>Maki</u>	6

4.Knesset (1959)

• <u>Mapai</u>	47
• <u>Herut</u>	17
• Ulusal Dinci Partisi	12
• <u>Mapam</u>	9
• <u>Genel</u> Siyonistler	8
• Ahdut Ha'avodah	7
• Dinci Torah Cephesi	6
• <u>Maki</u>	3

5.Knesset (1961)

• <u>Mapai</u>	42
• <u>Herut</u>	17
• Liberaller (Eski <u>Genel</u> Siyonistler)	17
• Ulusal Dinci Partisi	12
• <u>Mapam</u>	9
• Ahdut Ha'avodah	8
• <u>Maki</u>	5
• <u>Agudat Yisrael</u>	4
• Po'alei Agudat Yisrael	2

6.Knesset (1965)

• <u>Mapai</u> ve Ahdut Ha'avodah	42
• <u>Gahal</u> (<u>Herut</u> ve Liberaller)	26
• Ulusal Dinci Parti	11
• <u>Rafi</u>	10
• <u>Mapam</u>	8
• <u>Agudat Yisrael</u>	4
• Po'alei Agudat Yisrael	2
• <u>Maki</u>	1

7.Knesset (1969)

• <u>Mapam</u> ve Rafi	56
• <u>Gahal</u>	26
• <u>Ulusal Dinci Parti</u>	12
• <u>Agudat Yisrael</u>	4
• Bağımsız Liberaller	4
• <u>Rakah</u>	3
• Po'alei Agudat Yisrael	2
• <u>Maki</u>	1

8.Knesset (1973)

• İşçi Partisi	51
• <u>Likud</u> (Gahal ve <u>La'am</u>)	39
• <u>Ulusal Dinci Parti</u>	10
• Birleşmiş Torah Cebhesi	5
• <u>Rakah</u>	4

9.Knesset (1977)

• <u>Likud</u>	43
• İşçi Partisi	32
• Değişen Demokrasi Hareketi	15
• <u>Ulusal Dinci Parti</u>	12
• <u>Hadash</u>	5
• Birleşmiş Torah Cebhesi	5
• <u>Agudat Yisrael</u>	4
• Po'alei Agudat Yisrael	1

10.Knesset (1981)

• <u>Likud</u>	48
• İşçi Partisi	47
• <u>Ulusal Dinci Parti</u>	6
• <u>Agudat Yisrael</u>	4
• <u>Hadash</u>	4
• Tami	3
• <u>Tehiya</u>	3
• Telem	2
• <u>Shinui</u>	2
• <u>Ratz</u>	1

11.Knesset (1984)

• İşçi Partisi	44
• <u>Likud</u>	41
• <u>Tehiya-Tsomet</u>	5
• <u>Ulusal Dinci Parti</u>	4
• <u>Hadash</u>	4
• <u>Shas</u>	4
• <u>Shinui</u>	3
• <u>Ratz</u>	3
• <u>Agudat Yisrael</u>	2
• Morasha-Po'aeli Agudat Yisrael	2
• Tami	1
• <u>Kach</u>	1
• Ometz	1

12.Knesset (1988)

• <u>Likud</u>	40
• İşçi Partisi	39
• <u>Shas</u>	6
• <u>Agudat Yisrael</u>	5
• <u>Ratz</u>	5
• <u>Ulusal Dinci Parti</u>	4
• <u>Hadash</u>	4
• <u>Tehiya</u>	3
• <u>Mapam</u>	3
• <u>Tsomet</u>	2
• <u>Moledet</u>	2
• <u>Shinui</u>	2
• Degel Hatorah	2
• Arap Demokratik Parti	1

13.Knesset (1992)

• İşçi Partisi	44
• <u>Likud</u>	32
• <u>Meretz (Mapam, Shinui and Ratz)</u>	12
• <u>Tsomet</u>	8
• <u>Ulusal Dinci Parti</u>	6
• <u>Shas</u>	6
• Yahadut Hatorah	4
• <u>Hadash</u>	3
• <u>Moledet</u>	3
• Arap Demokratik Parti	2

14.Knesset (1996)

• İşçi Partisi	34
• <u>Likud-Gesher-Tsomet</u>	32
• <u>Shas</u>	10
• <u>Ulusal Dinci Parti</u>	9
• <u>Meretz</u>	9
• <u>Yisrael Ba`aliyah</u>	7
• <u>Hadash</u>	5
• Yahadut Hatorah	4
• <u>Moledet</u>	2

15.Knesset (1999)

• İşçi Partisi	26
• <u>Likud</u>	19
• <u>Shas</u>	17
• <u>Meretz</u>	10
• <u>Yisrael Ba`aliyah</u>	6
• <u>Shinui</u>	6
• Ulusal Dinci Parti	5
• <u>Torah Judaism</u>	5
• Birleşmiş Arap Listesi	5
• HaIchud HaLeumi	4
• <u>Hadash</u>	3

16.Knesset (2003)

• <u>Likud</u>	38
• İşçi Partisi	19
• <u>Shinui-Mifleget Merkaz</u>	15
• <u>Shas</u>	11
• <u>Meretz</u>	6
• Ulusal Dinci Parti	6
• <u>Yahadut HaTorah</u>	5
• <u>Hadash</u>	3
• <u>Yisrael Ba`aliyah</u>	2
• Birleşmiş Arap Listesi	2